

Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü
Bilgi ve Belge Yönetimi Anabilim Dalı

TARİH ALANINDAKİ KULLANICILARIN BİLGİ GEREKSİNİMLERİ
VE BİLGİ KULLANIM ÖZELLİKLERİ

Hatice Gülşen Birinci

Yüksek Lisans Tezi

Ankara, 2006

**TARİH ALANINDAKİ KULLANICILARIN BİLGİ GEREKSİNİMLERİ VE BİLGİ
KULLANIM ÖZELLİKLERİ**

Hatice Gülşen BİRİNCİ

Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü
Bilgi ve Belge Yönetimi Anabilim Dalı

Yüksek Lisans Tezi

Ankara, 2006

KABUL VE ONAY

Hatice Gülşen Birinci tarafından hazırlanan “Tarih Alanındaki Kullanıcıların Bilgi Gereksinimleri ve Bilgi Kullanım Özellikleri” başlıklı bu çalışma, 13 Haziran 2006 tarihinde yapılan savunma sınavı sonucunda başarılı bulunarak jürimiz tarafından Yüksek Lisans Tezi olarak kabul edilmiştir.

Doç. Dr. H. İnci Önal (Başkan) (Danışman)

Doç. Dr. Nazan Uçak

Yrd. Doç. Dr. Fahrettin Özdemirci

Yukarıdaki imzaların adı geçen öğretim üyelerine ait olduğunu onaylarım.

Prof. Dr. İrfan Çakın
Enstitü Müdürü

BİLDİRİM

Hazırladığım tezin tamamen kendi çalışmam olduğunu ve her alıntıya kaynak gösterdiğimi taahhüt eder, tezimin raporunun kağıt ve elektronik kopyalarının Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü arşivlerinde aşağıda belirttiğim koşullarda saklanmasına izin verdiğimi onaylarım:

- Tezimin tamamı her yerden erişime açılabilir.
- Tezim sadece Hacettepe Üniversitesi yerleşkelerinden erişime açılabilir.
- Tezimin 1 yıl süreyle erişime açılmasını istemiyorum. Bu sürenin sonunda uzatma için başvuruda bulunmadığım takdirde, tezimin tamamı her yerden erişime açılabilir.

13/06/2006

Hatice Gülşen Birinci

TEŞEKKÜR

Bu çalışmanın gerçekleşmesinde pek çok kişiye teşekkür borçluyum. Başta çalışmalarım esnasında gerekli izin ve kolaylıkları gösteren Bilkent Üniversitesi Halil İnalçık Osmanlı Araştırmaları Merkezi kurucusu Sayın Prof. Dr. Halil İnalçık'a çok teşekkür ederim. Ayrıca Halil İnalçık Osmanlı Araştırmaları Merkezi Müdürü ve Bilkent Üniversitesi Tarih Bölümü Başkanı Yrd. Doç. Dr. Mehmet Kalpaklı'ya ve Bilkent Üniversitesi Tarih Bölümü'ne teşekkür ederim.

Danışmanım Doç. Dr. H. İnci Önal'a, istatistik konusundaki yardımları için Prof. Dr. Hülya Çingir'ya, uzman olduğu alanda bilgisini paylaşan ve anket soruları için izin veren Doç. Dr. Nazan Uçak'a, yapıcı eleştirileri ile araştırmaya katkıda bulunan Yrd. Doç. Dr. Fahrettin Özdemirci'ye, kaynakça yazımı konusundaki yardımları için Prof. Dr. Serap Kurbanoglu'na ve SPSS konusunda sorularımı yanıtlayan Arş. Gör. Umut Al'a teşekkür ederim.

Anket çalışmalarım esnasında yardımlarını gördüğüm Orta Doğu Teknik Üniversitesi Tarih Bölümü Başkanı Prof. Dr. Seçil Karal Akgün'e, Hacettepe Üniversitesi Tarih Bölümü Başkanı Prof. Dr. Mehmet Öz'e, Ankara Üniversitesi Tarih Bölümü Başkanı Prof. Dr. Musa Çadirci'ya ve Gazi Üniversitesi Tarih Bölümü Başkanı Prof. Dr. Kâzım Yaşar Koprıman'a, değerli vakitlerini ayırarak anket formlarını dolduran ve bu araştırmanın sonuçlanmasına katkıda bulunan öğretim elemanlarına teşekkür ederim.

ÖZET

BİRİNCİ, Hatice Gülşen. Tarih Alanındaki Kullanıcıların Bilgi Gereksinimleri ve Bilgi Kullanım Özellikleri, Yüksek Lisans Tezi, Ankara, 2006.

Bilgi merkezleri ve kullanıcılar arasında etkin bir ilişki sağlanabilmesi kullanıcıların bilgi gereksinimlerinin ortaya çıkarılması ile mümkündür. Bilgi merkezlerini yoğun kullanan bir kullanıcı grubu olarak tarihçilerin, bilgi gereksinimlerinin ve bilgi kullanımlarının ortaya çıkarılması bilgi merkezleri için çok önemlidir.

Tarih alanındaki kullanıcıların bilgi gereksinimleri ve bilgi kullanım özelliklerinin neler olduğu araştırmanın konusunu oluşturmaktadır. Araştırmanın hipotezi “Bilgi merkezleri, bilgi kaynak, kanal ve teknolojileri tarihçilerin bilgi arama ve kullanım özelliklerini etkilemektedir” olarak belirlenmiştir.

Ankara’da tarih alanında lisans eğitimi veren Ankara Üniversitesi Tarih Bölümü, Gazi Üniversitesi Tarih Bölümü, Hacettepe Üniversitesi Tarih Bölümü, Orta Doğu Teknik Üniversitesi Tarih Bölümü ve TOBB Ekonomi ve Teknoloji Üniversitesi Tarih Bölümü öğretim elemanları araştırma kapsamına alınmıştır. Bu bölümlerdeki 109 öğretim elemanı araştırma evrenini oluşturmaktadır. Araştırmadaki yanıtlanma oranı %85.7 olarak ortaya çıkmıştır. Araştırmada betimleme yöntemi kullanılmış veri toplama tekniği olarak ise literatür incelemesi, görüşme, gözlem ve anket tekniğinden yararlanılmıştır. Öğretim elemanlarına bilgi gereksinimlerini ve bilgi kullanımlarını ortaya çıkartmayı hedefleyen 30 sorudan oluşan araştırma anketi uygulanmıştır.

Araştırma sonucunda bilgi merkezlerinin, bilgi kaynak, kanal ve teknolojilerinin tarihçilerin bilgi arama ve kullanım özelliklerini etkilediği ortaya çıkmıştır.

Anahtar Sözcükler

Bilgi Gereksinimi, Bilgi Kullanımı, Tarihçiler, Tarihçilerin Bilgi Arama Davranışları.

ABSTRACT

BİRİNCİ, Hatice Gülşen. Historians, their Information Needs and the Characteristics of their Information Use, Master's Thesis, Ankara, 2006.

An effective relationship between the information centers and the users can be possible with the knowledge of the users' information needs. It is important for the information centers to understand the information use of the historians, one of the most active user groups of information centers.

The subject of this research concerns the information needs of historians and the characteristics of their information use. The hypothesis of the study is "the information centers, information sources, channels and technologies affect information seeking and information uses of the historians.

The academicians in the departments of history of Ankara University, Gazi University, Hacettepe University, Middle East Technical University and TOBB-Economics and Technology University, all in Ankara, are included in the study. The 109 historians in these departments make up the population. The response rate was 85.7%.

In this research survey method was used. Data has been collected through the analysis of literature, interviews, observation and questionnaire techniques. A questionnaire, which contains 30 questions, was applied to the historians to find out the information needs and the information use of the historians.

According to the results of this study, information centers, information sources, channels and technologies affect information seeking and information uses of the historians.

Key Words

Information Needs, Information Uses, Historians, Information Seeking Behavior of Historians.

İÇİNDEKİLER

TEŞEKKÜR.....	i
ÖZET.....	ii
ABSTRAKT.....	iii
İÇİNDEKİLER.....	iv
GRAFİKLER-ŞEKİLLER-TABLolar.....	vii
KISALTMALAR.....	ix
1.BÖLÜM: GİRİŞ	
1.1. KONUNUN ÖNEMİ.....	1
1.2. ARAŞTIRMANIN AMACI, PROBLEM VE HİPOTEZ.....	2
1.3. KAPSAM.....	3
1.4. YÖNTEM.....	7
1.5. ARAŞTIRMANIN DÜZENİ.....	9
1.6. KAYNAKLAR.....	9
2. BÖLÜM: BİLİMLERİN SINIFLANDIRILMASINDA TARİH BİLİMİ VE TARİH ALANINDA BİLGİ KULLANIM ÖZELLİKLERİ	
2.1. BİLİMLERİN SINIFLANDIRILMASI VE TARİH BİLİMİ.....	12
2.2. TARİH BİLİMİ VE ÖZELLİKLERİ.....	13
2.3. TARİHÇİLERİN BİLGİ GEREKSİNİMLERİ VE BİLGİ KULLANIM ÖZELLİKLERİ.....	15
2.4. TARİHÇİLERİN BİLGİ KULLANIMLARI.....	18
2.4.1. BİLGİ KAYNAKLARI KULLANIMLARI.....	21
2.4.2. BİLGİ KANALLARI KULLANIMLARI.....	23
2.4.3. BİLGİ MERKEZLERİ KULLANIMLARI VE HİZMETLERDEN YARARLANMA.....	25
2.4.4. ELEKTRONİK ORTAM KULLANIMLARI.....	28
2.4.5. YABANCI KAYNAK KULLANIMLARI.....	30
2.5. TARİH KONUSUNDA BİLGİ GEREKSİNİMLERİ VE BİLGİ KULLANIM ARAŞTIRMALARI.....	30

2.6. ARAŞTIRMALARIN ORTAK ÖZELLİKLERİ VE GELECEĞİ.....	41
3. BÖLÜM: BULGULAR: TARİHÇİLERİN BİLGİ GEREKSİNİMLERİ VE BİLGİ KULLANIMLARI	
3.1. GENEL ÖZELLİKLER.....	45
3.2. BİLGİYE GEREKSİNİM DUYULAN DÖNEMLER.....	47
3.3. BİLGİ ARARKEN İZLENEN YÖNTEMLER.....	49
3.4. EN ÖNEMLİ KAYNAKLAR.....	51
3.5. EN KULLANIŞSIZ KAYNAKLAR.....	54
3.6. YAYIN TARAMASINDA İZLENEN YOLLAR VE KULLANILAN YÖNTEMLER.....	57
3.7. KÜTÜPHANE KULLANIM AMAÇLARI.....	58
3.8. YARARLANILAN KÜTÜPHANELER.....	60
3.9. YARARLANILAN ARŞİVLER.....	62
3.10. ARŞİVLERDE KARŞILAŞILAN ENGELLER.....	65
3.11. ARŞİV MATERYALİNİN TERCİH EDİLEN FORMU.....	67
3.12. ARŞİV BELGESİNİN EN ÖNEMLİ ÖZELLİKLERİ.....	67
3.13. BİLGİYE ERİŞİMDE KARŞILAŞILAN ENGELLER.....	69
3.14. KAYNAK DİLLERİ.....	72
3.15. KAYNAKLARDA DİL TERCİHİ.....	73
3.16. KONFERANS SEMİNER VE TOPLANTILARA KATILMA SIKLIĞI.....	73
3.17. KONFERANS SEMİNER VE TOPLANTILARA KATILMA NEDENLERİ.....	74
3.18. GÜNCEL GELİŞMELERİ TAKİP ETMEK İÇİN İZLENEN YÖNTEMLER.....	75
3.19. ELEKTRONİK KAYNAK KULLANIMLARI.....	76
3.20. DİJİTAL VE ÇEVİRİM İÇİ KAYNAKLARIN KULLANIM SIKLIĞI VE BU KAYNAKLARIN ORJİNALİNİ GÖRME İHTİYACI.....	77
3.21. ELEKTRONİK DERGİLER.....	79
3.22. VERİ TABANI TARAMA STRATEJİSİ.....	79
3.23. KAYIT SAYISININ FAZLA OLDUĞU DURUMLARDA İZLENEN YÖNTEM.....	80

3.23. BİLGİYİ TESADÜFİ OLARAK KEŞFETME SIKLIĞI.....	82
3.24. BİLGİYİ TESADÜFİ OLARAK KEŞFETME YÖNTEMLER.....	83
3.26. TARİH ALANINDAKİ KULLANICILARIN BİLGİ GEREKSİNİMLERİ VE BİLGİ KULLANIM ÖZELLİKLERİ: GÖRÜŞLER VE DEĞERLENDİRMELER.....	85
4. BÖLÜM DEĞERLENDİRME VE YORUM	
4.1. GENEL ÖZELLİKLER.....	88
4.2. BİLGİ KAYNAKLARI KULLANIMLARI.....	89
4.4. BİLGİ MERKEZLERİ KULLANIMLARI VE HİZMETLERDEN YARARLANMA.....	90
4.3. BİLGİ KANALLARI KULLANIMLARI.....	91
4.5. YAYIN DİLİ VE YABANCI KAYNAK KULLANIMLARI.....	92
4.6. ELEKTRONİK ORTAM KULLANIMLARI.....	93
5. BÖLÜM SONUÇ VE ÖNERİLER	
5.1. SONUÇ.....	95
5.2. ÖNERİLER.....	101
KAYNAKÇA.....	105
EK KAYNAKÇA.....	115
EK ANKET.....	117
ÖZGEÇMİŞ.....	122

GRAFİKLER-ŞEKİLLER-TABLolar

Grafik 1: Yıllara Göre Tarihçiler Üzerine Yapılan Araştırmalar.....	43
Grafik 2:Tarihçiler Üzerine Yapılan Araştırmalar ve Yanıtlanma Oranları.....	44
Şekil 1: Bilgi Gereksiniminin Karşılanması.....	20
Tablo 1: Tarih Alanında Lisans Eğitimi Veren Üniversiteler.....	4
Tablo 2: Tarih Bölümlerindeki Öğretim Elemanlarının Üniversitelere Göre Cinsiyet ve Statü Dağılımları.....	6
Tablo 3: Araştırma Kapsamına Alınan Öğretim Elemanlarının Üniversitelere Cinsiyet ve Statüye Göre Dağılımları.....	7
Tablo 4: Anketi Yanıtlayan Öğretim Elemanlarının Üniversitelere Göre Cinsiyet ve Statü Dağılımları.....	46
Tablo 5: Tarihçilerin Bilgiye Gereksinim Duydukları Dönemler.....	49
Tablo 6: Tarihçilerin Bilgi Ararken İzledikleri Yöntemler.....	51
Tablo 7: Tarihçiler İçin En Önemli Kaynaklar.....	53
Tablo 8: Tarihçiler İçin En Kullanışsız Kaynaklar.....	56
Tablo 9: Yayın Taramasında Kullanılan Yöntemler.....	58
Tablo 10: Tarihçilerin Kütüphane Kullanım Amaçları.....	60
Tablo 11: Tarihçilerin Yararlandıkları Kütüphaneler.....	62
Tablo 12: Tarihçilerin Araştırmalarında Kullandıkları Arşivler.....	64
Tablo 13: Tarihçilerin Arşivlerde Karşılaştıkları Engeller.....	66
Tablo 14: Arşiv Materyalinin Tercih Edilen Formu.....	67
Tablo 15: Tarihçiler İçin Arşiv Belgesinin En Önemli Özellikleri.....	69
Tablo 16: Tarihçilerin Bilgiye Erişmede Karşılaştıkları Engeller.....	71
Tablo 17: Araştırmalar İçin Yararlanılan Kaynakların Dilleri.....	70
Tablo 18: Kaynaklarda Dil Tercihi.....	73
Tablo 19: Tarihçilerin Konferans Seminer ve Toplantılara Katılma Nedenleri.....	75
Tablo 20: Tarihçilerin Güncel Gelişmeleri Takip Etmek İçin İzledikleri Yöntemler.....	77

Tablo 21: Elektronik Kaynakları Kullanımının Öğrenilmesi.....	78
Tablo 22: Dijitalleştirilmiş Çevrimiçi Bilgi Kaynaklarını Kullanım Sıklığı.....	79
Tablo 23: Veri Tabanlarından Tarama Yaparken Kayıt Sayısının Fazla Olduğu Durumlarda Tarihçilerin İzledikleri Yöntemler.....	82
Tablo 24: Tarihçilerin Bilgiyi Tesadüfi Olarak Keşfetme Yöntemleri.....	85

KISALTMALAR

ARŞ. GÖR.	: Araştırma Görevlisi
ATASE	: Askeri Tarih ve Stratejik Etüt Başkanlığı Arşivi
DOÇ. DR.	: Doçent Doktor
E	: Erkek
ETÜ	: Ekonomi ve Teknoloji Üniversitesi
K	: Kadın
ODTÜ	: Orta Doğu Teknik Üniversitesi
ÖĞR. GÖR.	: Öğretim Görevlisi
PROF. DR.	: Profesör Doktor
SPSS	: Statistical Package for the Social Science
T.C.	: Türkiye Cumhuriyeti
TBMM	: Türkiye Büyük Millet Meclisi
TOBB	: Türkiye Odalar ve Borsalar Birliği
YRD. DOÇ. DR.	: Yardımcı Doçent Doktor

1.BÖLÜM

GİRİŞ

1.1. KONUNUN ÖNEMİ

“Kullanıcı araştırmaları” terimi bilgi bilimleri alanında çok geniş bir araştırma alanını ifade eder. 1940’lı yılların sonunda başlayan kullanıcı araştırmalarının 1980’li yıllardan sonra hız kazandığı görölmektedir. Özellikle teknolojide yaşanan hızlı gelişme ve değişmelerin bilgi bilimleri alanına yansmasıyla bu alandaki çalışmaların artarak çeşitlendiği görölmektedir.

Bilgi bilimleri alanında kullanıcı araştırmaları temelde bilgi, bilgi merkezleri ve kullanıcı arasındaki ilişkiyi konu alır. Literatürdeki kullanıcı araştırmaları incelendiğinde 1950 ve 1980 yılları arası dönemi kapsayan araştırmaların sistem merkezli olarak kullanıcıdan uzak bir yaklaşımla yapıldığı görölmektedir. 1980 sonrası dönemde ise sistem merkezli araştırmaların yerini yavaş yavaş kullanıcı merkezli yaklaşımlarla yapılan araştırmalara bıraktığı görölmektedir (Uçak, 2001, s.207-209). Bilgi gereksinimi ve bilgi arama davranışı bu alanın temel araştırma konularından biridir.

Özellikle bilim adamlarının bilgi gereksinimleri üzerine yapılan araştırmaların öncelikle fen bilimleri, insani bilimler ve sosyal bilimler disiplinlerinde büyük gruplar üzerinde yapıldığı görölmektedir. Araştırmaların disiplinlerdeki alt alanlarda yapılmaya başlanması 1990’lardan önce ise de özellikle 1990’dan sonra alt alanlarda yapılan çalışmalarda bir yoğunluk göze çarpmaktadır. Mühendisler, tıpcılar, fizikçiler, kimyacılar, programcılar, sağlıkçılar, veterinerler, siyaset bilimcileri, edebiyatçılar, şecereciler, sosyologlar, sanat tarihçileri, tarihçiler ve hukukçular bilgi gereksinimleri bilgi kullanımları ve bilgi arama davranışları araştırılan alt gruplar olarak literatürde yerlerini almışlardır.

Bilim adamlarının bilgi arama davranışları konusunda Amerika ve Avrupa'da pek çok araştırma yapılmıştır. Ülkemizde ise alanın tek ve en önemli çalışması Uçak (1997) tarafından yapılan "Bilim Adamlarının Bilgi Arama Davranışları ve Bunları Etkileyen Nedenler" isimli doktora tezidir. Uçak bilgi arama davranışına bilim dallarının etkilerini inceleyerek bilgi gereksinimlerinin ve bilgi arama davranışlarının mensup olunan bilim dalı ile ilgili olarak farklılıklar gösterdiğini ortaya çıkartmıştır.

Bilim adamları son yıllarda sadece bilgi bilimleri alanının değil diğer bilim alanlarının da araştırma konusunu oluşturan bir konu olmuştur. 2006 yılında yayınlanan "Türkiye'de Öğretim Elemanları" akademisyenler üzerine Türkiye'de yapılmış en kapsamlı araştırmadır. Bu araştırmada akademisyenler bireysel özelliklerinden akademik ortama bakış açılarına kadar çok çeşitli konularda incelenmiştir.

Tarihçilerin bilgi gereksinimleri ve bilgi kullanımları ile ilgili bu zamana kadar yapılmış bir araştırma bulunmamaktadır. Bu durum Türk bilgi bilim literatürü için bir eksiklik olarak göze çarpmaktadır. Uçak (2004, s.127), ait oldukları farklı gruplara göre kullanıcıların bilgi arama davranışları ve bilgi gereksinimlerinin araştırılmasının önemine vurgu yapar. Tarih alanındaki kullanıcı grubunun bilgi gereksinimlerinin ve bilgi kullanımlarının ortaya çıkarılması bu gruba hizmet veren bilgi merkezleri ve bilgi uzmanları için büyük önem arz etmektedir.

1.2. ARAŞTIRMANIN AMACI, PROBLEM VE HİPOTEZ

Bu çalışmanın temel amacı; Türkiye'deki devlet ve vakıf üniversitelerinde Tarih Bölümleri'nde görev yapmakta olan öğretim elemanlarının bilgi gereksinimlerinin ve bilgi kullanım özelliklerinin ortaya çıkarılmasıdır. Kullanıcı merkezli yaklaşım esas alınarak bilgi merkezlerinden bağımsız olarak tarih alanındaki kullanıcıların bilgi kullanımlarının ve bilgi gereksinimlerinin ortaya çıkarılması hedeflenmiştir.

Araştırmaya konu olan tarihçilerin bilgi gereksinimlerinin ve bilgi kullanım özelliklerinin saptanmasıyla bu kullanıcı grubuna hizmet veren kütüphaneler ve arşivler gibi bilgi merkezlerinin hizmet politikalarının gözden geçirilmesinde ve yeniden düzenlenmesinde yardımcı olabilmek için çalışmamızda;

1. Tarih alanındaki kullanıcıların bilgi gereksinimleri ve bilgi kullanım özelliklerini saptayabilmek,
2. Dünyada yapılan araştırmalar sonucu elde edilen ve genellenen bulgularla araştırmamız sonucu elde edilen bulguları karşılaştırmak, benzer ve farklı yönleri ortaya koyabilmek,
3. Tarih alanındaki kullanıcılar ile ilgili olarak bir profil oluşturarak, bu kullanıcı grubuna hizmet veren arşivler ve kütüphaneler gibi bilgi merkezlerinin dikkatini bu kullanıcı grubunun bilgi ve hizmet gereksinimlerine ve beklentilerine çekebilmek amaçlanmıştır.

Tarih alanındaki kullanıcıların bilgi gereksinimleri ve bilgi kullanım özellikleri nelerdir? sorusu araştırmamızın temel problem cümlesini oluşturmaktadır. Bu soruya bağlı olarak tarihçilerin bilgi gereksinimlerini ve bilgi kullanım özelliklerini ortaya çıkarabilmek üzere araştırma hipotezimiz şöyle belirlenmiştir: “Bilgi merkezleri, bilgi kaynakları, kanal ve teknolojileri tarihçilerin bilgi arama ve kullanım özelliklerini etkilemektedir”.

1.3. KAPSAM

Türkiye’de yükseköğretim kurumları devlet tarafından ve çeşitli vakıflar tarafından kurulan üniversiteler olarak iki gruba ayrılır. 53’ü devlet üniversitesi 24’ü vakıf üniversitesi olmak üzere toplam 77 üniversite içinde 45 devlet üniversitesinde ve 6 vakıf üniversitesinde tarih lisans eğitimi verilmektedir. Bilkent Üniversitesi Tarih Bölümü ise sadece yüksek lisans ve doktora eğitimi vermesi sebebiyle diğer üniversitelerden ve tarih bölümlerinden ayrılır. Tarih lisans eğitimi veren devlet ve vakıf üniversiteleri Tablo 1’de verilmiştir.

Tablo 1: TARİH ALANINDA LİSANS EĞİTİMİ VEREN ÜNİVERSİTELER

DEVLET ÜNİVERSİTELERİ	VAKIF ÜNİVERSİTELERİ
Abant İzzet Baysal Üniversitesi	Doğuş Üniversitesi
Adnan Menderes Üniversitesi	Fatih Üniversitesi
Afyon Kocatepe Üniversitesi	İstanbul Bilgi Üniversitesi
Akdeniz Üniversitesi	Koç Üniversitesi
Anadolu Üniversitesi	TOBB Ekonomi ve Teknoloji Üniversitesi
Ankara Üniversitesi	Yeditepe Üniversitesi
Atatürk Üniversitesi	
Balıkesir Üniversitesi	
Boğaziçi Üniversitesi	
Celal Bayar Üniversitesi	
Cumhuriyet Üniversitesi	
Çanakkale Onsekiz Mart	
Dicle Üniversitesi	
Dokuz Eylül Üniversitesi	
Dumlupınar Üniversitesi	
Ege Üniversitesi	
Erciyes Üniversitesi	
Fırat Üniversitesi	
Gazi Üniversitesi	
Gaziantep Üniversitesi	
Gaziosmanpaşa Üniversitesi	
Hacettepe Üniversitesi	
Harran Üniversitesi	
İnönü Üniversitesi	
İstanbul Üniversitesi	
Kafkas Üniversitesi	
Kahramanmaraş Sütçü İmam Üniversitesi	
Karadeniz Teknik Üniversitesi	
Kırıkkale Üniversitesi	
Marmara Üniversitesi	
Mersin Üniversitesi	
Mimar Sinan Güzel Sanatlar Üniversitesi	
Muğla Üniversitesi	
Mustafa Kemal Üniversitesi	
Niğde Üniversitesi	
Ondokuz Mayıs Üniversitesi	
Orta Doğu Teknik Üniversitesi	
Osmangazi Üniversitesi	
Pamukkale Üniversitesi	
Sakarya Üniversitesi	
Selçuk Üniversitesi	
Süleyman Demirel Üniversitesi	
Trakya Üniversitesi	
Uludağ Üniversitesi	
Yüzüncü Yıl Üniversitesi	

Araştırmamızın alanını Ankara'daki devlet ve vakıf üniversitelerinde tarih lisans eğitimi veren bölümlerdeki akademisyenlerin bilgi gereksinimlerinin ve bilgi kullanım özelliklerinin ortaya çıkarılması oluşturmaktadır. Akademisyen kapsamı içinde konumuzla ilgili olarak sadece, tarih bölümlerinde görev yapan öğretim üye ve yardımcıları bulunmaktadır.

Ana bilim dallarının belirlenmesinde T.C. Yükseköğretim Kurulu tarafından tarih bölümleri için belirlenen ana bilim dalları esas alınmıştır. Ana bilim dalları Eski Çağ Tarihi, Orta Çağ Tarihi, Yeni Çağ Tarihi, Yakın Çağ Tarihi, Türkiye Cumhuriyeti Tarihi ve Genel Türk Tarihi olarak belirlenmiştir.

Ankara'da tarih alanında lisans eğitimi veren dört devlet ve bir vakıf üniversitesinde çalışmakta olan 109 öğretim elemanı araştırma evrenini oluşturmaktadır. 1 Eylül 2005 tarihinde Ankara Üniversitesi, Gazi Üniversitesi, Hacettepe Üniversitesi, Ortadoğu ve Teknik Üniversitesi ve TOBB-Ekonomi ve Teknoloji Üniversitesi Tarih Bölümleri'ne başvuruda bulunularak görev yapan öğretim elemanlarının listeleri temin edilmiştir.

Araştırma evrenini oluşturan öğretim elemanlarının %28,4 (31)'i kadın, %71,6 (78)'si erkektir. Öğretim elemanlarının %26,6 (29)'sı profesör, %13,7 (15)'si erkek, %21,1'i yardımcı doçent doktor, %32,1 (35)'i araştırma görevlisi ve 6,4 (7)'ü öğretim görevlisidir. Araştırma evrenini oluşturan öğretim elemanlarının üniversitelere göre cinsiyet ve statü dağılımları Tablo 2'de verilmiştir.

Tablo 2: TARİH BÖLÜMLERİNDEKİ ÖĞRETİM ELEMANLARININ ÜNİVERSİTELERE GÖRE CİNSİYET VE STATÜ DAĞILIMLARI

ÜNİVERSİTELER	Prof. Dr		Doç. Dr.		Yrd. Doç. Dr.		Arş. Gör.		Öğr. Gör.	
	K	E	K	E	K	E	K	E	K	E
Ankara	2	11	2	6	2	6	3	2	-	-
Gazi	1	7	-	2	2	4	3	9	1	2
Hacettepe	-	4	1	2	-	3	3	4	1	1
ODTÜ	2	1	1	1	-	4	5	6	1	1
TOBB-ETÜ	-	1	-	-	1	1	-	-	-	-
TOPLAM	5	24	4	11	5	18	14	21	3	4

Anketin uygulandığı dönemde 8 öğretim elemanı yurt dışında olmaları ve 1 öğretim elemanı raporlu olması sebebiyle araştırmaya dahil edilememiştir. Bu veriler doğrultusunda araştırma kapsamına 100 öğretim elemanı alınmıştır.

Araştırma kapsamına alınan öğretim elemanlarının 26 (%26)'sı kadın, 74 (%74)'ü erkektir. Öğretim elemanlarını %29 (29)'u profesör, %14 (14)'ü yardımcı doçent doktor, %21 (21)'i yardımcı doçent doktor, %30 (30)'u araştırma görevlisi ve %6 (6)'sı öğretim görevlisidir. Bu öğretim elemanlarının üniversitelere göre cinsiyet ve statü dağılımları Tablo 3'te verilmiştir.

Tablo 3: ARAŞTIRMA KAPSAMINA ALINAN ÖĞRETİM ELEMANLARININ ÜNİVERSİTELERE GÖRE CİNSİYET VE STATÜ DAĞILIMLARI

ÜNİVERSİTELER	Prof. Dr		Doç. Dr.		Yrd. Doç. Dr.		Arş. Gör.		Öğr. Gör.	
	K	E	K	E	K	E	K	E	K	E
Ankara	2	11	1	6	2	5	2	2	-	-
Gazi	1	7	-	2	2	4	2	8	1	2
Hacettepe	-	4	1	2	-	3	3	4	-	1
ODTÜ	2	1	1	1	-	4	5	4	1	1
TOBB-ETÜ	-	1	-	-	-	1	-	-	-	-
TOPLAM	5	24	3	11	4	17	12	18	2	4

1.4. YÖNTEM

Sosyal araştırmalarda sıklıkla kullanılan betimleme yöntemi konuya uygunluğu açısından bu araştırmada da kullanılmıştır. Betimleme yöntemi;

...olayların, varlıkların, kurumların, grupların ve çeşitli alanların ne olduğunu betimlemeye, açıklamaya çalışan incelemelerdir. Bunlar nedir? sorusuna cevap bulmaya yöneliktir. Bununla mevcut durumlar, koşullar, özellikler aynen ortaya konmaya çalışılır. Betimleme araştırmaları, mevcut olayların daha önceki olay ve koşullarla ilişkilerini de dikkate alarak, durumlar arasındaki etkileşimi açıklamayı hedefler (Kaptan, 2000, s.59).

Araştırma için gerekli olan veriler literatür incelemesi, görüşme, gözlem ve anket tekniğinden yararlanılarak elde edilmiştir. Anket soruları kendi içinde ilgili konular gruplandırılarak, çoktan seçmeli, kapalı uçlu ve birden çok seçeneğin önem sırasına göre işaretlenebileceği şekilde hazırlanmıştır. Araştırma anketi, önem sırasına göre 14 adet sıralama sorusu, 14 adet çoktan seçmeli soru, 1 adet birden çok seçeneğin işaretlenebileceği soru ve 1 adet kendi görüş ve değerlendirmelerini ifade edebilecekleri açık uçlu sorudan oluşmaktadır.

Ön (pilot) çalışma, araştırma kapsamındaki akademisyenlere anket uygulanmadan önce 21 Kasım 2005 ve 28 Kasım 2005 tarihlerinde 10 akademisyene anket formunun uygulanabilir olup olmadığını saptamak üzere yapılmıştır. Buradan alınan geri bildirimler neticesinde ankette gerekli değişiklikler ve düzenlemeler yapılmıştır.

Anketin uygulanabilmesi için yapılan işlemler şu şekilde sıralanabilir:

1. Anketin uygulanacağı beş üniversitenin tarih bölümlerine gidilerek bölüm başkanları ile görüşülmüş, araştırmanın amacı açıklanmış ve bölüm başkanlıklarından gerekli izinler alınmıştır. 109 öğretim elemanı bulunduğu bunlardan 8 öğretim elemanının yurt dışında, 1 öğretim elemanının da raporlu olduğu saptanmıştır.
2. Anket yapılacak ve evreni oluşturan 100 öğretim elemanı ile bölümlerinde görüşülerek araştırmanın amacı anlatılmış, katılımlarının önemi vurgulanmış ve anketin nasıl cevaplanacağı konusunda bilgi verilmiştir.
3. Anketler bu görüşme sırasında tarihçilere verilmiş, tarihçilerin bir kısmı anketi görüşme sonrasında yanıtlamayı tercih etmiştir ve belirlenen tarihte tekrar görüşülerek yanıtlanan formlar geri alınmıştır. Formlar alınırken kontrol edilmiş atlanan sorular bu esnada tamamlanmıştır.
4. Sonuçta araştırmamıza katılan 100 öğretim elemanı ile tek tek görüşülmüş, araştırmanın konusu, amacı anlatılmış ve katılımlarının önemi vurgulanmıştır. Araştırmaya katılmayı kabul eden 70 öğretim elemanına anket formları verilmiş 30 öğretim elemanı çeşitli sebeplerle (katılmayı istememe, ankete ayıracak vakit olmaması, kendini denek olarak görmek istememe gibi...) araştırmaya katılmak istemediklerini belirtmiş bu nedenle onlardan yanıt alınamamıştır. Araştırmayı kabul eden 70 tarihçinin 60'ından cevap alınabilmiş kalan 10 denek daha sonra anketi çeşitli nedenlerle cevaplamayacaklarını belirtmişlerdir.

Araştırmanın anketleri 3 Aralık 2005 ve 12 Ocak 2006 tarihleri arasında Ankara'da tarih alanında lisans eğitimi veren dört devlet ve bir vakıf

üniversitesinde bulunan 70 öğretim elemanına uygulanmıştır. 60 öğretim elemanı anket formumuzu doldurduğundan, bir başka deyişle sorularımızı yanıtladığından işlemlerimiz ve tablolarımız 60 öğretim elemanı üzerinden yapılmıştır. Bu durumda araştırmamızın evren üzerinde gerçekleştiğini, evrenin %70 (70 öğretim elemanı)'ine anket uygulandığını ve 60 öğretim elemanından yanıt alındığını göz önünde bulundurarak, anketimizin yanıt oranının %85.7'ye ulaştığını belirtmek mümkündür.

1.5. ARAŞTIRMANIN DÜZENİ

Araştırma 5 bölümden oluşmaktadır. Bölümler ve içerikleri aşağıda belirtilmiştir.

1.Bölüm: Giriş Bölümüdür. Konunun önemi, amaç, problem, hipotez, kapsam, araştırmada kullanılan yöntem ve kaynaklar gibi bilgilerin yer aldığı bölümdür.

2.Bölüm: Tarih bilimi, bilimlerin sınıflandırılmasında tarih biliminin yeri, tarihçilerin bilgi gereksinimleri ve bilgi kullanımları verilmiştir. Literatürde tarihçilerle ilgili yapılan araştırmalar ve araştırmaların ortak özellikleri üzerine tarafımızdan gerçekleştirilen araştırma konu bütünlüğünü sağlamak için bu bölümde yer almıştır.

3.Bölüm: Araştırma kapsamında yer alan üniversitelerdeki tarih bölümleri öğretim elemanlarına uygulanan anketin sonucunda elde edilen verilerin incelendiği ve değerlendirildiği bölümdür. Tarih bölümlerindeki öğretim elemanlarının bilgi gereksinimleri ve bilgi kullanımlarına yönelik veriler incelenmiştir.

4.Bölüm: Araştırma sonucunda elde edilen bulguların değerlendirilerek yorumlandığı bölümdür.

5.Bölüm: Bulgular ışığında varılan sonuçların ve önerilerin yer aldığı bölümdür.

1.6. KAYNAKLAR

Araştırma kapsamında yer alan “bilgi gereksinimi”, “bilgi arama”, “tarihçiler”, “bilgi kullanımı”, “kullanıcı araştırmaları”, “kullanıcı incelemeleri”, “information needs”, “information use”, “information gathering”, “information seeking”, “historians”, “behaviour”, “user studies”, “user survey”, “users’ characteristics” konu başlıkları kullanılarak yurt içi ve yurt dışında yayımlanmış basılı ve elektronik kaynaklar değerlendirilmiştir.

Araştırma kapsamında gerekli olan bilgiye ulaşabilmek için ayrıntılı bir literatür taraması yapılmıştır. Bu kapsamda aşağıda yer alan basılı ve elektronik kaynaklardan parantez içinde belirtilen tarihleri içeren yayın taraması yapılmıştır.

- Academic Search Premier (1975-)
- Article First (1990-)
- Bilgi Dünyası (2000-)
- Emerald (1967-)
- Eric (1966-)
- Library and Information Science Abstract (1969-)
- Library, Information Science and Technology Abstract (1960-)
- ProQuest Dissertations and Thesis (1980-)
- Science Direct (1823-)
- Sosyal Bilimler Veritabanı - ULAKBİM (2002-)
- Springer LINK/ Kluwer (1993-)
- SweetsWise (1999-)
- Türk Kütüphaneciler Derneği Bülteni Dizin (1952-1992)
- Türk Kütüphaneciliği (2000-)
- Türk Kütüphaneciliği Dizin (1993-2000)
- Türkiye Bibliyografyası (1955-)
- Türkiye Makaleler Bibliyografyası (1995-)
- Wiley Inter Science (1946-)

Wilson Select Plus (1994-)

Yüksek Öğretim Kurulu Tez Veri Tabanı (1987-)

Ayrıca <http://scholar.google.com> web sitesinden araştırma süresince anahtar kelimeler yardımıyla önemli kaynaklara ulaşılmıştır.

Araştırma kapsamında uygulanan anketin oluşturulmasında Baş'ın Anket (2003) kitabı anket verilerinin değerlendirilmesinde Tavşancıl'ın Tutumların Ölçülmesi ve SPSS ile Veri Analizi (2002), araştırma raporunun yazımında Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü tarafından hazırlanan Tez ve Rapor Yazım Yönergesi (2004) ve Kurbanoğlu'nun Kaynak Gösterme El Kitabı (2004) kullanılmıştır.

Araştırma metninin yazımında ise Türk Dil Kurumu Güncel Türkçe Sözlük (2006) ve Türk Dil Kurumu Yazım Kılavuzu (2006) kullanılmıştır.

2.BÖLÜM

BİLİMLERİN SINIFLANDIRILMASINDA TARİH BİLİMİ VE TARİH ALANINDA BİLGİ KULLANIM ÖZELLİKLERİ

2.1. BİLİMLERİN SINIFLANDIRILMASI VE TARİH BİLİMİ

Geçmişten günümüze kadar pek çok bilim adamı “Bilim nedir?” sorusuna cevap bulmaya çalışmıştır. Üzerinde uzlaşma sağlanmış tek bir bilim tanımı olmamakla birlikte Türk Dil Kurumu Sözlüğü’nde “bilim evrenin veya olayların bir bölümünü konu olarak seçen, deneye dayanan yöntemler ve gerçeklikten yararlanarak sonuç çıkarmaya çalışan düzenli bilgi” olarak tanımlanmıştır. Yıldırım (1978, s.13) ise bilimi herhangi bir bilgi olmayıp bilimsel bilgi üretmeye yönelik bir süreç olarak tanımlar. Karasar (2005, s.8) ise bilimi geçerliliği kabul edilmiş sistemli bilgiler bütünü olarak tanımlanmaktadır.

Bilimlerin sınıflandırılması tarih boyunca önemli bir araştırma konusu olmuştur. Bu araştırmalar kapsamında çeşitli sınıflandırmalara tabi tutulan bilim geleneksel sınıflandırmada iki temel gruba ayrılır (Gökçe, 2004, s.3) :

- Matematik bilimler (Matematik, Mantık);
- Pozitif bilimler (Doğa bilimleri, İnsan bilimleri).

Arıkan (2000,s.19) ise bilimi şu şekilde sınıflandırmıştır:

- Maddi ve Manevi bilimler;
- Fen bilimleri ve Sosyal bilimler;
- Deneysel ve Teorik bilimler;
- Temel ve Uygulamalı bilimler;
- Fen bilimleri, Sosyal bilimler, Sanat ve Estetik bilimler.

Bilimlerin sınıflandırılmasındaki sorun sadece temel gruplar içinde değil alt alanlar içinde de mevcuttur. Bu bağlamda tarih hem sosyal bilimler hem de insani bilimler içinde yer alan bir dal olmuştur. Tosh (1997, s.30), sınıflamaya ilişkin görüşlerini şu şekilde ifade eder :

...tarih kendi tabiatını kısmen inkar etmeksizin ne bir insani bilim olarak tanımlanabilir ne de sosyal bilim. Çoğunlukla yapılan hata tarihin bunlardan birini hiçe sayarak kategorize edilebileceği konusunda direktmektir. Tarih sonsuz çekiciliğini ve karmaşıklığını bunların her ikisi arasında bir köprü oluşturmamasından alan melez bir disiplindir.

Tosh tarih bilimini melez bir disiplin olarak nitelendirirken, Case (2002, s.232) ise, bilgi bilimleri içinde tarihi hem sosyal hem de insani bilimlerde karşımıza çıkan gri bir alan olarak tanımlar. Uçak (1997, s.87), bilim adamlarının bilgi arama davranışlarını konu aldığı çalışmasında tarihi sosyal bilimler içinde sınıflandırmıştır.

2.2. TARİH BİLİMİ VE ÖZELLİKLERİ

Bilimin tanımında olduğu gibi tarihin tanımında da kabul görmüş tek bir tanımdan bahsetmek oldukça güçtür. Batı dillerinde kökeni İbrani’ce “araştırılmış haber” anlamına gelen “istoria” kelimesine kadar uzanan tarih biliminin günümüze kadar pek çok tanımı yapılmıştır. Carr (1980, s.41), tarihi tarihçi ile olguları arasında kesintisiz bir karşılıklı etkileşim süreci, bugün ile geçmiş arasında bitmez bir diyalog olarak tanımlarken Halkın (1989, s.4) ise tarihi insanların geçmişini inceleyen ve onların sosyal, kapsamlı eylemlerinin bir tablosunu takdim eden bir disiplin olarak tanımlar. Bernheim (1936, s.58), tarihin mekân göz önüne alınmadan, yalnız zamansal olarak sıraya diziş tarzının gerçek tarih anlayışı ile bağdaştırılamayacağını ifade ederek bu anlayışı reddeder. Bernheim (1936, s.51)’e göre tarih, insanların zaman ve yer

bakımından geçirdikleri gelişimleri, birlikte yaşayan canlılar sıfatıyla psikofizik hareketleri, bunların nedensel ilişkilerine bağlayan ortak değerleri araştırır.

Tarih bilimi pek çok bilimden yardım alır. Yardımcı bilimlerden yararlanmadan tarih yazmak mümkün değildir. Bazı tarihçiler tarafından birinci ve ikinci derecede yardımcı bilimler olarak sınıflandırılmaya çalışılmışsa da bu bilimleri bir sınıflamaya tabi tutmak mümkün görünmemektedir. Halkın (1989, s.32), tarihe yardımcı bilimleri şöyle sıralar:

- Antroponimi (Şahıs adlar etimolojisi);
- Arkeoloji (Kazı bilim);
- Coğrafya;
- Diplomatik (Belge bilim);
- Epigrafya (Kitabe bilim);
- Etnoloji (Irk bilim);
- Filoloji (Dil bilim);
- Heraldik (Arma bilim);
- Jeoloji (Yer bilim);
- Kronoloji (Zaman bilim);
- Nümizmatik (Para, madalya bilimi);
- Paleografya (Eski yazı bilim);
- Sicilografi (Mühür, vesika bilimi);
- Sosyoloji;
- Toponomi (Yer adları etimolojisi).

Konusunu insanların geçmişte yaptıklarından alan tarih bilimi Collingwood (1990, s.28)'a göre, kanıtların yorumlanmasıyla işleyen bir bilimdir. Bu kanıtlar tek tek belgelerin ortak adıdır. Belgeler tarihçinin üzerinde düşünerek, geçmiş olaylar hakkında sorduğu soruları yanıtlayabileceği türden bir şeydir (Collingwood, 1990, s.29). Tarih bilimi için belgenin önemi, geçen yüzyılın başında kabul edilen ve Thomson (1983, s.8) tarafından da ifade edilen "belge yoksa tarih de yoktur" doktrininin esas kabul edilmesinde de görülmektedir. Ancak bu görüşün günümüz tarihçileri ve tarih bilimi tarafından benimsendiğini

söylemek oldukça güçtür. Thomson (1983, s.8), özellikle heraldik, arkeoloji, epigrafya, etnoloji gibi bilimlerin belgeye dayanmadan bilim dünyasına bulunduğu katkıların göz önüne alındığında bu doktrinin günümüz tarihçileri tarafından kabullenilmesinin oldukça güç olduğunu ifade eder.

2.3. TARİHÇİLERİN BİLGİ GEREKSİNİMLERİ VE BİLGİ KULLANIM ÖZELLİKLERİ

Guinchat ve Menou (1990, s.294,295), kullanıcı araştırmalarının birbirini tamamlayan üç amaç için yapıldığını öne sürer. Bunlardan ilki kullanıcının bilgi ihtiyaçlarının analizi, ikincisi kullanıcının bilgi ile ilgili davranışlarının analizi, üçüncüsü ise bilgi ile ilgili etken ve tavırların analizidir. Çapar (1990, s.162), kullanıcı araştırmalarının yapıma amaçlarına dördüncü bir amaç olarak kullanıcının niteliğinin ve niceliğinin analizinin yapılmasını eklemektedir.

Kullanıcı araştırmalarından bahsetmeden önce kullanıcının tanımını yapmak gerekir. Kullanıcı, kayıtlı kullanıcı olmaksızın kütüphane hizmetlerini ve kaynaklarını kullanan kişi olarak tanımlanır (Reitz, 2004, s.527). Kullanıcı grubu ise kütüphanenin hizmet vermek üzere hedef olarak aldığı kütüphane hizmetlerini ve koleksiyonunu fiilen kullanan grubun üyeleri ve diğerleri olarak tanımlanır (The ALA, 1983, s.237).

Sadece bilgi bilimleri alanında değil, diğer alanlarda da önemli bir araştırma alanını ifade eden kullanıcı araştırmalarının tarihi 1900'lü yıllara kadar dayanmaktadır (Case, 2002, s.220). 1948 yılında Royal Society tarafından yapılan "Conference on Scientific Information" (Bilimsel Bilgi Konferansı), kullanıcıların bilgi gereksinimleri ve bilgi davranışlarıyla ilgili araştırmalara esas olabilecek sınırları belirlemiştir.

Kullanıcı araştırmaları literatürü iki dönem halinde incelenebilir. 1950 ve 1980 yıllarını kapsayan ilk dönemde araştırmalar daha çok kullanıcının bilgi sistemlerini nasıl kullandıklarına yönelik olarak sistem merkezli bir yaklaşımla

yapılmış 1980 sonrası dönemde ise artık kullanıcının kendisi, bilgi ihtiyacı bilgi arama davranışlarının konu edildiği kullanıcı merkezli yaklaşım önem kazanmıştır. Kullanıcı teriminin, araştırmalarda yaygın olarak kullanılmaya başlandığı ve kabul gördüğü zaman da yine bu döneme rastlar (Case, 2002, s.228).

Kullanıcı araştırmaları zamanla artış göstermiştir. Bu artışa paralel olarak çeşitlenen kullanıcı araştırmalarını Wilson (1994) birkaç grupta ele alır;

1. Araştırma metoduna göre; görüşme, e-posta araştırmaları, vaka incelemesi;
2. Araştırılan grubun sosyal durumuna göre; bilim adamları, öğretmenler, doktora öğrencileri ve benzerleri.
3. Disiplinlere göre; Fen Bilimleri, Sosyal Bilimler, İnsani Bilimler ve diğerleri;
4. Teorik çerçeveye göre; bilişsel yaklaşım, davranışsal yaklaşım, doğa bilimsel yaklaşım;
5. Muhtelifler; herhangi bir teorik çerçeveye sokulamayan fakat göz ardı edilemeyecek kadar çok olan araştırmalar.

1950-2005 yılları arasındaki literatürü incelediğimizde bilgi gereksinimleri ve bilgi arama davranışı araştırmalarına konu olanlar içinde bilim adamları, parlamenterler, yöneticiler, sağlıkçılar, kadın polisler, hukukçular, edebiyatçılar, sosyologlar, tarihçiler, sanat tarihçileri, gazeteciler, soy bilimciler, kimyacılar, fizikçiler, programcılar, özürülüler, hemşireler, veterinerler, arşiv araştırmacıları, aile hekimleri, kanser hastaları, siyaset bilimciler, öğrenciler, yetişkinler ve bilgi profesyonelleri gibi pek çok grup yer alır.

Bilim adamları, üzerinde en çok araştırma yapılan kullanıcı gruplarından. Bilim adamları içinde araştırılmaya başlanılan ilk grup fen bilimciler olmuş bunu sosyal bilimciler izlemiştir. İnsani bilimler alanındaki bilim adamlarının bilgi davranışlarının araştırılması bu iki gruptan sonra olmuştur.

Bates (1996, s.155), bilim adamları üzerine yapılan araştırmaların tarihi gelişimini yıllara ve bilim dallarına göre şu şekilde sıralar:

- 1950 ve 1960 yılları arasında fen bilimleri,
- 1970'lerde sosyal bilimler,
- 1980 ve 1990'lı yıllarda insani bilimler.

Steig (1981,s.549) de fen bilimcilerin bilgi arama davranışlarının, ilk ve üzerinde en çok araştırma yapılan konu olduğunu ifade eder.

Araştırmalar başta fen bilimleri, sosyal bilimler ve insani bilimler gibi temel bilimler üzerine yoğunlaşmışsa da zamanla var olan bilgi boşluğunun görülmesiyle kullanıcı araştırmaları alt disiplinlere kaymıştır. Tarih biliminin hem sosyal bilimler hem de insani bilimler içinde yer aldığı düşünüldüğünde sosyal ve insani bilimler alanında yapılan araştırmaların tarihçiler hakkında bilgi vermesi, yapılacak araştırmaları şekillendirmesi ve yol göstermesi açısından öneminin büyük olduğunu söylemek mümkündür.

Bilgi merkezlerinin, özellikle arşivlerin en büyük kullanıcı gruplarından birini oluşturan tarihçilerin bilgi gereksinimlerinin ve bilgi kullanımlarının araştırılması bilgi bilimciler için plan ve politika oluşturmada, kaynak geliştirilmesinde, kaynakların etkin bir biçimde kullanılmasında ve danışma hizmetlerinin tasarlanmasında çok önemli bilgiler sağlanmasına imkan verir. Delgadillo ve Lynch (1999, s.245, s.258), tarihçiliğin bilimsel olarak gelişebilmesi, geleceğin tarihçilerinin daha iyi yetişebilmesi ve bilgi merkezlerini etkin olarak kullanabilmeleri için bilgi gereksinimleri ve bilgi arama davranışlarıyla ilgili akademisyen ve ğrenci bazında araştırmalar yapılmasının gerekliliğine vurgu yapar.

Özellikle 1990 sonrasında teknolojik gelişmelerin arşiv sistemlerine ve kütüphanelere yansımaysıyla, tarih alanındaki kullanıcıların bu teknolojik gelişmelerden nasıl etkilendikleri, yeni bilgi sistemleriyle olan etkileşimleri ve bilgi ile ilgili davranışlarının araştırılması özellikle teknoloji kullanımında fen

bilimleri alanındaki kullanıcılardan çok daha az bilgiye sahip olan bu kullanıcı grubu için bir zorunluluk halini almıştır.

2.4. TARİHÇİLERİN BİLGİ KULLANIMLARI

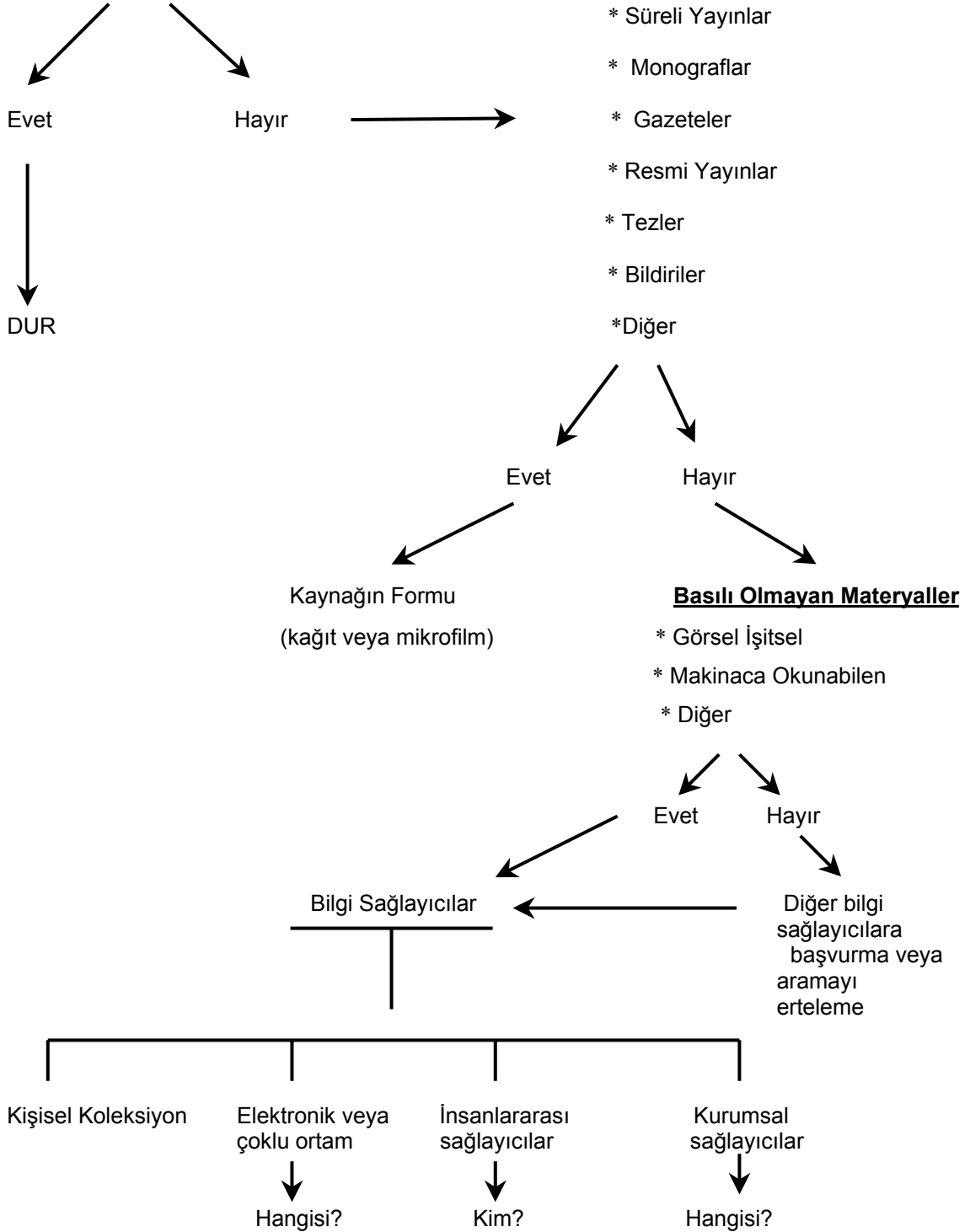
Tarihçiler farklı bilgi kaynaklarına farklı yollarla erişen, araştırmalarında çok farklı kaynakları bir arada kullanan bir gruptur. Tarihçilerin bilgi kullanımlarından bahsetmeden önce bu kullanıcı grubunun bilgi gereksinimlerinin nedeni üzerinde durmak gerekir. Uçak (1997, s.108-114) farklı bilim dallarında çalışıyor olmanın bilgiye gereksinim duyulan dönemleri de farklılaştırdığını saptamıştır. Sosyal bilimcilerin bilgiye en çok gereksinim duydukları dönemler birinci sırada kitap, makale ve bildiri hazırlamak ikinci sırada yeni bir alanda çalışmalar yapmak üçüncü sırada tez hazırlamak olarak belirlenmiştir (Uçak, 1997, s.112).

Teknolojinin ilerlemesiyle basılı ve elektronik kaynakları bir arada kullanmaya başlayan tarihçiler Dalton ve Charnigo (2004, s.416)'ya göre, yeni teknolojileri ve ürünleri kullanan yeni bir kullanıcı grubu olma yolundadır. Anderson (2004, s.89), tarihçilerin bilgi arama davranışlarını basılı ve elektronik kaynakların ve resmi olmayan bilgi kanallarının kullanılmasının birleştirilmesi olarak tanımlar. Tarihçiler alanlarındaki farklı kaynaklara farklı yöntemleri kullanarak erişebilmektedirler. Bu yöntemler hem resmi iletişim kanallarını hem de resmi olmayan iletişim kanallarını veya her ikisini birden içerebilmektedir.

Hernon (1984, s.406) sosyal bilimcilerin, özellikle tarihçilerin bilgi gereksinimleri basılı kaynaklardan karşılamayı tercih ettiklerini belirtir. Hernon (1984, s.407) özellikle tarihçiler üzerinde durarak bilgi gereksiniminin karşılanmasını modellemiştir (Şekil 1). Modelde basılı kaynaklarla ilgili olarak bilgi sağlayıcıların yer almadığı göze çarpmaktadır. Geliştirildiği yıl itibarıyla İnternet'in bilgi gereksiniminin karşılanması içindeki yeri modelde yer almamaktadır. Tarihçilerin bilgi gereksinimlerinin karşılanması ile ilgili olarak bu alanda daha kapsamlı ve yeni modellerin geliştirilmesine ihtiyaç vardır.

Şekil 1: BİLGİ GEREKSİNİMİNİN KARŞILANMASI

Hafıza, sözlü iletişim,
veya doğrudan gözlem

(Hernon, 1984, s.407)

Tarihçilerin bilgi arama davranışlarının zincirleme olarak geliştiğini öne süren Talja ve Maula (2003, s.681) tarihçilerin bir konudaki kitaptan ilişkili kaynakların künyesine oradan da çevrim içi kataloglar yardımıyla kaynağın kendisine ulaştıklarını ifade eder. Andersen (2000) bu bilgi davranışının, standart bibliyografik erişim araçlarını içermediğini fakat tarihçiler için resmi bilgi kanalları ile ulaşılan bilgiden daha uygun bilgiye, analitik erişim sağladığını savunur.

Tarihçiler bilgiye erişimde yardım alma konusunda isteksizdirler. Bu özelliklerinden dolayı araştırmalarında kütüphaneciden yardım almazlar. Mesleğin bir özelliği olarak tarihçiler yalnız çalışırlar (Dalton ve Charnigo, 2004, s.415 ve Andersen, 2003). Bu özellik yayın hayatına da yansımaktadır. Tarih alanında çok yazarlı yayınların sayısı azdır (Delgadillo ve Lynch, 2004, s.415). Tarihçiler arasında beraber çalışma da yoktur (Talja, 2002 ve Andersen, 2003). Talja (2002) tarihçiler arasında yalnız sosyal bir paylaşım olduğunu öne sürer.

2.4.1. Bilgi Kaynakları Kullanımları

Tarihçiler bilgi gereksinimlerini basılı kaynaklardan ve arşiv kaynaklarından karşılamaktadırlar. Özellikle kitap, dergi, el yazmaları ve arşiv kaynakları sıklıkla kullanılan bilgi kaynaklarıdır.

Kullanılan kaynakların yaşı dikkate alındığında eski tarihli kaynak kullanımının tarih araştırmaları için oldukça yaygın olduğunu söylemek mümkündür. On yıl veya daha yakın tarihlerde yayınlanmış kaynakların kullanımı fizikte %88.2 iken tarihte bu oran yalnızca %13,8'de kalmaktadır (Jones, Chapman, Woods, 1972, s.153). Bir diğer araştırmada ise tarihçilerin on yıl ve daha yakın tarihli kaynak kullanımının %12.6 olduğu saptanmıştır (Mahowald, 1995, s.22).

Birincil kaynaklar ikincil kaynaklardan çok daha yoğun kullanılmaktadır. Mahowald (1995, s.19), monografların yayınlardaki atıf yapılma oranını %58, makalelerin oranını ise %18,6 olarak saptamıştır. Tarihçiler için en önemli kaynaklar sıralamasında kitap ilk sırada yer alırken bunu dergi ve el yazmaları

izler (Steig, 1981, s.551; Jones, Chapman, Woods, 1972, s.141; Mahowald, 1995, s.19 ve Dalton ve Charnigo, 2004, s.404).

Tarihçiler bazı kaynak türlerini kaynağın formu veya kullanımının zor ve zahmetli olması gibi sebeplerle kullanışsız bulmaktadırlar. Steig (1981, s.551), tarihçilerin mikroformların kullanımının zor ve zahmetli olması nedeniyle tarihçiler tarafından kullanışsız bulunan kaynakların başında geldiğini belirtir. El yazmalarının nadir eser olmaları ve kullanabilmek için yazma eserlerin bulunduğu yere gitme zorunluluğunun olması, tezlerin yine nadir eserler gibi ulaşılabilmesi zor kaynaklar olması ve gazetelerin de hem formu hem de özel koleksiyonlar içinde yer almaları nedeniyle en kullanışsız kaynaklar sıralamasında ilk dört kaynak içinde yer almıştır.

Tarihçiler kendi koleksiyonlarını oluşturma eğilimindedirler. Özellikle meslekte uzun yıllar çalışanların hatırı sayılır bir koleksiyona sahip olduklarını söylemek mümkündür. Andersen (1998), tarihçilerin yarısına yakınının araştırmaları için anahtar nitelikteki kaynaklara bireysel olarak sahip olduğunu belirtir.

Duff, Craig ve Cherry (2004a, s.52) tarihçileri bilgili kullanıcılar olarak nitelendirir. Alanlarındaki kaynaklara hakim olan tarihçiler, yayın taramalarını da kendileri yaparlar. Tarihçilerin indeks ve abstraktları kullanmadıklarını belirten Steig (1981, s.554), bunu tarihçilerin sistematik olmamalarına bağlar. Speck (2002) de tarihçilerin, araştırmalarında sistematik olmayan bir yaklaşım izlediklerini indeks ve abstraktları kullanmadıklarını ve bu kaynakları konu dışı bulduklarını belirtir. Bibliyografya kullanımları da yetersiz olan tarihçilerin bu kaynakları etkin biçimde kullanabilmeleri için kaynakların kullanımlarının kolaylaştırılması, sayıca artırılması ve konu olarak özelleştirilmesi gereklidir (Dalton ve Charnigo, 2004, s.416). Gilmore ve Case (1992, s.79), tarihin sınıflama ve indeksleme alanında en az hizmet edilen disiplin olduğunu ifade eder. İndeks ve abstraktların kullanımı çok sınırlı iken bilgiye tesadüfen erişim oldukça yaygın ve önemli bir bilgi davranışı olarak karşımıza çıkmaktadır. Hatta bu bilgi davranışı, tarihçiler arasında bilgiye erişimde en sık kullanılan yöntemlerden

biridir (Steig, 1981, s.556; King, 1994, s.99; Delgadillo ve Lynch, 1999, s.253; Dalton ve Charnigo, 2004, s.410 ve Anderson, 2004, s.110). Tarihçiler dergi veya kitaplardan, kütüphane raflarından veya arşiv fonlarından bu tür tesadüfi fakat araştırmaları için kritik değer taşıyan bilgi elde etmektedir. Foster ve Ford (2003, s.334) tarihçilerin tesadüfi olarak önemli bilgi elde edebilmesini ısrarlı ve çok çalışmanın sonucu olarak kendi şansını yaratma olarak nitelendirmektedirler.

Tarihçiler için en önemli bilgi kaynaklarından bir diğeri de arşiv kaynaklarıdır. Orijinal ve birinci elden bilgi sağlayan arşiv kaynakları özellikle son yıllarda orijinal formundan çıkarak teknolojinin gelişmesiyle elektronik ortama taşınmıştır. Fakat tarihçilerin arşiv kaynaklarının elektronik formunu, tıpkıbasımını, transkripsiyonunu, fotokopisini veya mikroformunu değil orijinalini tercih etmektedirler (Duff, Crag ve Cherry, 2004a, s.66, Duff, Craig ve Cherry, 2004b, s.95 ve Graham, 2002). Arşiv belgesinin mikroformu en kullanışsız bulunan arşiv belgesi formudur (Steig, 1981, s.551 ve Duff, Craig ve Cherry, 2004a, s.66). Teknoloji ne kadar gelişirse gelişsin tarihçilerin arşiv kaynaklarının daima orijinalini tercih edeceklerini söylemek mümkündür. Özellikle harf inkılâbından önce üretilen belgelerin Osmanlıca olması, bu dilin yapısı itibarıyla tek bir noktanın bile kelimeyi değiştirebilmesi sebebiyle orijinal belgeye olan talebin gelecekte de devam etmesi olasıdır. Ayrıca danışmanların yüksek lisans ve doktora öğrencilerine kaynağın orijinalini görmeleri yönündeki telkinleri de bu bilgi davranışının sürdürülmesinde etkili olabilir. Duff, Craig ve Cherry (2004b, s.19) arşiv kaynaklarının orijinalinin kullanılmasını, alışkanlığa ve orijinalliğe bağlar. Tarihçiler arşiv belgesinin dijital formunun, orijinalinin yerini tutamayacağına inanmaktadırlar (Graham, 2002).

2.4.2. Bilgi Kanalları Kullanımları

Tarihçiler hem resmi iletişim kanallarını hem de resmi olmayan iletişim kanallarını bilgiye erişim için kullanmaktadırlar. Anderson (2004, s.95) tarihçilerin bilgi arama davranışlarını resmi ve resmi olmayan kanalların bir

birleşimi olarak nitelendirir. Cole (2000a, s.104) ise tarihçilerin, sosyal ve insani bilimcilerin bilgiye erişmek için sistematik ve resmi olmayan bilgi kanallarını sistematik ve resmi olan bilgi kanallarının üzerinde tercih ettiklerini öne sürerek bunun nedenini tarihçilerin resmi bilgi kanallarından sağlayamayacakları bir bilgi ihtiyaçları olmasına bağlar.

Beattie (1990, s.43) tarihçilerin bilgiye erişimde meslektaşlarla iletişim ve dipnotların takibi gibi resmi olmayan bilgi kanallarının, resmi bilgi kanallarından daha fazla kullanıldığını belirtir. Konuyla ilişkili kaynaklara erişimde tarihçilerin ilk tercihi dipnotların takibidir (Steig, 1981, s.554 ve Tibbo, 2002)

Tarihçiler konferans ve toplantıları alanlarındaki yeni bilgidan haberdar olabilmek için önemli bulmaktadır. Ayrıca özellikle ilişkili kaynaklara erişimde daha deneyimli meslektaşlarla konuşma önemli bir yer tutar. Case (1991b, s.79) deneyimli meslektaşların sadece bilgiye erişimde değil mesleğin ilk yıllarındaki akademisyenler için konu seçiminde anahtar rol oynadığını ifade eder. Duff ve Johnson (2003, s.81) da meslektaşlarla iletişimin araştırmalar için fikir ve kaynak sağlamada önemli olduğuna işaret eder.

Uçak (1997, s.20) “invisible college” kavramını “bir bilim alanında, birbirine yakın konularda çalışan ve seçkin bilim adamlarının oluşturduğu küçük ve etkileşimli grup” olarak tanımlar. Tarihçiler arasında diğer sosyal bilimcilere oranla “invisible college” daha etkindir (Delgadillo ve Lynch, 1999, s.255). Uçak (1997, s.90) da sosyal bilimciler içinde bir ölçüde tarihçiler arasında bu tür bir iletişimin varlığından söz edilebileceğini ifade eder. Steig (1981, s.553) tarihçiler içinde fen bilimcilerde olduğu kadar gelişmiş bir “invisible college” bulunmamasının iki önemli sonucu olduğuna işaret eder. Bunlardan ilki iletişimi gerçekleştirecek kurumsal bir yapı olmaması, diğeri ise entelektüel ve sözel anlatım ortamının görece önemsizliğidir.

Tarihçilerin bilgiye erişimde izledikleri en önemli yol dipnotların takibidir (Stevens, 1977, s.69; Steig, 1981, s.554; Tibbo, 2002; Tibbo, 2003, s.20 ve

Anderson, 2004, s.95). Bir konuda araştırma yaparken öncelikle o konuda yayınlanmış kitap ve makalelerdeki dipnotları takip ederek tarihçiler konularıyla ilgili kaynaklara ulaşmaktadırlar.

2.4.3. Bilgi Merkezleri Kullanımları ve Hizmetlerden Yararlanma

Özellikle sosyal bilimler içinde tarihçiler bilgi merkezlerini en yoğun kullanan birkaç gruptan biridir. Delgadillo ve Lynch (1999, s.245) tarihçilerin üniversite kütüphanelerinin en önemli kullanıcıları olduklarını ve üniversite kütüphanelerinin arşiv belgeleri ve yayınlanmamış materyalleri de içeren birincil kaynaklarını oluşturan temel koleksiyonlarını tarih araştırmalarını ve tarih eğitimini desteklemek için oluşturduklarını öne sürer. Rundell (1968, s.467) tarihçilerden kütüphanelerin en aktif kullanıcı grubu olarak söz eder. Delgadillo ve Lynch (1999, s.250) ise tarihçileri kütüphanelerin düzenli kullanıcıları olarak görür. Uçak (1997, s.94) da tarihçileri sosyal bilimciler içinde kütüphaneleri yoğun kullanan bilim adamları olarak niteler.

Tarihin konusu, kaynakları ve alanı itibarıyla, bu alandaki kullanıcılar için özel kütüphaneler ve özel koleksiyonlar oluşturulduğunu görmekteyiz. Türkiye’de tarih konusunda özel kütüphaneler (Türk Tarih Kurumu Kütüphanesi, Tarih Vakfı Bilgi ve Belge Merkezi gibi..) ve kütüphaneler içinde özel koleksiyonlar (Bilkent Üniversitesi Kütüphanesi Halil İnalçık Koleksiyonu, Karadeniz Teknik Üniversitesi Kütüphanesi Osman Turan Tarih Araştırma Kitaplığı gibi..) mevcuttur.

Tarihçilerin bilgi merkezlerini yoğun olarak kullanmalarına rağmen bilgi hizmetlerinden yeterince faydalanamadıkları bilinmektedir. Anderson (2004, s.116) tarihçilerin hizmet edilen bir kullanıcı grubu olmadığını onların kendi kendilerine hizmet ettiklerini belirtir. Sosyal bilimcilerde var olan kütüphaneciye güven duymama tarihçiler için de geçerlidir. Evans (1999, s.54) tarihi araştırma yapan herhangi birinin kendi bilgisinin başkalarınınkinden daha eksiksiz olduğu fikrine sahip olduğu, çalışmaya başlayan en mütevazı bir doktora öğrencisinin

bile bir kaç ay sonra böyle bir duyguya kolaylıkla kapılacağını ifade eder. Bunun nedenini de geçmişten bize bırakılan malzemenin çok geniş olmasına ve şimdiye kadar çalışan tarihçilerin zamanla birikmiş ve birikmeye devam eden kaynakların yalnızca yüzeyini kazımaktan başka bir şey yapmamış olmalarına bağlar. Bu düşünceye sahip olan tarihçilerin kütüphaneciden veya arşivciden yardım almalarını beklemek oldukça güçtür. King (1994, s.89), tarihçilerin kütüphanecilere güvenmediğini ve bu güvensizliğin gelecekte de süreceğini ifade eder. Jones, Chapman ve Woods (1972, s.155) kullanıcı grubu olarak akademisyenlerin kütüphanecilerin yeteneklerine ve sağladıkları hizmetlere karşı güvensizlik duyduklarını belirtir. Tarihçilerin bilgi gereksinimleri ve bilgi kullanımları hakkında az sayıda araştırma yapılmış olması nedeniyle, yeterli bilgiye sahip olamayan kütüphanecilerin bu kullanıcı grubunun ihtiyaçlarını karşılamada yetersiz kaldıkları da söylenebilir. Tarihçiler üzerine kullanıcı araştırmaları yapılarak bu durum değiştirilebilir (Hernon, 1984, s.419 ve Beattie, 1990, s.47). Tarihçiler araştırmaları için nadiren kütüphaneciye danışmaktadır. Steig (1981, s.559) bu durumun değişebilmesi ve var olan güvensizliğin aşılabilmesi için kullanıcı araştırmalarından yararlanmasının yanında, danışma kütüphanecisinin konu bilgisine sahip olması gereğine vurgu yapar.

Kütüphaneler arası ödünç verme tarihçiler için kütüphane kullanımlarında önemli bir yere sahiptir. Tarihçilerin kütüphane hizmetleri içinde en etkin olarak yararlandıkları hizmetin kütüphaneler arası ödünç verme olduğu söylenebilir (Delgadillo ve Lynch, 1999, s.251).

Tarihçiler için vazgeçilmez bilgi merkezlerinden biri de arşivlerdir. Orijinal belgenin tarih araştırmalarındaki önemi göz önüne alındığında tarihçilerin arşivlerin en büyük kullanıcı grubunu oluşturduklarını söylemek mümkündür. İnalçık (1998, s.XXXIX) hazine olarak nitelendirdiği arşivlerin araştırmacılara tam olarak açılması gerektiğine, bilimden başka bir kaygısı olmayan bilim adamlarına arşiv malzemesinin tam olarak verilmesinin önemine işaret eder.

Tarihçi-arşivci ilişkisinde ise durum tarihçi-kütüphaneci ilişkisinden biraz daha farklıdır. Tarihçiler için arşivciler araştırmaların arşivlerde geçen bölümünde önemli rol oynar. Duff, Craig ve Cherry (2004b, s.70) tarihçi ile arşivci arasındaki ilişkiyi karşılıklı çıkar sağlayan bir etkileşim olarak tanımlar. Buna göre tarihçi arşivciden arşiv kaynaklarının tarihi hakkında geniş bilgi sağlar, arşivci ise tarihçilerin ilgi alanlarını öğrenerek arşiv kaynakları arasında ek tanımlamalar getirebilir. Araştırmacıların, arşivlerden daha etkin bir şekilde yararlanılabilmesini sağlamak için Yakel (2002, s.123) kullanıcı eğitiminin önemine işaret eder.

Tarihçilerin arşivlerden yararlanırken bazı sorunlar yaşamaktadırlar. Yüksel (1998, s.99) tarihçilerin arşivlerde karşılaştıkları problemleri dört ana başlıkta toplar:

1. Mevzuattan kaynaklanan problemler:
 - Çalışma izni,
 - Fotokopi alma,
 - Bazı belgelerin bazı araştırmacılardan esirgenmesi,
2. Personelden kaynaklanan sorunlar,
3. Teknik sorunlar,
4. Diğer problemler (belge tahrifatı, kaybolma, yıpranma...).

Özellikle arşivlerde izin ve fotokopi araştırmacıların önünde önemli bir engel olarak yer almaktadır. Arşivlerde fotokopi sorununun tarihi araştırmaların önünde önemli bir engel olduğunu belirten Yüksel (1998, s.99), bu durumun tarihçileri hile-i şer'iyeye başvurmak zorunda bıraktığını ifade eder. Öztürk (1998, s.31) de fotokopi engeline dikkat çekerek özellikle arşivlerde çalışmak için şehir dışından gelen tarihçilerin çok hacimli olmamasına rağmen bir defterin tamamının fotokopisinin verilmemesini önemli bir sorun olarak ifade eder. Arşivlerde fotokopi sayısına getirilen sınırlama kimi arşivlerde 2, kimisinde 100 iken, bazı arşivlerde teknik imkansızlıklar sebebiyle fotokopi hizmeti verilmemektedir (Erdoğru, 1998 s.92). Özel izinler ile Anadolu'dan ve yurt dışından gelen tarihçilerin en büyük sıkıntılarından biri de arşivlerin çalışma

saatleridir (Öztürk, 1998, s.33). Arşivler hafta sonu ve mesai saatleri dışında da araştırmacılara hizmet vererek bu sorunu aşabilir. Duff, Craig ve Cherry (2004a, s.63 ve 2004b, s.14) araştırmacıların arşivlerde en sık coğrafik engeller, erişim araçlarının eksikliği, bürokratik engeller ve belgenin üzerinde çalışılabilir durumda olmaması sorunu ile karşı karşıya kaldıklarını belirtirler. Literatürde yer alan bulgular arşivlerde karşılaşılan bu engellerin araştırmalar üzerinde olumsuz etkisi olduğunu göstermektedir. Araştırmalar esnasında karşılaşılan bu engeller nedeniyle araştırmalar ertelenmekte hatta iptal edilebilmektedir (Duff, Craig ve Cherry, 2004b, s.15 ve Yüksel, 1998, s.100).

2.4.4. Elektronik Ortam Kullanımları

Tarihçilerin teknolojik gelişmelere zor uyum sağlayabilmektedirler ve bilgiyle ilgili davranışlarında değişiklik olması uzun zaman almaktadır. Diğer disiplinlerde çalışan akademisyenlere oranla tarihçiler elektronik ortamdan daha az yararlanmaktadırlar (Gilmore ve Case, 1992, s.682 ve King, 1994, s.90). Gilmore ve Case (1992, s.682) bu durumun ancak tarihçilerin bilgisayar teknolojilerine sahip olmaları ve bu teknolojileri etkin olarak kullanmaları ile değişeceği görüşündedir.

Son on yıl içinde tarihçiler elektronik ortamda tarih alanında daha fazla erişilebilir bilgi sağlama imkanı bulmuşlardır. Igartua (1991, s.81) bilgisayar teknolojilerinin tarih araştırmalarını kolaylaştırdığı ve hızlandırdığı görüşündedir. Tarih araştırmalarında bilgisayar teknolojilerinin kullanılmasının bu teknolojiler kullanılmadan ele alınamayacak konular üzerinde araştırma yapmaya imkan vermesi ve verilerin doğru değerlendirilmesiyle analizlerin kesin sonuç verebilecek şekilde yapılmasına imkan vermesi gibi iki önemli faydası vardır (Igartua, 1991, s.81). Yapılan araştırmalarda tarihçilerin elektronik kaynakları kullanmayı kendi kendilerine öğrendikleri ortaya çıkmıştır (Dalton ve Charnigo, 2004, s.413 ve Anderson, 1998). Uçak ve Al (2000, s.327), akademisyenlerin büyük bir çoğunluğunun İnternet hakkında daha çok bilgi edinmek istediklerini belirterek, teknolojiyi kullanmak için öğrenmenin gereğine vurgu yapar ve bu

amaçla kütüphanecilerin kullanıcılarına eğitim programları tasarlamalarını, tarama yöntemlerini öğretmelerini, geleneksel olarak yaptıkları danışma hizmetleri ve kullanıcı eğitimi programlarının içine İnternet'i de almalarının gereğini ifade eder. Özellikle ikincil kaynaklara erişimde elektronik ortamdan yararlanan tarihçiler, veri tabanlarının kullanımı konusunda çekimser davranmaktadırlar (Dalton ve Charnigo, 2004, s.412). Yapılan araştırmalarda tarihçilerin %25'e yakın bir oranının veri tabanlarını hiç kullanmadıklarını ortaya koymaktadır (Case, 1991b, s.75, Graham, 2002 ve Dalton ve Charnigo, 2004, s.411). Veri tabanı kullanan tarihçilerin %70'i çok sayıda kayıt bularak bunlar arasından konularıyla ilgili kayıtları kendileri seçmeyi tercih etmektedirler (Dalton ve Charnigo, 2004, s.411).

Andersen (2003) tarihçilerin elektronik ortamdan yeterince yararlanamamalarını bu grubun alışkanlıkların değiştirilmesinin zorluğuna bağlar. Yeni teknolojilerin öğrenilmesinin zor ve zaman alıcı bir süreç olması tarihçiler buna zaman ayırmak istememeleri elektronik ortamdan yararlanmayı kısıtlamaktadır. Bilgisayar ile çalışmayı rahatsız edici bulan tarihçiler bilgisayarı görmezden gelmeyi tercih etmektedir (Speck, 2002).

Tarih alanında veri tabanı kullanımının eksikliğini Talja ve Maula (2003, s.681) geriye dönük veri tabanlarının yetersizliğine ve veri tabanlarından ilişkili materyal sağlamanın zorluğuna bağlar. Tarihçilerin veritabanlarını sığ ve yüzeysel buluyor olmaları ve tam metin erişimin eksikliğini de problem olarak görmeleri kullanımı etkileyen diğer nedenler olarak sayılabilir (Arnold, 2004).

E-dergilere yaklaşımda da tarihçilerin çekimser davrandıkları görülmektedir. Yapılan bir araştırmada tarihçilerin e-dergileri nadiren kullandıkları ve %29'unun e-dergileri ilmi yayıncılık olarak saymadıklarını ortaya çıkmıştır (Dalton ve Charnigo, 2004, s.413). Bunun bir göstergesi ve sonucu olarak tarihçiler yayınlarını ilmi olarak değerlendirilip değerlendirilmeyeceği endişesini taşımamak için basılı olarak yapmayı tercih etmektedirler (Andersen, 2003). Tarihçilerin araştırmalarında dergilerin elektronik versiyonunu kullansalar bile

basılı formuna atıfta buldukları da bilinmektedir (Andersen, 1998). Yapılan bir atıf analizi araştırmasında 192 tarihçiden yalnızca 7'sinin e-dergilere atıf yapması bu görüşü destekler niteliktedir (Andersen, 2000).

2.4.5. Yabancı Kaynak Kullanımları

1972 yılında İngiltere'de tarihçiler üzerine yapılan bir atıf analizi araştırmasında tarihçilerin İngilizce dışında diğer dillerdeki yayınlara çok az sayıda (%7,7) atıf yaptıkları saptanmıştır (Jones, Chapman ve Woods, s.146). Yapılan bir diğer atıf analizi çalışmasında ise Rus tarihçilerin %91'i kendi dillerindeki birincil kaynaklara atıf yaptıkları ortaya çıkmıştır (Mahowald, 1995, s.18). Bu araştırmalara dayanılarak tarihçilerin kendi dillerindeki kaynaklara atıf yapma eğiliminde oldukları söylenebilir.

Steig (1981, s.557), araştırmasında tarihçiler içinde azımsanamayacak bir yüzdenin konusuyla ilgili yabancı bir kaynağı görmezden geldiğini belirtir. Bu da yabancı dil eksikliğinin bir göstergesi olarak kabul edilebilir.

Yabancı kaynakların kullanımının azlığı ve yabancı kaynaklara az sayıda atıf yapılması ülkemizde akademisyenlerin dil sorunu olup olmadığı sorusunu akla getirmektedir. Türkiye'de akademisyenler üzerine yapılan çok yönlü bir araştırmada dil sorunu da araştırılmış, akademisyenlerin %40'ının yabancı dil problemi olduğu ortaya çıkmıştır (Türkiye'de, 2006, s.79). Akademisyenlerin %28'i bu sorunu dil öğrenmek için yeterli çaba göstermemesine %10'u ise ders yükünün ağırlığına bağlamaktadır.

2.5. TARİH KONUSUNDA BİLGİ GEREKSİNİMLERİ VE BİLGİ KULLANIM ARAŞTIRMALARI

Tarihçilerin bilgi gereksinimleri ve bilgi kullanım özellikleri üzerine yapılan ilk araştırmalar 1970'li yılların başında yapılmıştır. Tarihçilere dair ilk araştırmalar, kullandıkları kaynaklar, kütüphane kullanımları ve kullandıkları materyal

türlerine odaklıdır. Araştırmalar teknolojinin gelişmesi, bilgi bilimlerinin bu gelişmelerden etkilenmesi ve verileri anlamlı bir biçimde işlemeyi kolaylaştıran programların geliştirilmesine paralel olarak gelişmiş ve çeşitlenmiştir.

Dalton ve Charnigo (2004, s. 402) tarihçilerle ilgili araştırmaları 3 gruba ayırmıştır:

1. Bilgi kanalları ve bilgi kaynaklarının kullanımı,
2. Bilgi arama,
3. Bilgiden bireysel çıkarım veya yorum yapma.

King (1994, s.90-105) ise tarihçileri araştırırken gruplandırmayı profesyonel tarihçi, öğrenci tarihçi, araştırmacı tarihçi ve aile tarihçisi olarak dört grupta inceler.

Tarihçilerin kullandıkları kaynaklar üzerine yapılan ilk araştırma bir atıf analizidir. Jones, Chapman ve Woods (1972, s.141) tarihçilerin atıf yaptıkları kaynaklar sıralamasında kitap (%34.4), dergi (%21.5) ve el yazmaları (%10.9) en çok atıf yapılan kaynaklar olarak ilk üç sırada yer alır. Kaynakların yalnızca %7.7'si yabancı bir dilde yayınlanmış kaynaklardan oluşmaktadır. Kullanılan kaynakların yaşı dikkate alındığında ise 10 yıl ve daha yeni kaynakların atıflarda yer alma oranı yalnızca %13.8'dir.

Yapılan ilk kullanıcı araştırması ise Uva tarafından yapılan "Akademik tarihçilerin bilgi toplama alışkanlıkları" isimli araştırmadır. Uva (1977, s.14) tarihçilerin araştırma sürecini birbirini takip eden beş aşama ile açıklar. Bilimsel araştırmalarda ortak nitelikler taşıyan bu aşamalar şunlardır:

1. Problem seçimi,
2. Detaylı olarak plan yapma,
3. Veri toplama,
4. Analiz etme ve yorumlama,
5. Yazma ve gözden geçirme.

Uva, farklı aşamalarda farklı bilgi ihtiyaçlarının ortaya çıktığını fakat araştırmaların her aşamasında birincil kaynakların en önemli bilgi kaynağı olarak yerini koruduğunu ifade eder (Uva, 1977, s.24).

Tarihçilerin bilgi kaynaklarına ve arşiv kaynaklarına erişimlerini inceleyen Stevens (1977, s.69), meslektaşların arşiv kaynaklarına erişimde anahtar rol oynadığını, bilgiye erişimde ise dipnotların takibinin en sık baş vurulan ve tercih edilen yöntem olduğu bulgusuna erişmiştir.

Steig (1981), tarihçilerin en çok kullandığı kaynaklar ve konuyla ilgili bilgiye erişimleri üzerinde durmuş, kitap, dergi ve el yazmaları en çok kullanılan 3 kaynak olduğunu belirlemiştir. Konu ile ilgili bilgiye erişimde ise kitap ve makalelerdeki dipnotların takibi, konu bibliyografyaları, kitap eleştirileri, kütüphane katalogları, meslektaşlarla ve uzmanlarla görüşme ve kütüphane raflarına göz atma, başvuru yöntemleri olarak sıralanmaktadır. Araştırmada ayrıca mikroformlar kullanım zorluğu, yazmalar nadir eser olmaları, tezler de erişim zorluğu nedenleriyle en kullanışsız bilgi kaynakları olarak belirlenmiştir. Steig'e göre tüm bulgular değerlendirildiğinde pek çok tarihçinin var olan bilgi kaynaklarını kullanmada başarısız olduğu açıktır. Steig (1981, s.559), bunu üç nedene bağlar; birincisi tarihçilerin varolan bilgi kaynaklarından haberdar fakat bunu kullanmak için çaba sarf etmede isteksiz olmaları, ikincisi: varolan bilgi kaynaklarından haberdar fakat elde etme konusunda yetersiz olmaları, üçüncüsü ise varolan bilgi kaynaklarından haberdar olmamalarıdır.

Tarihçilerin resmi yayın kullanımları üzerine yapmış olduğu araştırmasında Hernon (1984), öncelikle bilgi gereksinimleri üzerinde durmuş, resmi yayınlardan en çok kullanılanları, kullanılma nedenlerini ve bu yayınlara nasıl ulaştıklarını belirlemeye çalışmıştır. Var olan araştırmaların eksik ve yetersiz olduğunu söyleyen Hernon (1984, s. 419), kütüphanecilerin artan rekabetçi bilgi ortamında kullanıcı gruplarının bilgi gereksinimlerini belirlemeden kullanıcıların ihtiyaçlarını karşılamaktan uzak olduğunu öne sürmektedir.

Beattie (1990, s.45), araştırmasında tarihçilerin arşivlerdeki bilgiye erişim yolları ve bilgiye erişimde var olan problemleri ortaya koymaya çalışmıştır. Bilgiye erişimde en büyük sorunun konu ile ilgili bilgiye erişim zorluğu olduğunu belirlemiş bunu da konu merkezli erişim araçlarının eksikliğine bağlamıştır. Tarihçiler belgeye erişmedeki bu güçlüğü yenmek için konularıyla isimler ve kurumları ilişkilendirerek arşiv kataloglarından ve indekslerinden erişim sağlamaya çalışmaktadırlar. Araştırmadan elde edilen bir diğer sonuç da tarihçilerin envanter ve listeleri katalog ve indekslere oranla çok daha fazla kullanıyor olmaları ve bu kaynakları kullanışlı kaynaklar olarak belirtmeleridir (Beattie, 1991, s.45). Beattie (1991, s.47), konu merkezli erişim araçlarının fonlara ve serilere erişimde en etkili yol olduğuna vurgu yaparak provenans prensibine göre düzenlenen arşivlerde arşivcilerin koleksiyonun etkin kullanımını sağlanabilmek için daha fazla sayıda rehber, indekse ve envantere ihtiyaç duyduklarına dikkati çekmektedir.

Tarihçilerin araştırmaya bakış aaçlarını ve arşivlerde araştırma yapmalarını etkileyen değişkenleri araştıran Orbach (1991, s.41), daha uzun yıllar akademisyen olarak çalışan tarihçilere oranla yeni akademisyenlerin araştırmalarını daha sistematik bir biçimde gerçekleştirdikleri araştırma aşamalarını göz önünde bulundurarak bir sıra izlediklerini ortaya koymuştur. Bu araştırmada birincil kaynakların tarihçiler için önemine vurgu yapılırken, bilgiye erişimde katalog kullanımının, bilgiyi tesadüfen keşfetmenin ve meslektaşlarla konuşmanın bulunduğu saptanmıştır (Orbach, 1991, s.36).

Case (1991a), tarihçilerin kişiisel dosyalama sistemlerini ve çalışma ortamlarını, görüşme ve gözlem yoluyla incelemiştir. Araştırmada tarihçilerin kendi koleksiyonlarının varlığı ve dosyalama sistemlerini kullanmalarının önemine dikkat çekerek, her tarihçinin kendine özgü bir düzeni olduğu ifade edilmiştir. Hatta düzensizlik içinde bir düzenin varlığı en çok bu grup için geçerlidir denilebilir.

Bir diğerk araştırmasında Case (1991b), tarihçilerin araştırma konularını seçmeleri, arşiv kullanımları, topladıkları materyalleri gruplandırmaları, yazma alışkanlıkları ve bilgisayar kullanımları üzerinde durmuştur. Tarihçilerin araştırma konusu seşmelerinde teorik olarak kabul gören konunun mikro ve makro düzeyde ele alınmasının pratikte uygulandığı görölmektedir (Case, 1991b, s.71). Case (1991b,s.74) kaynak kullanımında ise birincil kaynakları tarihi araştırmaların kalbi olarak nitelendirir. Tarihçilerin konuyla ilgili olarak topladıkları materyali gruplandırma ve dosyalama biçimleri, projeyi yazıya dökerken kullandıkları yöntemler oldukça farklıdır. Bu sebeple her biri yazım tekniği ve dosyalama sistemleri olarak ayrı ayrı incelenebilir. Case (1991b, s.75) her tarihçinin bilgisayarı en azından kelime işlemden faydalanmak amacıyla da olsa kullandığı, özellikle bazı tarihçilerin arşivlerde tekrarı ve vakit kaybını önlemek amacıyla çalıştıkları materyalden çıkarttıkları bilgileri dizüstü bilgisayarları kullanarak, oluşturdukları dosyalara aktardığını saptamıştır.

Straw (1993) tarihçilerle siyaset bilimcilerin bilgi arama davranışlarındaki benzerlikleri ve farklılıkları ortaya koymaya çalışmıştır. Çalışmada, tarihçilerin en çok kullandığı bilgi kaynakları; kitaplar, kataloglar (çevrim içi veya kart katalog), gazeteler, CD-ROM veri tabanları ve resmi yayınlar olarak sıralanır. İlişkili kaynakların bulunmasında yayınlardaki dipnotların takibi, bibliyografyalar, kütüphane katalogları ve kütüphane raflarına göz atma ilk sıralarda yer almıştır. En kullanışlı kaynaklarda ise sıralama; kitaplar, çevrimiçi kataloglar, basılı indeksler ve abstraklar şeklinindedir. Mikroformlar, basılı indeksler ve abstraklar ise en kullanışsız kaynaklar olarak belirtilmiştir. Tarihçiler, alanlarındaki gelişmeleri takip etmek için dergileri, kitapları, kitap eleştirilerini ve konferansları tercih etmektedirler.

Tarihçilerin elektronik bilgi erişim teknolojilerini kullanımlarının incelendiği araştırmada, elektronik bilgi erişim teknolojilerini kullanmamalarında, eğitim eksikliği, zaman yetersizliği, bilgiye erişimde bilgi eksikliği ve gerekli donanımın olmamasının belirleyici nitelik taşıdığı ortaya çıkmıştır (Andersen, 1998).

Andersen (1998), tarihçilerin elektronik bilgi erişim teknolojilerini kullanmalarında 4 kritik başarı faktörünü ise şöyle tanımlar ;

- Donanım: Yeni teknolojilerin kullanılması yeni yazılım ve donanımla mümkündür.
- Eğitim: Teknolojideki değişim, kullananlar için eğitimi zorunlu kılmaktadır.
- Destek: Teknik destek problem çözümünde kritik önem taşır.
- Bilgi: Tarihçiler bilgi eksikliğini en önemli engel olarak belirtmişlerdir. Yeni veri tabanlarını veya elektronik bilgiye nasıl erişebileceklerini bilememektedirler.

Cole (1998), tarihçilerin bilgi sağlama sürecindeki bilişsel yapı üzerinde durmuştur. Araştırmada tarihçilerin bilgiyi işleme süreci dört evrede incelenmiştir (Cole, 1998, s. 43);

1. Bilgiyi işlemenin başlaması,
2. Bilişsel aktivite,
3. Aranılan ve bulunan kanıtların doğrulanması,
4. Elde edilen bilginin işlenmesinin sonlanması.

Delgadillo ve Lynch (1999), tarihçilerin bilgi arama sürecini ve bu süreçte üniversite kütüphanesinin rolünü araştırmıştır. Birincil ve ikincil kaynaklardan yararlanmak için kütüphaneyi sıklıkla kullandıkları diğer disiplinlerden de konularıyla ilgili kaynaklara ulaşmak için yararlandıkları sonucuna ulaşmışlardır. Birincil ve ikincil kaynakların kullanımının tarihçiler için önemine vurgu yapılırken aranan bilginin birincil kaynaklardaki bibliyografyaların izlenmesiyle ve kütüphane kataloglarından yararlanılarak bulunduğu ortaya çıkmıştır. Araştırma sırasında bilgisayar kullanımının rutin bir hal aldığı ve özellikle çevrimiçi kataloglara erişme ve kelime işlemcilerden faydalanma amaçlı kullanıldığı ifade edilmektedir. Güncel gelişmeleri takip etmek için danışmanlar ve öğretim üyeleriyle konuşma yine aynı amaçla konferans ve seminerlerin takibi ve ikincil literatürün izlenmesi önemlidir. Araştırmadan elde edilen bir diğer önemli bulgu da tarihçilerin danışma hizmetinden faydalanma gereğini hiç duymamaları ve bu

hizmete başvurmamalarıdır. Burada daha deneyimli meslektaşlar tarafından kaynaklara yönlendirme önemli bir etken olarak görülebilir. Delgadillo ve Lynch (1999, s. 258), gelecekteki tarihçilerin bilgi arama davranışlarının bugünkünden farklı olacağını, yüksek lisans öğrencilerinin geleceğin tarihçileri olarak özellikle İnternet kullanımında bugünün tarihçilerinden çok daha gelişmiş olacağını öne sürmektedir.

Tarih araştırmacıları için bilgi erişim sistemlerinin geliştirilmesini ve iyileştirilmesini sağlamak amacıyla, tarih araştırmacılarının üzerinde çalışacakları konuları nasıl seçtikleri ve araştırmalarını nasıl yaptıkları üzerine çalışan Cole (2000a)'un ayrıntılı olarak incelediği konuya topladıkları bilgiyi nasıl gruplandıkları ve etiketledikleri olmuştur. İncelenen bilgi arama davranışı ise günümüzde de hala geçerliliğini koruyan ve özellikle tarihçiler tarafından sıkça kullanılan bir yöntem olan bibliyografya fişi ve bilgi fişi kullanımınıdır. Cole'un "isim toplama" olarak adlandırdığı, tarihçilerin araştırma yaparken kişi, yer ve çeşitli isimleri daha sonra birincil ve ikincil kaynaklara ulaşmak için erişim noktası olarak kullanmak amacıyla kayıt altına alması işlemi üç aşamada gerçekleşir. Öncelikle, isimleri toplayıp bir liste oluştururlar, daha sonra listede olan isimleri materyaller üzerinde incelerler ve en son olarak ise orijinal bilgi ile anlamı bir araya getirirler (Cole, 2000a, s. 444.)

Cole (2000b), araştırmada uzmanlık geliştirme üzerine yaptığı incelemede tarihçileri alanlarında uzman olan araştırmacılar ve yeni araştırmacılar olarak ikiye ayırır. Uzmanlar alanlarında sadece çok fazla bilgili olmalarından değil araştırma esnasında farklı düşünme zincirleri geliştirmeleri sebebiyle de yenilerden ayrılır. Cole (2000b, s.105), bu farklılıkları şu şekilde belirtir:

1. Uzmanlar elde ettikleri bir veriyi işleme de ve yorumlama da farklı zihinsel algıya sahiptir,
2. Uzmanlar verideki örüntüleri daha kolay ve hızlı bir biçimde tanır. Oysa alanda yeni olanlar örüntüleri tanımak için büyük çaba ve zaman harcarlar,

3. Uzmanların problem çözme işlevi, örüntü tanıma işleviyle yakından ilişkilidir. Böylece uzmanların problem çözmesi zihinde anlık olarak gelişir.

Andersen (2000), üniversitelerin tarih bölümlerinin, kendilerine ait web sayfalarını tarihçiler tarafından bilgi dağıtım amaçlı kullanılıp kullanılmadığını araştırmış, öğretim üye ve görevlilerinin %16'lık bir oranının tarih bölümlerinin web sayfalarını ders materyalleri için bilgi dağıtım amaçlı kullandıkları sonucuna ulaşmıştır.

Graham (2002) ise, araştırmasını tamamen tarihçilerin elektronik kaynak kullanımı üzerine yoğunlaştırarak, Tarihçiler elektronik kaynaklara atıf yapıyor mu? Araştırmalarında bu kaynakları kullanım düzeyleri nedir? Bu kaynakları yararlı buluyorlar mı? Anlama sınırlılıkları nelerdir? Sorularına cevap aramıştır. Graham bu sorulara cevap bulabilmek amacıyla 2000 ve 2001 yıllarında 2 atıf analizi yapmış ve 111 tarihçinin 128 makalesini analiz etmiştir. Yalnızca 6 tarihçinin makalesinde elektronik kaynaklara atıf yaptığı sonucuna varmıştır ki bu sonuç %2'lik bir orandan bile düşüktür. Toplam 584 makale üzerinde yaptığı atıf analizinde ise 21 makalede elektronik kaynaklara atıfta bulunduğu sonucuna varmıştır. Buradaki oran da %4'ten küçüktür. Graham araştırmasının ikinci bölümünde tarihçilerin elektronik kaynak kullanımlarını incelemiş %19'unun veritabanlarını araştırmalarında hiç kullanmadıkları, %40'ının dijitalleştirilmiş arşivlere İnternet üzerinden hiç erişemedikleri sonucuna varmıştır. Tarihçilerin %72'si tarafından web üzerinden erişilen bilginin kalitesinin genel olarak tatmin edici bulunduğu görülmektedir.

Duff ve Johnson (2002, s. 480), araştırmalarını arşivler üzerine yoğunlaşarak, tarihçilerin arşivlerdeki bilgi arama davranışları üzerinde durmuş ve tarihçilerin arşivlerdeki farklı bilgi arama davranışını belirlemişlerdir. Bunların ilki oryantasyondur. Araştırmacı ne kadar uzman olursa olsun, zaman zaman bilmediği bir arşivde veya bir arşiv fonu üzerinde çalışmak zorunda kalabilir. Bilinen bir materyalin aranmasında ise araştırmacı belirli bir belge koleksiyon

veya materyal türünü arıyor olabilir. Bir diğeri ise altyapı bilgisinin geliştirilmesidir. Tarihçiler belgenin üzerinde çalışmadan, erişim araçlarını incelemenden veya arşivciden fikir almadan ilgili belgeye yönelik altyapı bilgisini geliştiremez. Bunun içine bilginin organizasyonunun ve yapısının bilinmesi de girmektedir. İlişkili bilginin tanımlanması da bilgi arama davranışları arasındadır. Arşivlerde provenans prensibinin uygulanması, araştırmacılara ilişkili bilgiye erişimde büyük kolaylık sağlar. Duff ve Johnson bu dört davranışın eş zamanlı bir biçimde ve belirli bir sıra izmeden araştırma işlemi sırasında ortaya çıktığını ifade etmektedir (2002, s. 492).

Yazma eser koleksiyonunun kullanımını araştıran Southwell (2002), koleksiyonu kullanan araştırmacıların %40'ını tarihçilerin oluşturduğunu saptamıştır. Araştırmacıların bu koleksiyonu tercih etme nedenlerinin başında koleksiyonun içinde yer aldığı kütüphane binasının konumu, gerekli kaynakların bulunması, ihtiyaç duyulan kaynakların koleksiyonda bulunma ihtimali ve kullanım kolaylığının geldiğine dikkat çekmektedir. Araştırmacıların %50'lik bir oranı, koleksiyonun varlığından başka bir araştırmacının veya bir profesörün tavsiyesiyle, bibliyografyalar, veritabanları, rehberler, ve kitap/makale dipnotlarının izlenmesiyle haberdar olduklarını söylemiştir.

Tarihçilerin birincil kaynak kullanımları ve bunlara nasıl ulaştıklarını araştıran Tibbo (2002), basılı kaynaklardaki bibliyografya ve dipnotların izlenmesi, basılı bibliyografyalar, basılı erişim araçları ve el yazmaları toplu kataloğu gibi geleneksel yöntemlerin tarihçiler tarafından hala en çok kullanılan yöntemler olduğunu saptamıştır. Bu kaynaklara erişimde tarihçilerin kendi üniversite kütüphanelerinin çevrim içi kataloglarından %87, diğer üniversitelerin çevrim içi kataloglarından %65, doğrudan arşiv sitelerinin web sayfalarından %61, Google, AltaVista gibi arama motorlarından %46 gibi oranda faydalandıkları görülmektedir. Araştırmada cinsiyet ile bilgi arama davranışı arasında bir anlamlı ilişki bulunmadığının altı çizilirken, statü ile araştırmalarda İnternet kullanımı arasında doğrudan bir ilişki bulunduğu saptanmıştır. Araştırma

görevlilerinin arama motorlarını kullanma oranı %93 iken öğretim üyelerinde bu oran %60'da kalmaktadır.

Tibbo (2003) İnternet'in yaygınlaşmasının tarihçilerin bilgi arama davranışlarına olan etkisini ortaya koymaya çalışmıştır. Gazeteler, yazışmalar, günlükler, hükümet yazı ve raporları, broşürler, resmi yazışmalar ve el yazmaları en önemli kaynaklar olmuş, en çok kullanılan kaynaklar ise gazeteler, resmi yazışmalar, broşürler, el yazmaları, günlükler ve raporlar olarak sıralanmıştır. Kaynaklara erişimde ise makale ve kitap dipnotlarının takibi, basılı bibliyografyalar, basılı arşiv rehberleri gibi basılı erişim araçları kullanılmaktadır. Tarihçilerin %80 gibi büyük bir oranı birincil kaynaklara erişimde kendi üniversite kütüphanelerinin çevrim içi kataloğunu, %67'si diğer çevrim içi kütüphane kataloglarını kullanmaktadır. Araştırmada ortaya çıkan en önemli bulgu tarihçilerin %58'inin veritabanı kullandıklarını belirtmeleridir. Çalışmaya göre tarihçilerin %63'ü araştırmaları sırasında arşivlerin web sayfalarını ziyaret ederken %44'ü arama motorlarından yararlanmaktadır. Tarihçiler arşivlere gitmeden önce e-posta (%76), telefon (%68) ve yazılı (%56) iletişim yollarıyla bilgi ve yardım almaktadırlar.

Tarihçilerin elektronik dergi ve veritabanları kullanımları incelenmiş, tarihçilerin İnternet'i ağırlıklı olarak birincil kaynaklara erişim amaçlı kullandıkları sonucuna varılmıştır (Talja ve Maula, 2003). Araştırma kapsamındaki tarihçilerden yalnızca ikisinin bibliyografik veri tabanlarından konu taraması yaptığı görülmüştür. Bu durumun nedeni olarak, tarihi materyalleri içine alan geriye dönük kaynakların yetersizliğine ve tarama sonucunda ilişkili materyalin sağlanmasındaki zorluklar gösterilmektedir (Talja ve Maula, s. 681).

Arşiv kaynaklarının tarihçiler tarafından kullanımlarının araştırılmasından elde edilen bulgulara göre tarihçiler arşiv materyallerini ve erişim araçlarını %93 gibi yüksek bir oranla kullanmaktadırlar (Duff, Craig ve Cherry, 2004a). Bunu %89 ile dipnot ve referansların takibi, %83 ile arşivcilerin izlenmesi, %45 ile İnternet takip etmektedir. Arşiv kaynaklarına erişimde ise coğrafik etkenler, erişim

araçlarının yetersizliği, arşiv materyalinin kullanılabilir durumda olmaması, materyal formatının kullanımında zorluk yaşanması, arşiv materyalini başıslayan kişi tarafından konulan kısıtlamalar ve yasal kısıtlamalar, tarihçilerin önündeki önemli engeller olarak sıralanmıştır. Tarihçiler bu engellerin araştırmalarını yavaşlattığı ve ertelemeye neden olduğunu ifade etmişlerdir. Tarihçilerin %90 gibi çok yüksek bir oranının arşiv materyalinin orijinalini tercih ettikleri, arşiv materyalinin fotokopisini, mikroformunu, ve transkripsiyonunu tercih edenlerin oranının oldukça düşük olduğunu belirlenmiştir. Arşiv materyalinin en kullanışsız bulunan formu ise elektronik ve transkripsiyon formu olmuştur, bunu mikroform ve fotokopi takip eder.

Duff, Craig ve Cherry (2004b) diğer araştırmalarından da benzer sonuçlar elde etmişlerdir. Arşiv kaynakları ve arşiv erişim araçları yine en önemli kaynaklar olarak karşımıza çıkmaktadır. Arşivcilerden yardım alma, dipnotların izlenmesi ve meslektaşların takibi de diğer bilgi arama yolları olarak kullanılmaktadır. Tarihçilerin arşivlerde çalışırken karşılaştığı en büyük engel coğrafik engel (%50) olmuştur. Bunu %47 ile erişim araçlarının yetersizliği, %42 ile yasal kısıtlamalar, %34 ile materyal formatının getirdiği zorluklar (mikroform vb.) ve %31 ile materyali başıslayan tarafından getirilen izin alma zorunluluğu izlemektedir. Arşiv materyalinin en çok kullanılan formları ise, sırasıyla; materyalin orijinali, mikrofilm, fotokopisi, mikrofişi ve transkripti olmuştur. En az kullanılan arşiv materyali formları, %47 ile mikrofilm, %23 ile transkript, %17 ile mikrofiş, ve %8 ile elektronik formu olarak sıralanmıştır. Tarihçiler, arşiv materyalinin orijinalini, kullanımının kolay olması ve kolay okunabilmesi sebebiyle %92'ye varan bir oranla en sevilen materyal türü olarak belirtilmektedir.

Anderson (2004) resmi ve resmi olmayan bilgi kanallarının tarihçiler tarafından kullanımlarını araştırmıştır. Araştırma sonucunda bilgi aramada dipnotların izlenmesi, basılı bibliyografyalar, basılı arşiv rehberleri, resmi yayınlar, geleneksel erişimde en çok kullanılan yöntemler olduğu ortaya çıkmıştır. Araştırmanın belki de en ilginç sonuçlarından biri araştırma konusu ve

araştırılan zaman dilimi ile bilgi arama davranışı arasında anlamlı bir ilişki bulunmamaktadır. Tarihçilerin bilgi ararken elektronik ortamdan da faydalandığı görülmektedir. Arşiv siteleri, diğer üniversitelerin çevrim içi kütüphane katalogları, kendi üniversite kütüphanelerinin çevrim içi katalogları, bibliyografik kaynaklar ve arama motorları tarihçiler tarafından İnternet ortamında kullanılmaktadır .

Dalton ve Charnigo (2004) kitap, dergi ve el yazmalarının tarihçiler tarafından en çok kullanılan materyal türü olduğunu belirlemişlerdir. Bunları, tezler, gazeteler ve resmi yayınlar izlemektedir. Birincil kaynaklara erişimde erişim araçları, dipnotlar, arşiv ve kütüphane katalogları, arşivler ve bibliyografyalar önem taşımaktadır. İkincil kaynaklara erişimde ise bibliyografik veritabanları, dipnotlar ve diğer çalışmalardaki bibliyografyalar, kütüphane katalogları etkin olarak kullanılmaktadır. Steig'in 1981 yılında yaptığı ilk araştırmasıyla sonuçlar karşılaştırıldığında en çok kullanılan materyal türleri, birincil ve ikincil kaynaklara erişim yöntemleri değişmemiştir. Ancak gelişen ve değişen teknolojinin kütüphane hizmetlerine yansısıyla birlikte yeni bilgi arama davranışlarının da araştırılması gereği doğmuştur. Steig ilk araştırmasından farklı olarak bu çalışmada elektronik kaynakların kullanımı üzerinde de durmuş, veritabanlarından tarama yaparken geliştirdikleri stratejiyi ortaya koymaya çalışmıştır.

2.6. ARAŞTIRMALARIN ORTAK ÖZELLİKLERİ VE GELECEĞİ

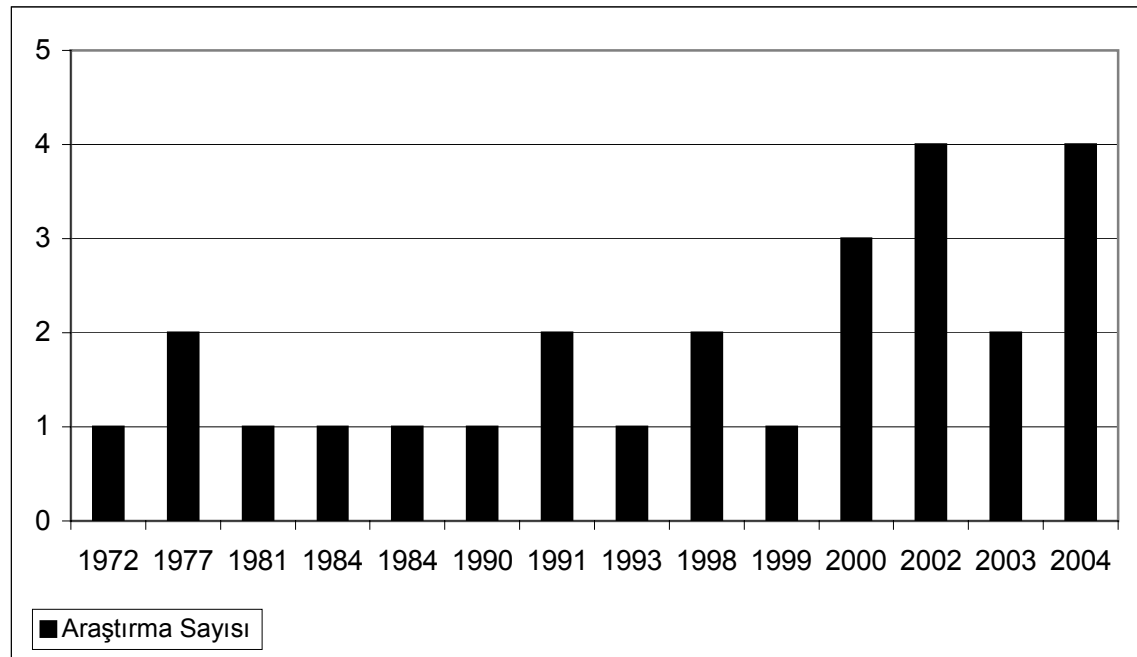
1972 yılından itibaren kullanıcı araştırmaları literatüründe yer alan tarihçiler bu zaman zarfında 26 araştırmaya doğrudan konu olmuşlardır. Tarihçiler üzerine yapılan araştırmalar 1990 yılından sonra hız kazansa da 2000 yılından sonra sayıca artmış ve konu olarak çeşitlenmiştir. İlk araştırmanın yapıldığı 1972 yılından 2000 yılına kadar olan 28 yıllık zaman dilimi içinde 12 araştırma, 2000 yılından sonraki 6 yıllık zaman dilimi içinde ise 14 araştırma yapılmıştır.

Tarihçiler üzerine yapılan araştırmaları, atıf analizi ve kullanıcı araştırmaları olarak iki bölümde ele almak mümkündür. Atıf analizi araştırmalarında tarihçilerin özellikle kullandıkları kaynak türleri (kitap, dergi, arşiv materyali, basılı ve elektronik kaynak kullanımları) ve kullandıkları kaynakların dilleri araştırma konularını oluşturur.

Kullanıcı araştırmalarında ise bilgi kullanımları ve bilgi arama davranışları ağırlıklı olarak işlenen konular arasında yer almıştır. 1990 yılına kadar yapılan araştırmalarda tarihçilerin kullandıkları kaynak türleri, özellikle basılı kaynaklar araştırılan konular olurken, bunlara erişim yöntemleri ve kütüphane kullanımları da incelenmiştir.

1990 sonrası yapılan araştırmalarda kullanıcı grubunun büyük bir bölümünü tarihçilerin oluşturduğu arşivlere araştırmalarda büyük önem verildiği görölmektedir. Özellikle hangi arşivlerin kullanıldığı, belgeye erişmede izledikleri yöntemler, arşivlerde belgeye erişimde karşılaştıkları engeller ve bunların araştırmalara etkileri, tercih ettikleri belge formları ve tarihçi-arşivci ilişkisi en çok üzerinde durulan konular olarak yerini almıştır. Teknolojideki yeni gelişmeler ve bunların bilgi bilimi alanına yansımaları bu alandaki araştırmaları da etkilemiş yine 1990'lı yıllarda araştırılmaya başlanan tarihçiler ve elektronik kaynak kullanımları, kullanımın önündeki engeller ve bu kaynaklara bakış açıları araştırmalarda yer almaya başlamıştır.

1970 ve 2005 yılları arasında bilgi bilimleri literatüründe yer alan ve tarihçiler üzerine yapılan araştırmaların yıllara göre dağılımını Grafik 1'de verilmiştir.

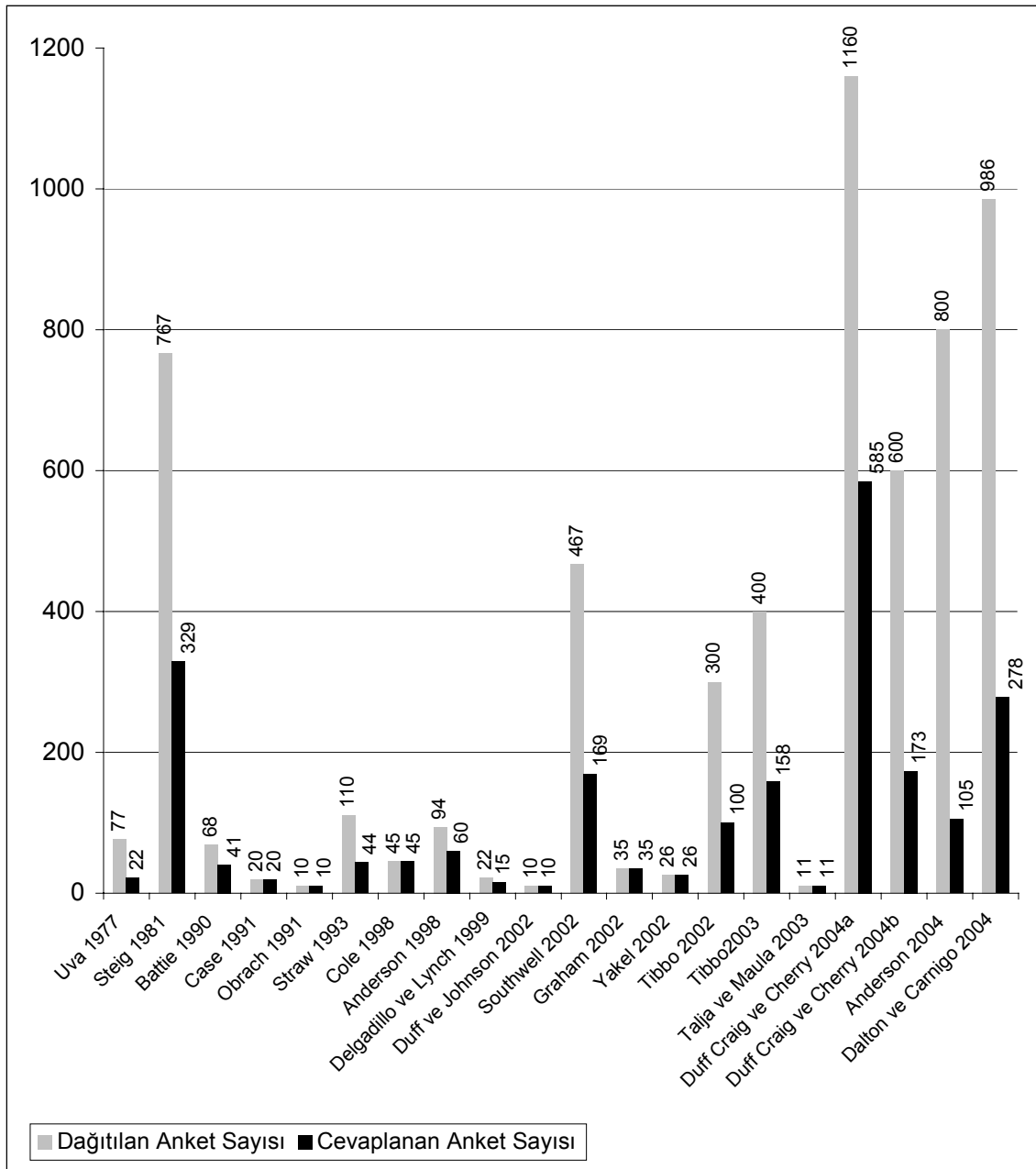
Grafik 1: YILLARA GÖRE TARİHÇİLER ÜZERİNE YAPILAN ARAŞTIRMALAR

Tarihçiler üzerine yapılan kullanıcı araştırmalarında karşılaşılan en büyük zorluk araştırmayla ilgili soruların yanıtlanma oranının oldukça düşük olmasıdır. Araştırmaları sınırlayan bu zorluk, alanda çalışan bilgi bilimciler tarafından da dile getirilmiştir. Anderson (2004, s.92) tarihçiler üzerine yaptığı araştırmasında, aldığı %13'lük yanıtlanma oranını hayal kırıklığı olarak nitelendirmiştir. Steig (1981, s.550) ise 50 yaş ve üzeri tarihçilerin anketi yanıtlanma oranının %36'da kaldığını, araştırmaya katılmayan tarihçiler üzerine yaptığı incelemesinde anketi yanıtlanmayanların %56'sının 50 yaş ve üzeri tarihçiler olduğu bulgusuna erişmiştir.

1972 ve 2006 yılları arası literatürde tarihçiler üzerine yapılan araştırmalar incelendiğinde yapılan araştırmalardaki yanıtlanma oranlarının en düşüğünün %13 en yüksekisinin ise %68 olduğu görülmektedir. Araştırmalardaki ortalama yanıtlanma oranı ise yalnız %35'tir. Bu bakımdan araştırmamızda ısrarcı bir tutum sergilenerek elde edilen %85.7'lik yanıtlanma oranının en yüksek yanıtlanma oranının da üstünde olduğu görülmektedir. Yapılan kullanıcı araştırmalarının yanıtlanma oranları Grafik 2'de verilmiştir.

Dünya’da kullanıcı araştırmaları literatürü yapılan yeni araştırmalar ve yayınlarla sürekli bir değişim ve gelişim içindedir. Araştırmalar içinde tarihçiler giderek artan, önemli bir yer edinmişlerdir. Bilgi merkezlerinin bu etkin kullanıcı grubu Amerika ve Avrupa ülkelerinde pek çok araştırmaya konu olurken ülkemizde şimdiye kadar tarihçiler üzerine bir araştırma yapılmamıştır.

Grafik 2: TARİHÇİLER ÜZERİNE YAPILAN ARAŞTIRMALAR VE YANITLANMA ORANLARI

3. BÖLÜM

BULGULAR: TARİHÇİLERİN BİLGİ GEREKSİNİMLERİ VE BİLGİ KULLANIMLARI

3.1. GENEL ÖZELLİKLER

Araştırmamızın evrenini Ankara'daki devlet ve vakıf üniversitelerinde lisans düzeyinde eğitim veren tarih bölümleri oluşturmaktadır. Tarihçilerin bilgi gereksinimlerini ve bilgi kullanım özelliklerini araştırmak üzere Ankara Üniversitesi, Hacettepe Üniversitesi, Gazi Üniversitesi, Orta Doğu Teknik Üniversitesi ve TOBB Ekonomi ve Teknoloji Üniversitesi Tarih Bölümlerinde bulunan öğretim elemanından 60 deneğe geliştirdiğimiz anket uygulanmıştır. Anketin yanıtlanma oranı %85.7'dir.

Araştırma kapsamına alınan öğretim elemanlarından Hacettepe Üniversitesi Tarih Bölümü'nden %72.3 (13)'ü, ODTÜ Tarih Bölümü'nden %70 (14)'i, Gazi Üniversitesi Tarih Bölümü'nden % 69 (20)'u, TOBB-ETÜ Tarih Bölümü'nden %50 (1)'i ve Ankara Üniversitesi Tarih Bölümü'nden %38.7 (12)'si araştırma anketini yanıtlamıştır.

Araştırma kapsamına alınan öğretim elemanlarından profesörlerin %27.5 (8)'i, doçentlerin %57.1 (8)'i, yardımcı doçentlerin %76.1 (16)'i, araştırma görevlilerinin %73.3 (22)'ü ve öğretim görevlilerinin %100 (6)'ü araştırma anketini yanıtlamıştır.

Öğretim elemanlarının %28,3 (17)'ü kadın 43 %71,7 (43)'si erkektir. Öğretim elemanlarının üniversitelere göre cinsiyet ve statü dağılımları Tablo 4'te verilmiştir.

Tablo 4: ÖĞRETİM ELEMANLARININ ÜNİVERSİTELERE GÖRE CİNSİYET VE STATÜ DAĞILIMLARI

ÜNİVERSİTELER	Prof. Dr		Doç. Dr.		Yrd.Doç. Dr.		Arş.Gör.		Öğr.Gör.	
	K	E	K	E	K	E	K	E	K	E
Ankara	-	2	1	3	2	2	1	1	-	-
Gazi	-	3	-	1	2	4	2	6	1	1
Hacettepe	-	3	-	1	-	3	2	2	1	1
ODTÜ	-	-	-	2	-	2	4	4	1	1
TOBB-ETÜ	-	-	-	-	-	1	-	-	-	-
TOPLAM	-	8	1	7	4	12	10	12	2	4

Öğretim elemanlarının 13.3 (8)'ü profesör, 13.3 (8)'ü, doçent doktor, 26.7 (16)'si yardımcı doçent doktor, 36.7 (22)'si araştırma görevlisi ve %10 (6)'u öğretim görevlisidir.

Ankete katılan öğretim elemanlarının %26.7 (16)'si 20-29 yaş, %30 (18)'u 30-39 yaş, %30 (18)'u 40-49 yaş, %10 (6)'u 50-59 yaş ve %3.3 (2)'si 60 yaş ve üzeridir.

Öğretim elemanlarının % 31.7 (19)'si Yakın Çağ Tarihi, %25 (15)'i Yeni Çağ Tarihi, %15 (9)'i Orta Çağ Tarihi, %13.3 (8)'ü Türkiye Cumhuriyeti Tarihi, % 8.3 (5) 'ü Genel Türk Tarihi ve %6.7 (4)'si Eski Çağ Tarihi ana bilim dalına mensuptur.

Araştırma sonucu elde edilen veriler, anabilim dalları ve statü dağılımının dengesizliği ve sayının yetersizliği sebebiyle statü, cinsiyet, yaş grupları ve anabilim dalları ile ilgili olarak khi kare testi yapılmasına imkân vermemiştir.

3.2. BİLGİYE GEREKSİNİM DUYULAN DÖNEMLER

Tarihçilerin bilgiye en çok gereksinim duydukları dönemler sorulmuş ve “Kitap, makale ve bildiri yazmak”, “Yeni bir alanda çalışmalar yapmak”, “Proje hazırlamak”, “Tez hazırlamak”, “Ders hazırlamak”, “Danışmanlık yapmak” ve açık uçlu “Diğer” seçenekleri içerisinde bu dönemleri önem sırasına göre 1’den 3’e kadar sıralamaları istenmiştir.

Tarihçilerin %93.3 (56)’ü en fazla kitap, makale ve bildiri yazdıkları dönemde bilgiye gereksinim duyduklarını belirterek ilk üç tercihleri arasında bu dönemi göstermişlerdir. Bunlardan %53.3 (32)’ü kitap makale ve bildiri yazmayı ilk sırada tercih etmişlerdir. İkinci sırada tercih edenlerin oranı %30 (18), üçüncü sırada tercih edenlerin oranı ise %10 (6)’dır. Yeni bir alanda çalışmalar yapmak %68.3 (39) oranla bilgiye gereksinim duymayı gerektiren ikinci dönem olmuştur. Yeni bir alanda çalışmalar yapmayı birinci olarak tercih edenlerin oranı %21 (13), ikinci ve üçüncü sırada tercih edenlerin oranı ise %23.3 (14)’tür. Ders hazırlarken bilgiye gereksinim duyanların oranı %50 (30)’dir. Bu seçeneği tercih edenlerin %3.3 (2)’ü birinci sırada %20(12)’si ikinci sırada ve %26.7 (16)’si üçüncü sırada göstermişlerdir. Proje hazırlamak bilgiye en çok gereksinim duyulan dördüncü dönem olmuştur. Tarihçilerin %40 (24)’i en çok bilgiye bu dönemde gereksinim duyduklarını belirtmişlerdir. Bu seçeneği ilk sırada gösteren tarihçi yokken ikinci sırada gösterenlerin oranı %13.3 (8) üçüncü sırada gösterenlerin oranı 26.7 (16) olmuştur. Tez hazırlamak %33,4 (20) oranıyla bilgiye gereksinim duymayı gerektiren beşinci neden olmuştur. Tarihçiler bu seçeneği %18.3 (11) oranı ile ilk sırada, %11.7 (7) oranı ile ikinci sırada ve %3.3 (2) oranı ile üçüncü sırada göstermişlerdir. Danışmanlık yaparken bilgiye duyulan gereksinim oranı ise %10 (6)’dur. Proje hazırlamak seçeneğinde olduğu gibi bu seçeneği de birinci sırada gösteren olmamıştır. İkinci sırada gösterenlerin oranı %1,7 (2) üçüncü sırada gösterenlerin oranı ise %6.7 (4) olmuştur. Tarihçiler arasında danışmanlık yaparken duyulan bilgi gereksinimi %90 (6) oranı ile en alt düzeydedir. Diğer seçeneğini birinci ve üçüncü sırada işaretleyenlerin oranı %3.3 ile eşittir. Diğer seçeneğini birinci

sırada işaretleyenler, alanında uzmanlaşmak ve öğrenmek amacıyla bilgiye gereksinim duyduklarını belirtmişlerdir. Üçüncü sırada işaretleyenler ise kendini geliştirmek ve bilgisini arttırmak amacıyla bilgiye gereksinim duyduğunu ifade etmişlerdir.

Ancak tercih sıralaması dikkate alındığında bilgiye en çok gereksinim duyulan dönemler içinde %53.3 (32) oranıyla kitap, makale ve bildiri yazılan dönem birinci sırada, yeni bir alanda çalışmalar yapıldığı dönem %23.3 (14) oranı ile ikinci sırada ve ders ve proje hazırlamak %26.7 (16) oranı ile üçüncü sırada yer almaktadır. Tarihçilerle yapılan görüşmeler sırasında özellikle 2000'li yıllardan itibaren hayata geçirilen Ottoman Civilization- Osmanlı Medeniyeti, Cumhuriyet, Türkler-Turks, Osmanlı, Genel Türk Tarihi ve The Great Ottoman-Turkish Civilization gibi büyük tarih projelerinde yer almaları sebebiyle proje esnasındaki bilgi gereksinimin önemi tarihçiler tarafından vurgulanmıştır. Tarihçilerin bilgiye en çok gereksinim duydukları dönem Tablo 5'te verilmiştir.

Tablo 5: TARİHÇİLERİN BİLGİYE GEREKSİNİM DUYDUKLARI DÖNEMLER

BİLGİYE GEREKSİNİM DUYULAN DÖNEMLER	1.Tercih (Sayı) %	2.Tercih (Sayı) %	3.Tercih (Sayı) %	Tercih Edilmeyen (Sayı) %	Toplam (Sayı) %
Kitap makale bildiri yazmak	(32) 53.3	(18) 30.0	(6) 10.0	(4) 6.6	(60) 100
Yeni bir alanda çalışmalar yapmak	(13) 21.7	(14) 23.3	(14) 23.3	(19) 31.6	(60) 100
Ders hazırlamak	(2) 3.3	(12) 20.0	(16) 26.7	(30) 50.0	(60) 100
Proje hazırlamak	(0) 0.00	(8) 13.3	(16) 26.7	(36) 60.0	(60) 100
Tez hazırlamak	(11) 18.3	(7) 11.7	(2) 3.3	(40) 66.6	(60) 100
Danışmanlık yapmak	(0) 0.00	(2) 1.7	(4) 6.7	(54) 90.0	(60) 100
Diğer	(2) 3.3	(0) 0.00	(2) 3.3	(56) 93.3	(60) 100

3.3. BİLGİ ARARKEN İZLENEN YÖNTEMLER

Burada tarihçilerin bilgi ararken izledikleri yöntemler sorulmuş ve “Elimde bulunan kaynaklara, notlara ve kendi kütüphaneme bakarım”, “Arkadaşımdan ve meslektaşlarımdan fikir alırım”, “Konuyla ilgili toplantıları takip ederim”, “Kütüphanelerden ve veya arşivlerden yararlanırım”, “İnternet’i kullanırım” ve açık uçlu “Diğer” seçenekleri arasında bilgi ararken izledikleri yöntemleri 1’den 3’e kadar sıralamaları istenmiştir.

İlk üç tercihin toplamı göz önüne alındığında bilgi ararken en fazla başvurulan yöntem %100 (60) oranı ile kütüphanelerden ve arşivlerden yararlanmak

olmuştur. Kütüphanelerden ve arşivlerden yararlanmayı ilk sırada tercih edenlerin oranı %26.7 (16) iken, ikinci sırada gösterenlerin oranı %43.3 (26) üçüncü sırada tercih edenlerin oranı ise %30 (18) 'dur. Elimde bulunan kaynaklara, notlarıma ve kendi kütüphaneme bakarım seçeneğini tercih edenlerin oranı % 90.3 (53)'tür. Bütün seçenekler içinde ilk sırada en sık tercih edilen %65 (39) gibi yüksek bir oranla kendi kaynaklarıma, notlarıma ve kendi kütüphaneme bakarım almıştır. Bu seçeneği ikinci tercih olarak gösterenlerin oranı %13.3 (8), üçüncü tercih olarak gösterenlerin oranı ise %10 (6)'dır. Bilgi ararken İnternet'ten yararlananların oranı da yine %90.3 (53) olmuştur. Bu seçeneği birinci sırada tercih edenlerin oranı %8.3 (5), ikinci sırada tercih edenlerin oranı %36.7 (22) üçüncü sırada tercih edenlerin oranı ise %43.3 (26)'tür. Arkadaşlarımdan ve meslektaşlarımdan fikir alırım ve ilgili toplantıları takip ederim seçeneğini ilk sırada tercih eden olmamıştır. İkinci sırada tercih edenlerin oranı %3.3 (2) ile eşittir. Tarihçilerin bilgi ararken en çok kütüphane ve arşivlerden daha sonra İnternet'ten ve kendi kaynaklarından, notlarından ve kütüphanelerinden yararlandıkları görülmektedir.

Tarihçilerin tercih sıralaması dikkate alındığında ise bilgi ararken izlediği yöntemler sıralamasında kendi kaynaklarıma notlarıma ve kütüphaneme bakarım %65 (39) oranı ile ilk sırada, kütüphanelerden arşivlerden yararlanırım %43.3 (26) oranı ile ikinci sırada, İnternet'i kullanırım %43.3 (26) oranı ile üçüncü sırada yer almaktadır. Tarihçilerin bilgi ararken izledikleri yöntemler Tablo 6'da verilmiştir.

Tablo 6: TARİHÇİLERİN BİLGİ ARARKEN İZLEDİKLERİ YÖNTEMLER

YÖNTEMLER	1.Tercih (Sayı) %	2.Tercih (Sayı) %	3.Tercih (Sayı) %	Tercih Edilmeyen (Sayı) %	Toplam (Sayı) %
Kütüphanelerden ve veya arşivlerden yararlarım	(16) 26.7	(26) 43.3	(18) 30.0	(0) 0.00	(60) 100
Kaynaklarıma notlarıma kendi kütüphaneme bakarım	(39) 65	(8) 13.3	(6) 10	(7) 11.7	(60) 100
İnternet'i kullanırım	(5) 8,3	(22) 36.7	(26) 43.3	(7) 11.7	(60) 100
Arkadaşlarımdan meslektaşlarımdan fikir alırım	(0) 0.00	(2) 3.3	(8) 13.3	(49) 81.7	(60) 100
İlgili toplantıları takip ederim	(0) 0.00	(2) 3.3	(2) 3.3	(56) 93.3	(60) 100
Diğer	(0) 0.00	(0) 0.00	(0) 0.00	(60) 100	(60) 100

3.4. EN ÖNEMLİ KAYNAKLAR

Tarihçiler için en önemli bilgi kaynaklarının hangileri olduğunu ortaya çıkarabilmek amacıyla “Kitap”, “Dergi”, “Gazete”, “Yazma eserler”, “Arşiv belgesi (orijinali)”, “Arşiv belgesi (basılı formu)”, “Arşiv belgesi (çevrimiçi)”, “Kataloglar (basılı)”, “Kataloglar (çevrimiçi)”, “Abstrakt, indeks, bibliyografya (basılı)”, “Abstrakt, indeks, bibliyografya (çevrim içi)”, “Mikroform”, “Veri tabanları/CD-ROM'lar”, “İnternet”, “Haritalar”, “Arşivci/Kütüphaneci”, “Film, video ve ses kayıtları” ve açık uçlu “Diğer” seçeneğinden en önemli üçünü 1'den 3'e kadar sıralamaları istenmiştir.

İlk üç tercih göz önüne alındığında en önemli kaynaklar içinde ilk sırayı % 73.4 (44) oranıyla kitap almıştır. Kitabı birinci sırada gösterenlerin oranı %38.3 (23),

ikinci sırada gösterenlerin oranı %20 (12), üçüncü sırada gösterenlerin oranı ise %15 (9)'dur. Kitabı %68.3 (41) oranı ile arşiv belgesi izlemektedir. Arşiv belgesi (orijinali) %40 (24) oranı ile birinci sırada en çok yer alan kaynak olmuştur. Arşiv belgesine ikinci sırada yer verenlerin oranı %20 (12) üçüncü sırada yer verenlerin oranı %8.3 (5)'tür. Dergiler ve İnternet %25 (15) oranı ile üçüncü sıradadır. Her iki kaynağı ilk sırada tercih edenlerin oranı yalnız %1.7 (1)'dir. Dergiyi en önemli kaynak olarak ikinci sırada tercih edenlerin oranı %15 (9) üçüncü sırada tercih edenlerin oranı ise %8.3 (5)'tir. İnternet ise %3.3 (2) oranı ile ikinci sırada %20 (12) oranı ile üçüncü sırada yer almaktadır. Yazma eserler ve arşiv belgesi (basılı formu) %18.3 (11) oranı ile dergi ve İnternetin arkasından en önemli kaynaklar sıralamasında dördüncü sırada yer almaktadırlar. Beşinci sırada %15.1 (9) oranı ile basılı kataloglar ve veri tabanları/CD-ROM'lar, yer almaktadır. Veri tabanları/CD-ROM'ları birinci sırada tercih edenlerin oranı %3.3 (2), ikinci sırada tercih edenlerin oranı %6.7 (4), üçüncü sırada tercih edenlerin oranı ise %5 (3)'tir. Basılı katalogları birinci sırada tercih edenlerin oranı %1.7 (1), ikinci ve üçüncü sırada tercih edenlerin oranı ise %6.7 (4) ile eşittir. Film, video ve ses kayıtları, haritalar ve arşivci/kütüphaneci hiç bir tarihçi tarafından en önemli üç kaynak sıralamasında gösterilmezken, mikroformlar ve arşiv belgesinin çevrim içi formu %95 (58) oranıyla gösterilen en önemli kaynaklar sıralamasında en alt sıralarda yer almıştır.

Tarihçilerin tercih sıralamaları dikkate alındığında, birinci sırada %40 (24) oranı ile arşiv belgesi, ikinci sırada %20 (12) oranı ile kitap ve üçüncü sırada %20 (12) oranı ile İnternet yer almaktadır. Tarihçilerin en önemli buldukları kaynaklar Tablo 7'de verilmiştir.

Tablo 7: TARİHÇİLER İÇİN EN ÖNEMLİ KAYNAKLAR

KAYNAKLAR	1.Tercih (Sayı) %	2.Tercih (Sayı) %	3.Tercih (Sayı) %	Tercih Edilmeyen (Sayı) %	Toplam (Sayı) %
Kitap	(23) 38.3	(12) 20.0	(9) 15.0	(16) 26.6	(60) 100
Arşiv belgesi (orijinali)	(24) 40.0	(12) 20	(5) 8.3	(20) 33.3	(60) 100
Dergi	(1) 1.7	(9) 15.0	(5) 8.3	(45) 75.0	(60) 100
İnternet	(1) 1.7	(2) 3.3	(12) 20.0	(45) 75.0	(60) 100
Yazma eserler	(2) 3.3	(5) 8.3	(4) 6.7	(49) 81.7	(60) 100
Arşiv belgesi (basılı formu)	(1) 1.7	(5) 8.3	(5) 8.3	(49) 81.7	(60) 100
Veri tabanları/CD-ROM'lar	(2) 3.3	(4) 6.7	(3) 5.0	(51) 84.9	(60) 100
Kataloglar (basılı)	(1) 1.7	(4) 6.7	(4) 6.7	(51) 84.9	(60) 100
Kataloglar (çevrimiçi)	(1) 1.7	(2) 3.3	(4) 6.7	(53) 88.3	(60) 100
Abstrakt, indeks, bibliyografya (basılı)	(1) 1.7	(0) 0.00	(5) 8.3	(54) 90.0	(60) 100
Gazete	(0) 0.00	(1) 1.7	(3) 5.0	(56) 93.3	(60) 100
Abstrakt, indeks, bibliyografya (çevrimiçi)	(1) 1.7	(2) 3.3	(0) 0.00	(57) 95.0	(60) 100
Mikroform	(1) 1.7	(2) 3.3	(0) 0.00	(57) 95.0	(60) 100
Arşiv belgesi (çevrimiçi)	(1) 1.7	(0) 0.00	(1) 1.7	(58) 96.6	(60) 100
Haritalar	(0) 0.00	(0) 0.00	(0) 0.00	(60) 100	(60) 100
Arşivci/Kütüphaneci	(0) 0.00	(0) 0.00	(0) 0.00	(60) 100	(60) 100
Film, video ve ses kayıtları	(0) 0.00	(0) 0.00	(0) 0.00	(60) 100	(60) 100
Diğer	(0) 0.00	(0) 0.00	(0) 0.00	(60) 100	(60) 100

3.5. EN KULLANIŞSIZ KAYNAKLAR

Tarihçiler için en kullanışsız bilgi kaynaklarının hangileri olduğunu ortaya çıkarabilmek amacıyla “Kitap”, “Dergi”, “Gazete”, “Yazma eserler”, “Arşiv belgesi (orijinali)”, “Arşiv belgesi (basılı formu)”, “Arşiv belgesi (çevrimiçi)”, “Kataloglar (basılı)”, “Kataloglar (çevrimiçi)”, “Abstrakt, indeks, bibliyografya (basılı)”, “Abstrakt, indeks, bibliyografya (çevrim içi)”, “Mikroform”, “Veri tabanları/CD-ROM’lar”, “İnternet”, “Haritalar”, “Arşivci/Kütüphaneci”, “Film, video ve ses kayıtları” ve açık uçlu “Diğer” seçeneğinden en kullanışsız üçünü 1’den 3’e kadar sıralamaları istenmiştir.

Tarihçiler için en kullanışsız kaynak ilk üç tercih göz önüne alındığında %59.4 (35) ile arşivci/kütüphaneci olmuştur. Arşivci ve kütüphaneciyi birinci sırada tercih edenlerin oranı %15 (9), ikinci sırada tercih edenlerin oranı %16.7 (10), üçüncü sırada tercih edenlerin oranı ise %26.7 (16)’dır. Bunu %46.6 (32) ile mikroformlar ve film, video ve ses kayıtları izlemektedir. Mikroformları ilk sırada tercih edenlerin oranı %15 (9) ikinci sırada tercih edenlerin oranı %20 (12), üçüncü sırada tercih edenlerin oranı ise %18.3 (11)’dur. İlk sırada film, video ve ses kayıtlarını tercih edenlerin oranı %16.7 (10), kinci sırada tercih edenlerin oranı %13.3 (8), üçüncü sırada tercih edenlerin oranı da %23.3 (14)’tür. Kaynaklar arasında birinci sırada en çok yer verilen ise %23.3 (14) ile gazetedir. Gazeteyi ikinci sırada tercih edenlerin oranı %8.3 (5), üçüncü sırada tercih edenlerin oranı ise %1.7 (1)’dir. Gazeteyi %78.3 (14) ile haritalar takip etmektedir. Haritaları birinci ve üçüncü sırada tercih edenlerin oranı %1.7 (1), ikinci sırada tercih edenlerin oranı ise %18.3 (11)’tür. Beşinci sırada %83.4 (10) oranı ile çevrim içi abstrakt, indeks ve bibliyografyalar yer almaktadır. Çevrim içi abstrakt, indeks ve bibliyografyaları ilk sırada tercih edenlerin oranı %3.3 (2), ikinci sırada tercih edenlerin oranı %5 (3), üçüncü sırada tercih edenlerin oranı %8.3 (5)’tür. %96.6 (58) oranı dergiler ve çevrim içi kataloglar ve İnternet en kullanışsız kaynaklar arasında en alt sıralarda tercih edilmiştir. Kitap, arşiv belgesinin basılı ve çevrim içi formu kullanışsız kaynaklar içerisinde hiç yer almamaktadır.

Ancak tercih sıralamasına bakıldığında %23.3 (14) oranı ile gazete ilk sırada, %20 (12) oranı ile mikroform ikinci sırada %26.7 (16) oranı ile arşivci ve kütüphaneci üçüncü sırada yer almaktadır. Tarihçilerin en kullanışsız buldukları kaynaklar Tablo 8'de verilmiştir.

Tablo 8: TARİHÇİLER İÇİN EN KULLANIŞSIZ KAYNAKLAR

KAYNAKLAR	1.Tercih (Sayı) %	2.Tercih (Sayı) %	3.Tercih (Sayı) %	Tercih Edilmeyen (Sayı) %	Toplam (Sayı) %
Arşivci/Kütüphaneci	(9) 15.0	(10) 16.7	(16) 26.7	(25) 41.6	(60) 100
Mikroform	(9) 15.0	(12) 20.0	(11) 18.3	(28) 46.6	(60) 100
Film, video ve ses kayıtları	(10) 16.7	(8) 13.3	(14) 23.3	(28) 46.6	(60) 10
Gazete	(14) 23.3	(5) 8.3	(1) 1.7	(40) 66.7	(60) 100
Haritalar	(1) 1.7	(11) 18.3	(1) 1.7	(47) 78.3	(60) 100
Abstrakt, indeks, bibliyografya (çevrim içi)	(2) 3.3	(3) 5.0	(5) 8.3	(50) 83.4	(60) 100
Yazma eserler	(3) 5.0	(3) 5.0	(3) 5.0	(51) 85.0	(60) 100
Veri tabanları CD-ROM	(3) 5.0	(2) 3.3	(4) 6.7	(51) 85.0	(60) 100
Abstrakt, indeks, bibliyografya (basılı)	(3) 5.0	(3) 5.0	(0) 0.00	(54) 90.0	(60) 100
Arşiv belgesi (orijinali)	(3) 5.0	(0) 0.00	(0) 0.00	(57) 95	(60) 100
Kataloglar (basılı)	(1) 1.7	(1) 1.7	(1) 1.7	(57) 95	(60) 100
İnternet	(1) 1.7	(0) 0.00	(1) 1.7	(58) 96.6	(60) 100
Kataloglar (çevrim içi)	(0) 0.00	(1) 1.7	(1) 1.7	(58) 96.6	(60) 100
Dergi	(0) 0.00	(1) 1.7	(1) 1.7	(58) 96.6	(60) 100
Arşiv belgesi (basılı formu)	(0) 0.00	(0) 0.00	(0) 0.00	(60) 100	(60) 100
Kitap	(0) 0.00	(0) 0.00	(0) 0.00	(60) 100	(60) 100
Arşiv belgesi (çevrim içi)	(0) 0.00	(0) 0.00	(0) 0.00	(60) 100	(60) 100
Diğer	(0) 0.00	(0) 0.00	(0) 0.00	(60) 100	(60) 100

3.6. YAYIN TARAMASINDA İZLENEN YOLLAR VE KULLANILAN YÖNTEMLER

Ankete katılanların tamamı yayın taraması yaptığını ifade etmektedir. Yayın taraması yapanların yine tamamı yayın taramasını kendileri yapmakta kütüphaneciye ve arşivciye bu konuda güvenmemektedirler. Deneklerden biri “Konumu ve konuyla ilgili kaynakları benden daha iyi kim bilebilir ki?” sorusuyla bu konudaki güvensizliğini açıkça ifade etmiştir.

Tarihçilerin yayın taraması yaparken kullandıkları yöntemleri ortaya çıkarabilmek amacıyla “Kitap ve makale kaynakçalarını gözden geçiririm”, “Kütüphane kataloglarını kullanırım”, “İndeks, abstrakt ve bibliyografya tararım”, “Arşiv kataloglarından yararlanırım”, “Veri tabanlarını tararım” ve açık uçlu “Diğer” seçeneklerinden 1’den 3’e kadar bir sıralama yapmaları istenmiştir.

Yayın taramasında ilk başvurulan yöntem %90.4 (53) oranıyla kitap ve makalelerin kaynakçalarını gözden geçirmek olmuştur. Bu seçeneği ilk sırada tercih edenlerin oranı %61.7 (37), ikinci sırada tercih edenlerin oranı %11.7 (7), üçüncü sırada tercih edenlerin oranı ise % 15 (9)’dur. Tarihçiler arasında ikinci olarak yayın taraması için kütüphane kataloglarından faydalananların oranı %79.3 (47)’tür. Bu seçeneği birinci sırada tercih edenlerin oranı %10 (6), ikinci sırada tercih edenlerin oranı %35 (21), üçüncü sırada tercih edenlerin oranı da %33.3 (20)’tür. İndeks, abstrakt ve bibliyografya %60 (24) üçüncü sırada yer almaktadır. Bu seçeneği ilk sırada tercih edenlerin oranı %8.3 (5), ikinci sırada tercih edenlerin oranı %30 (18), üçüncü sırada tercih edenlerin oranı ise %33.3 (20)’tür. Yayın taraması için arşiv kataloglarından faydalananların oranı %48.3 (29)’tür. Yayın taraması için ilk önce arşiv kataloglarını kullananların oranı %11.7 (7) iken ikinci ve üçüncü olarak arşiv kataloglarını kullananların oranı %18.3 (11) ile eşittir. Yayın taraması için kullanılan yöntemlerde son sırayı %25 (15) ile veri tabanları almaktadır. Veri tabanları seçeneğini birinci sırada tercih edenlerin oranı %8.3 (5), kinci sırada tercih edenlerin oranı %5 (3), üçüncü sırada tercih edenlerin oranı %11.7 (7)’dir.

Tercih sıralaması göz önüne alındığında da yine kitap ve makale kaynakçalarını gözden geçirme %61.7 (37) oranıyla birinci, kütüphane kataloglarını kullanırım %35 (21) ile ikinci, indeks, abstrakt ve bibliyografya tarama %21.7 (13) ile üçüncü sırada yer almaktadır. Yayın taramasında kullanılan yöntemler Tablo 9'da verilmiştir.

Tablo 9: YAYIN TARAMASINDA KULLANILAN YÖNTEMLER

YÖNTEMLER	1.Tercih (Sayı) %	2.Tercih (Sayı) %	3.Tercih (Sayı) %	Tercih Edilmeyen (Sayı) %	Toplam (Sayı) %
Kitap ve makale kaynakçalarını gözden geçirim	(37) 61.7	(7) 11.7	(9) 15.0	(7) 11.6	(60) 100
Kütüphane kataloglarını kullanırım	(6) 10.0	(21) 35.0	(20) 33.3	(13) 21.7	(60) 100
İndeks, abstrakt ve bibliyografya taramım	(5) 8,3	(18) 30.0	(13) 21.7	(24) 40.0	(60) 100
Arşiv kataloglarından yararlanırım	(7) 11.7	(11) 18.3	(11) 18.3	(31) 51.7	(60) 100
Veri tabanlarını taramım	(5) 8,3	(3) 5.0	(7) 11.7	(45) 75.0	(60) 100

3.7. KÜTÜPHANE KULLANIM AMAÇLARI

Tarihçilerin kütüphaneyi kullanım amaçlarını ortaya çıkartabilmek için “Yayın ödünç almak”, “Danışma kaynaklarından yararlanmak”, “Fotokopi çektirmek”, “Kütüphaneler arası ödünç verme hizmetinden faydalanmak”, “Yayın alımı yaptırmak” ve “Tezlere bakmak”, seçeneklerinden 1’den 3’e kadar bir sıralama yapmaları istenmiştir.

Tarihçiler kütüphaneyi en fazla %85 (51) oranı ile yayın ödünç almak amacıyla kullanmaktadırlar. Bu seçeneği ilk sırada tercih edenlerin oranı %58.3 (35),

ikinci sırada tercih edenlerin oranı %15 (9), üçüncü sırada tercih edenlerin oranı ise %11.7 (7)'dir. Yayın ödünç almayı %70 (42) oranı ile süreli yayınların takibi izlemektedir. Süreli yayınların takibini birinci ve üçüncü sırada tercih edenlerin oranı %15 (9) ile eşittir. İkinci sırada tercih edenlerin oranı ise %40 (24)'tır. Kütüphane kullanımında üçüncü sırada %51.7 (31) ile danışma kaynaklarından yararlanmak yer almaktadır. Bu seçeneği birinci sırada tercih edenlerin oranı %16.7 (10), ikinci sırada tercih edenlerin oranı %8.3 (5), üçüncü sırada tercih edenlerin oranı ise %26.7 (16)'dır. Kütüphaneyi fotokopi çektirmek amacıyla kullananların oranı %36.6 (22)'dir. Bu seçeneği birinci sırada tercih edenlerin oranı %8.3 (5), ikinci sırada tercih edenlerin oranı %15 (9), üçüncü sırada tercih edenlerin oranı ise %13.3 (8)'tür. Kütüphaneler arası ödünç verme hizmetinden faydalanmak amacıyla kütüphaneyi kullananların oranı %26.7 (16)'dir. Birinci sırada bu seçeneğe yer verenlerin oranı %1.7 (1), ikinci sırada yer verenlerin oranı %11.7 (7), üçüncü sırada yer verenlerin oranı ise %13.3 (8)'tür. Tezlere bakmak ve yayın alımı yaptırmak amacıyla kütüphaneyi kullananların oranı en alt sıralarda yer almaktadır.

Tercih sıralaması göz ön önüne alındığında ise yine yayın ödünç alma %58.3 (35) oranı ile birinci sırada, süreli yayın takip etme %40 (24) ile ikinci sırada, danışma kaynaklarından yararlanma %26.7 ile üçüncü sırada yer almaktadır. Tarihçilerin kütüphane kullanım amaçları Tablo 10'da verilmiştir.

Tablo 10: TARİHÇİLERİN KÜTÜPHANE KULLANIM AMAÇLARI

KULLANIM AMAÇLARI	1.Tercih (Sayı) %	2.Tercih (Sayı) %	3.Tercih (Sayı) %	Tercih Edilmeyen (Sayı) %	Toplam (Sayı) %
Yayın ödünç almak	(35) 58.3	(9) 15.0	(7) 11.7	(9) 15	(60) 100
Sürelili yayınları takip etmek	(9) 15.0	(24) 40.0	(9) 15.0	(18) 30.0	(60) 100
Danışma kaynaklarından yararlanmak	(10) 16.7	(5) 8.3	(16) 26.7	(29) 48.3	(60) 100
Fotokopi çektirmek	(5) 8.3	(9) 15.0	(8) 13.3	(38) 63.4	(60) 100
Kütüphaneler arası ödünç verme hizmeti için	(1) 1.7	(7) 11.7	(8) 13.3	(44) 73.3	(60) 100
Yayın alımı yaptırmak	(0) 0.00	(4) 6.7	(6) 10.0	(50) 83.3	(60) 100
Tezlere bakmak	(0) 0.00	(2) 3.3	(6) 10.0	(52) 86.7	(60) 100
Diğer	(0) 0.00	(0) 0.00	(0) 0.00	(60) 100	(60) 100

3.8. YARARLANILAN KÜTÜPHANELER

Tarihçilerin en çok yararlandıkları kütüphaneleri ortaya çıkarabilmek amacıyla “Kendi kütüphanem”, “Üniversitenin kütüphanesi”, “Diğer Üniversite kütüphaneleri”, “Milli Kütüphane”, “TBMM Kütüphanesi”, “Türk Tarih Kurumu Kütüphanesi”, “Enstitü Kütüphaneleri” ve açık uçlu “Diğer” seçeneği arasında en önemli üçünü 1’den 3’e kadar sıralamaları istenmiştir.

Tarihçiler tarafından en çok yararlanılan kütüphane ilk üç tercihin toplamına bakıldığında %81.7 (49) ile Türk Tarih Kurumu Kütüphanesi'dir. Türk Tarih Kurumu Kütüphanesini birinci ve ikinci sırada tercih edenlerin oranı %25 (15) ile eşittir. Üçüncü sırada tercih edenlerin oranı ise %31.7 (19)'dir. Milli kütüphane ise %61.6 (37) ikinci sırada yer almaktadır. Milli kütüphaneyi ilk sırada tercih edenlerin oranı %3.3 (2), ikinci sırada tercih edenlerin oranı %38.3 (23), üçüncü sırada tercih edenlerin oranı %20 (12) olmuştur. Kendi kütüphanesinden yararlananların oranı %51.7 (31)'dir. Kendi kütüphanesinden yararlananların oranı %51.7 (31)'dir. Birinci sırada en fazla yer alan %38.3 (23) oranı ile kendi kütüphanem olmuştur. İkinci sırada tercih edenlerin oranı %1.7 (1), üçüncü sırada tercih edenlerin oranı ise %11.7 (7)'dir. Üniversitenin kütüphanesinden yararlananların oranı %50 (30) ile dördüncü sırada yer almaktadır. Üniversitenin kütüphanesini ilk sırada tercih edenlerin oranı %25 (15), ikinci sırada tercih edenlerin oranı %10 (6), üçüncü sırada tercih edenlerin oranı ise %15 (9)'dur. Diğer üniversite kütüphaneleri %33.3 (20) oranı ile beşinci sıradadır. İlk sırada diğer üniversite kütüphanelerini tercih edenlerin oranı %3.3 (2), ikinci sırada tercih edenlerin oranı %16.7 (10), üçüncü sırada tercih edenlerin oranı %13.3 (8)'tür. Bu seçenek araştırma anketinde açık uçlu bırakılmamasına rağmen tarihçilerin azımsanamayacak bir kısmı diğer üniversite kütüphaneleri seçeneğine açıklık getirerek Bilkent Üniversitesi Kütüphanesi'nden yararlandıklarını belirtmişlerdir. Enstitü kütüphaneleri ve TBMM Kütüphanesi %92.7 (55) ile en çok yararlanılan kütüphaneler sıralamasında en sonda yer almışlardır. Diğer seçeneğini ilk sırada işaretleyen denek Ulakbim, üçüncü sırada işaretleyenler ise Rusya Bilimler Akademisi Kütüphanesi'ni kullandıklarını belirtmişlerdir.

Tercih sıralaması göz önüne alındığında ise %38.3 (23) ile kendi kütüphanem birinci sırada, %38.3 (23) ile Milli Kütüphane ikinci sırada, %31.7 (19) ile Türk Tarih Kurumu Kütüphanesi üçüncü sırada yer almaktadır. Tarihçilerin yararlandıkları kütüphaneler Tablo 11'de verilmiştir.

Tablo 11: TARİHÇİLERİN YARARLANDIKLARI KÜTÜPHANELER

KÜTÜPHANELER	1.Tercih (Sayı) %	2.Tercih (Sayı) %	3.Tercih (Sayı) %	Tercih Edilmeyen (Sayı) %	Toplam (Sayı) %
Türk Tarih Kurumu Kütüphanesi	(15) 25.0	(15) 25.0	(19) 31.7	(11) 18.3	(60) 100
Milli Kütüphane	(2) 3.3	(23) 38.3	(12) 20.0	(23) 38.4	(60) 100
Kendi kütüphanem	(23) 38.3	(1) 1.7	(7) 11.7	(29) 48.3	(60) 100
Üniversitenin Kütüphanesi	(15) 25.0	(6) 10.0	(9) 15.0	(30) 50.0	(60) 100
Diğer üniversite kütüphaneleri	(2) 3.3	(10) 16.7	(8) 13.3	(40) 66.7	(60) 100
TBMM Kütüphanesi	(0) 0.00	(3) 5.0	(2) 3.3	(55) 91.7	(60) 100
Enstitü kütüphaneleri	(2) 3.3	(2) 3.3	(1) 1.7	(55) 91.7	(60) 100
Diğer	(1) 1.7	(0) 0.00	(2) 3.3	(57) 95.0	(60) 100

3.9. YARARLANILAN ARŞİVLER

Tarihçilerin en çok yararlandıkları arşivleri ortaya çıkarabilmek amacıyla “Cumhuriyet Arşivi”, Osmanlı Arşivi”, “Topkapı Sarayı Müzesi Arşivi”, “Vakıflar Genel Müdürlüğü Arşivi”, “Tapu Kadastro Genel Müdürlüğü Arşivi”, “Genelkurmay Askeri Tarih ve Stratejik Etüt Başkanlığı Arşivi”, “TBMM Arşivi ve açık uçlu “Diğer” seçenekleri içerisinde en sık kullandıkları arşivleri 1’den 3’e kadar sıralamaları istenmiştir.

En sık kullanılan arşiv sıralamasında %87.5 (42) oranı ile Osmanlı Arşivi ilk üç tercihin toplamında birinci sırada yer almıştır. Osmanlı Arşivi %72.9 (35) oranı ile ilk sırada en sık yer alan arşiv olmuştur. Osmanlı Arşivini ikinci sırada tercih edenlerin oranı %12.5 (6), üçüncü sırada tercih edenlerin oranı %2 (1)'dir. Osmanlı Arşivini %48 (33) oranı ile Cumhuriyet Arşivi izlemektedir. Cumhuriyet arşivini birinci ve üçüncü sırada tercih edenlerin oranı %12.5 (6) oranı ile eşittir. İkinci sırada tercih edenler ise %22.9 (11)'lik bir oranı oluşturmaktadırlar. Araştırmalarında ATASE Arşivinden faydalananların oranı %51.7 (28)'dir. Bu arşivi ilk sırada tercih edenlerin oranı %4.6 (4), ikinci sırada tercih edenlerin oranı %14.5 (7), üçüncü sırada tercih edenlerin oranı %18.7 (9)'dir. Vakıflar Genel Müdürlüğü Arşivi, Topkapı Sarayı Müzesi Arşivi ve Milli Kütüphane Şeriye Sicilleri Koleksiyonu %25 (12) oranı ile en sık kullanılan arşivler sıralamasında dördüncü sırada yer almışlardır. İlk sırada Vakıflar Genel Müdürlüğü Arşivini tercih edenlerin oranı yalnız %2 (1) iken ikinci sırada tercih edenlerin oranı %8.3 (5), üçüncü sırada tercih edenlerin oranı ise %12.5 (6)'tir. Topkapı Sarayı Müzesi Arşivini ve Milli Kütüphane Şeriye Sicilleri Koleksiyonunu birinci sırada gösteren yoktur. Topkapı Sarayı Müzesi Arşivini ikinci sırada gösterenlerin oranı %16.6 (8), üçüncü sırada tercih edenlerin oranı %6.7 (4)'dir. Milli Kütüphane Şeriye Sicilleri Koleksiyonunu ikinci sırada tercih edenlerin oranı %4.1 (2), ikinci sırada tercih edenlerin oranı ise %20.8 (10)'dir. Tapu Kadastro Genel Müdürlüğü Arşivi %20.93 (10) ve TBMM Arşivi %20.93 (10) oranı ile son iki sırada yer almaktadır. Diğer seçeneğini ilk sırada tercih eden olmazken ikinci sırada tercih edenler The National Archives (İngiltere), üçüncü sırada tercih edenler ise yabancı arşivleri kullandıklarını ifade etmişlerdir. Araştırmaları sırasında arşivleri kullanmadığını belirten tarihçilerin oranı %20 (12)'dir. Eski Çağ Tarihi Ana Bilim Dalı'ndan 4, Orta Çağ Tarihi Ana Bilim Dalı'ndan 4, Yakınçağ Tarihi Ana Bilim dalından 2, Genel Türk Tarihi Ana Bilim Dalı'ndan ve Türkiye Cumhuriyeti Tarihi Ana Bilim Dalı'ndan 1 denek araştırmaları sırasında arşivleri kullanmadığını belirtmiştir.

Tercih sıralamaları göz önüne alındığında %72.9 (35) oranı ile Osmanlı Arşivi birinci sırada, %22.9 (11) oranı ile Cumhuriyet Arşivi ikinci sırada, %20.8 (10)

oranı ile Milli Kütüphane Şeriye Sicilleri Koleksiyonu üçüncü sırada yer almaktadır. Tarihçilerin araştırmaları sırasında kullandıkları arşivler Tablo 12’de verilmiştir.

Tablo 12: TARİHÇİLERİN ARAŞTIRMALARINDA KULLANDIKLARI ARŞİVLER*

ARŞİVLER	1.Tercih (Sayı) %	2.Tercih (Sayı) %	3.Tercih (Sayı) %	Tercih Edilmeyen (Sayı) %	Toplam (Sayı) %
Osmanlı Arşivi	(35) 72.9	(6) 12.5	(1) 2.0	(6) 12.5	(48) 100
Cumhuriyet Arşivi	(6) 12.5	(11) 22.9	(6) 12.5	(25) 52.0	(48) 100
ATASE Arşivi	(4) 4,6	(7) 14.5	(9) 18.7	(28) 58.3	(48) 100
Vakıflar Genel Müdürlüğü Arşivi	(1) 2.0	(5) 10.4	(6) 12.5	(36) 75.0	(48) 100
Topkapı Sarayı Müzesi Arşivi	(0) 0.00	(8) 16.6	(4) 4.6	(36) 75.0	(48) 100
Milli Kütüphane Şeriye Sicilleri Koleksiyonu	(0) 0.00	(2) 4.1	(10) 20.8	(36) 75.0	(48) 100
TBMM Arşivi	(2) 4.1	(2) 4.1	(6) 12.5	(38) 79.1	(48) 100
Tapu Kadastro Genel Müdürlüğü Arşivi	(0) 0.00	(6) 12.5	(4) 6,7	(38) 79.1	(48) 100
Diğer	(0) 0.00	(2) 4.1	(2) 4.1	(44) 91,6	(48) 100
Araştırmalarım için arşivleri kullanmıyorum	(12) 20.0	(0) 0.00	(0) 0.00	(48) 80.0	(60) 100

*Bu soruya alınan yanıtlarda 12 kişi araştırmaları için arşivleri kullanmadığından 48 kişi kullandıkları arşivleri önemine göre sıralamışlardır.

3.10. ARŞİVLERDE KARŞILAŞILAN ENGELLER

Tarihçilerin arşivlerde karşılaştıkları engelleri saptayabilmek amacıyla “Bürokratik engeller”, “Erişilen belgenin kullanılabilir durumda olmaması”, “Tasnifin tamamlanamaması”, “Çalışma saatlerinin uygun olmaması”, Fotokopi engeli”, “Ulaşım sorunu” ve açık uçlu “Diğer” seçeneklerinden en sık karşılaştıkları engelleri 1’den 3’e kadar sıralamaları istenmiştir.

İlk üç tercihe bakıldığında tarihçilerin arşivlerde karşılaştıkları engellerin başında %75 (36) oranı ile fotokopi engeli gelmektedir. Fotokopi engelini ilk sırada tercih edenlerin oranı %15.5 (7), ikinci sırada tercih edenlerin oranı %25 (12), üçüncü sırada tercih edenlerin oranı %35.4 (17)’tür. Fotokopi engelini %69.7 (43) ile bürokratik engeller takip etmektedir. Bürokratik engeller %39.5 (19) oranı ile birinci sırada en çok gösterilen engel olmuştur. İkinci sırada tercih edenlerin oranı %12.5 (6), üçüncü sırada gösterenlerin oranı %16.6 (8)’dir. Tasnifin tamamlanamaması %56.3 (27) oranı ile üçüncü sırada yer almaktadır. Tasnifin tamamlanamamasını birinci ve ikinci sırada tercih edenlerin oranı %20.8 (10) ile eşittir. Üçüncü sırada gösterenlerin orası ise %14.5 (7)’tir. Ulaşım sorunu ve çalışma saatlerinin uygun olmaması seçeneklerinin oranı %29.2 (14) ile eşittir. Ulaşım sorununu ilk sırada tercih edenlerin oranı %8.3 (5), ikinci sırada tercih edenlerin oranı %14.5 (7), üçüncü sırada tercih edenlerin oranı %6.7 (4)’dir. Çalışma saatlerinin uygun olmaması seçeneğini ilk sırada tercih edenlerin oranı %6.7 (4), ikinci sırada tercih edenlerin oranı %8.4 (5), üçüncü sırada tercih edenlerin oranı ise %14.5 (7)’tir. Erişilen belgenin kullanılabilir durumda olmaması %18.7 (9) oranı ile arşivlerde karşılaşılan engellerde son sırayı almıştır. Diğer seçeneğini ilk sırada işaretleyen bir denek maddi sorunları, üçüncü sırada işaretleyenler ise arşivlerdeki keyfi tutumları, yöneticilerin araştırmacının işini zorlaştırmasını ve parasal sorunları arşivlerde karşılaşılan engeller olarak belirtmişlerdir. Araştırma anketinde yer almamasına rağmen denekler ATASE Arşivi’ni ve TBMM Arşivi’ni engellerle karşılaştıkları arşivler olarak ayrıca belirtmiş ve özellikle Tapu ve Kadastro Genel Müdürlüğü Arşivi’nde fotokopi engeliyle karşılaştıklarını ifade etmişlerdir.

Tercih sıralaması göz önüne alındığında %39.5 (19) oranı ile bürokratik engeller birinci sırada, %25 (12) oranı ile fotokopi engeli ikinci sırada, tasnifin tamamlanamaması ve belgenin kullanılabilir durumda olmaması %14.5 (7) oranı ile üçüncü sırada yer almaktadır. Tarihçilerin arşivlerde karşılaştıkları engeller Tablo 13'te verilmiştir.

Tablo 13: TARİHÇİLERİN ARŞİVLERDE KARŞILAŞTIKLARI ENGELLER*

ENGELLER	1. Tercih (Sayı) %	2. Tercih (Sayı) %	3. Tercih (Sayı) %	Tercih Edilmeyen (Sayı) %	Toplam (Sayı) %
Fotokopi engeli	(7) 14.5	(12) 25	(17) 35.4	(12) 25	48 (100)
Bürokratik engeller	(19) 39.5	(6) 12.5	(8) 16.6	(15) 31.2	48 (100)
Tasnifin tamamlanamaması	(10) 20.8	(10) 20.8	(7) 14.5	(21) 43.7	48 (100)
Ulaşım sorunu	(5) 8.3	(7) 14.5	(4) 6.7	(34) 70.8	48 (100)
Çalışma saatlerinin uygun olmaması	(4) 6.7	(5) 8.4	(7) 14.5	(34) 70.8	48 (100)
Belgenin kullanılabilir durumda olmaması	(2) 4.1	(5) 8.3	(1) 2	(40) 85.6	48 (100)
Diğer	(1) 2	(0) 0.00	(3) 6.2	(44) 91.6	48 (100)

*Arşivlerde arşiv kaynaklarına erişimde karşılaşılan engelleri 12 kişi araştırmaları için arşivleri kullanmadığından 48 kişi bu engelleri önemine göre sıralamıştır.

3.11. ARŞİV MATERYALİNİN TERCİH EDİLEN FORMU

Tarihçilerin tercih ettikleri arşiv materyali formunu belirlemek için “Orijinali”, “Fotokopisi”, “Elektronik formu”, “Transkribesi”, “Tıpkıbasımı” ve “Mikroformu” seçeneklerinden birini seçmeleri istenmiştir.

Tarihçilerin %77.1 (37) gibi yüksek bir oranı arşiv materyalinin orijinalini tercih etmiştir. Arşiv materyalinin fotokopisini tercih edenlerin oranı %14.5 (7), elektronik formunu tercih edenlerin oranı ise %8.3 (4) olmuştur. Arşiv materyalinin transkribesini, Tıpkıbasımını ve mikroformunu tercih eden denek olmamıştır. Arşiv materyalinin tercih edilen formu Tablo 14’te verilmiştir.

Tablo 14: ARŞİV MATERYALİNİN TERCİH EDİLEN FORMU*

ARŞİV MATERYALİ	SAYI	YÜZDE
Orijinali	37	77.1
Fotokopisi	7	14.5
Elektronik formunu	4	8.3
Transkribesi	0	0.00
Tıpkıbasımı	0	0.00
Mikroformu	0	0.00
TOPLAM	48	100

*Tercih edilen arşiv materyali formunu 12 kişi arşivleri kullanmadığı için 48 kişi belirtmiştir.

3.12. ARŞİV BELGESİNİN EN ÖNEMLİ ÖZELLİKLERİ

Arşiv belgesinin tarihçiler için en önemli özelliklerini belirlemek amacıyla “Orijinallik”, “Doğruluk”, “Erişilebilirlik”, “Kullanılabilir durumda olması”, “Kullanımının kolay olması”, Bedeli (zaman, para ve emek açısından)”, ve açık uçlu “Diğer” seçeneklerinden 1’den 3’e kadar sıralamaları istenmiştir.

Orijinallik %95.9 (46) oranı ile tarihçiler tarafından arşiv belgesinin en önemli özelliği ilk üç tercihin toplamında ilk sırada tercih edilmiştir. Orijinalliği birinci sırada tercih edenlerin oranı %87.5 (42)'tir. İkinci ve üçüncü sırada tercih edenlerin oranı %4.1 (2) ile eşittir. Orijinalliği %52.1 (25) oranı ile doğruluk izlemektedir. Doğruluğu birinci sırada tercih edenlerin oranı %2 (1), ikinci sırada tercih edenlerin oranı %43.7 (21), üçüncü sırada gösterenlerin oranı %4.1 (2)'dir. Erişilebilirlik tarihçiler açısından %75 (12) oranı ile arşiv belgesinin en önemli üçüncü özelliği olarak yer almıştır. Erişilebilirlik %5 (3) oranı ile birinci sırada, %35.4 (17) ile ikinci sırada, %33.3 (16) ile üçüncü sırada yer almaktadır. Erişilen bilginin kullanılabilir durumda olması %37.5 (18) oranı ile dördüncü sıradadır. Bu seçeneği birinci sırada tercih edenlerin oranı %2 (1), ikinci sırada tercih edenlerin oranı %6.7 (4), üçüncü sırada tercih edenlerin oranı %29.1 (14)'dir. Arşiv belgesinin bedeli (zaman, para ve emek açısından) tercih edilen beşinci önemli özellik olmuştur. Bu seçeneği ilk sırada tercih edenlerin oranı %2(1), kinci sırada tercih edenlerin oranı %4.1 (2), üçüncü sırada tercih edenlerin oranı %12.5 (6)'dir. Arşiv belgesinin kullanımının kolay olmasını tercih edenlerin oranı yalnız %14.6 (7) olurken bu seçeneği birinci sırada tercih eden bulunmamaktadır. Diğer seçeneğini üçüncü sırada tercih eden 2 kişi, arşiv belgesinin en önemli özelliği olarak araştırmalarda daha geçerli olduğunu ve birinci el kaynak olduğunu belirtmişlerdir.

Tercih sıralamasına bakıldığında da sıralamanın değişmediği %87.5 (42) oranı ile orijinalliğin birinci sırada, %43.7 (21) ile doğruluğun ikinci sırada, %33.3 (16) ile erişilebilirliğin üçüncü sırada yer aldığı görülmektedir. Arşiv belgesinin en önemli özellikleri Tablo 15'te verilmiştir.

Tablo 15: TARİHÇİLER İÇİN ARŞİV BELGESİNİN EN ÖNEMLİ ÖZELLİKLERİ*

ARŞİV BELGESİNİN ÖZELLİKLERİ	1.Tercih (Sayı) %	2.Tercih (Sayı) %	3. Tercih (Sayı) %	Tercih Edilmeyen (Sayı) %	Toplam (Sayı) %
Orijinallik	(42) 87.5	(2) 4.1	(2) 4.1	(2) 4.1	(48) 100
Erişilebilirlik	(3) 5	(17) 35.4	(16) 33.3	(12) 25	(48) 100
Doğruluk	(1) 2	(21) 43.7	(3) 5	(23) 47.9	(48) 100
Kullanılabilir durumda olması	(1) 2	(4) 6.7	(14) 29.1	(30) 62.5	(48) 100
Bedeli (zaman, para, emek açısından)	(1) 2	(2) 4.1	(6) 12.5	(39) 81.2	(48) 100
Kullanımının kolay olması	(0) 0.00	(2) 4.1	(5) 10.4	(41) 85.4	(48) 100
Diğer	(0) 0.00	(0) 0.00	(2) 4.1	(46) 95.8	(48) 100

* Arşiv belgesinin en önemli özelliklerini 12 kişi araştırmalarında arşivleri kullanmadığı için 48 kişi bu özellikleri önemine göre sıralamıştır.

3.13. BİLGİYE ERİŞİMDE KARŞILAŞILAN ENGELLER

Tarihçilerin bilgiye erişimde karşılaştığı engelleri ortaya koyabilmek amacıyla “Var olan bilgiden haberdar olma zorluğu”, “Aranan bilginin kütüphanelerde arşivlerde olmayışı”, “Yabancı dil engeli”, “Konuyla ilgili konferansların ve seminerlerin yetersizliği ve/veya olanlara da katılamama”, “Bilgi aramak/sağlamak için yeterli para olmayışı”, “Bilgi aramak/sağlamak için yeterli zaman olmayışı”, “Elektronik ortamdan yararlanmak için bilgisayar becerisinin olmayışı”, “Bilgiye erişimde bir engelle karşılaşmıyorum” ve açık uçlu “Diğer”

seçeneğinden önem sırasına göre 1'den 3'e kadar sıralama yapmaları istenmiştir.

İlk üç tercihin toplamı göz önüne alındığında tarihçiler için bilgiye erişimde en büyük engel %66.7 (32) oranı ile aranan bilginin kütüphanelerde arşivlerde olmayışıdır. Bu seçeneği ilk sırada tercih edenlerin oranı %27 (13), ikinci sırada tercih edenlerin oranı %18.7 (9), üçüncü sırada tercih edenlerin oranı %20.8 (10)'dur. Bilgi aramak/sağlamak için yeterli para olmayışı seçeneğini tercih edenlerin oranı %41.7 (20)'dir. Bilgi aramak/sağlamak için yeterli para olmayışı seçeneğini birinci sırada tercih edenlerin oranı %5 (3), ikinci sırada tercih edenlerin oranı %22.9 (11), üçüncü sırada tercih edenlerin oranı %12.5 (6)'dır. Var olan bilgiden haberdar olma zorluğu %35.5 (17) oranı ile üçüncü sırada yer almaktadır. Var olan bilgiden haberdar olma zorluğunu ilk sırada tercih edenlerin oranı %14.5 (7), ikinci sırada tercih edenlerin oranı %12.5 (6), üçüncü sırada tercih edenlerin oranı ise %6.7 (4)'dir. Yabancı dili engel olarak görenlerin oranı %29.2 (14)'dir. Yabancı dil engelini birinci sırada tercih edenlerin oranı %12.5 (6), ikinci ve üçüncü sırada tercih edenlerin oranı %6.7 (4)'dir. Bilgiye erişimde beşinci sırada yer alan engel %72.9 (25) oranı ile bilgi aramak/sağlamak için yeterli zaman olmayışıdır. Bu seçeneği birinci ve ikinci sırada tercih edenlerin oranı %10.4 (5) ile eşittir. Üçüncü sırada tercih edenlerin oranı ise %5 (3)'dir. Konuyla ilgili konferansların/seminerlerin yetersizliği ve/veya olanlara da katılamama %18.8 (9) oranı ve elektronik ortamdan yararlanmak için bilgisayar becerisinin olmayışı %12.5 (6) oranı ile bilgiye erişimde karşılaşılan engeller sıralamasında son sıralarda yer almışlardır. Diğer seçeneğine birinci sırada yer veren denek bir bilgi toplama ve yararlandırma politikasının olmamasını engel olarak görürken, üçüncü sırada yer veren denekse bilgi kaynaklarının tasnifinde ve paylaşımında var olan engeller olarak ifade etmiştir. Bilgiye erişimde engelle karşılaşmayanların oranı %20 (12)'dir.

Tercih sıralaması göz önüne alındığında %27 (13) oranı ile aranan bilginin kütüphanelerde ve arşivlerde olmayışı birinci sırada, bilgi aramak ve sağlamak için yeterli para olmayışı %22.9 (11) oranı ile ikinci sırada, konferans, toplantı ve

seminerlerin yetersizliği üçüncü sırada yer almaktadır. Tarihçilerin bilgiye erişimde karşılaştıkları engeller Tablo 16'da verilmiştir.

Tablo 16: TARİHÇİLERİN BİLGİYE ERİŞMEDE KARŞILAŞTIKLARI ENGELLER*

ENGELLER	1.Tercih (Sayı) %	2.Tercih (Sayı) %	3.Tercih (Sayı) %	Tercih Edilmeyen (Sayı) %	Toplam (Sayı) %
Aranan bilginin kütüphanelerde arşivlerde olmayışı	(13) 27	(9) 18.7	(10) 20.8	(16) 33.3	(48) 100
Bilgi aramak/sağlamak için yeterli para olmayışı	(3) 5	(11) 22.9	(6) 12.5	(28) 58.3	(48) 100
Var olan bilgiden haberdar olma zorluğu	(7) 14.5	(6) 12.5	(4) 6.7	(31) 64.5	(48) 100
Yabancı dil engeli	(6) 12.5	(4) 6.7	(4) 6.7	(34) 70.8	(48) 100
Bilgi aramak/sağlamak için yeterli zaman olmayışı	(5) 10.4	(5) 10.4	(3) 5	(35) 72.9	(48) 100
Konferansların/ seminerlerin yetersizliği	(1) 2	(1) 2	(7) 14.5	(39) 81.2	(48) 100
Elektronik ortamdan yararlanmak için bilgisayar becerisinin	(2) 4.1	(2) 4.1	(2) 4.1	(42) 87.5	(48) 100
Diğer	(1) 2	(0) 0.00	(1) 2	(46) 95.8	(48) 100
Bilgiye erişimde bir engelle karşılaşmıyorum	(12) 20	(0) 0.00	(0) 0.00	(48) 80	(60) 100

* Bilgiye erişimde 12 kişi bir engelle karşılaşmadığından 48 kişi karşılaştıkları engelleri önemine göre sıralamışlardır.

3.14. KAYNAK DİLLERİ

Tarihçilerin araştırmalarını yaparken faydalandıkları kaynakların dillerini belirlemek amacıyla ‐Almanca‐, ‐Arapça‐, ‐Farsça‐, ‐Fransızca‐, ‐İngilizce‐ ve açık uçlu ‐Diğer‐ seçeneklerinden birden fazla işaretlemeleri istenmiştir.

İngilizce %83.3 ile araştırmalar için en çok okunan kaynak dili olmuştur. Bunu %21.6 ile Arapça, %16.6 ile Fransızca, %15 ile Farsça ve %10 ile Almanca izlemektedir. Diğer seçeneğini tercih eden %18.3 ‐lük oranın içine Çince, Rusça, Sırpça, Kazakça, Özbekçe, Tatarca, Boşnakça ve Hırvatça girmektedir.

Tarihçilerin %40 (24)‐ı araştırmaları için iki dilde kaynak okuyabilmekte, %13.3 (8)‐ü üç dilde kaynak okuyabilmekte, %3.3 (2)‐ü dört dilde kaynak okuyabilmekte ve %43.3 (26)‐ü bir yabancı dilde kaynak okuyabilmektedir. En az bir yabancı dilde kaynak okuyanların oranı %41.6 (25)‐dir. Bir yabancı dil bilenlerin tamamı İngilizce bilmektedir. Türkçe dışında araştırmalar için okunan kaynakların dilleri Tablo 17’de verilmiştir.

Tablo 17: ARAşTIRMALAR İÇİN YARARLANILAN KAYNAKLARIN DİLLERİ*

DİL	SAYI	YÜZDE
Almanca	6	10
Arapça	13	21.6
Farsça	9	15
Fransızca	10	16.6
İngilizce	50	83.3
Diğer	11	18.3

*Birden fazla yanıt verilmiştir.

3.15.KAYNAKLARDA DİL TERCİHİ

Tarihçilerin kaynaklardaki dil tercihlerini ortaya çıkarabilmek amacıyla “Orijinal dilinin Türkçe olmasını tercih ederim”, “Türkçe’ye çevrilmiş olmasını tercih ederim”, “Bildiğim bir yabancı dilde yazılmış olmasını tercih ederim” ve “Yayın dili tercihimizi etkilemez” seçeneklerinden birini seçmeleri istenmiştir.

Tarihçilerin %36.7 (22)’si araştırmalarında kullandıkları kaynakların orijinal dilinin Türkçe olmasını tercih etmektedirler. Yayın dili tercihimizi etkilemez seçeneğini işaretleyenlerin oranı %31.7 (19), bildiğim bir yabancı dilde yazılmış olmasını tercih ederim seçeneğini işaretleyenlerin oranı ise %21.6 (13)’tür. Türkçe’ye çevrilmiş olmasını tercih edenlerin oranı ise yalnız %10 (6)’dur. Tarihçilerin kaynaklardaki dil tercihleri Tablo 18’de verilmiştir.

Tablo 18: KAYNAKLARDA DİL TERCİHİ

TERCİH	SAYI	YÜZDE
Orijinal dilinin Türkçe olmasını tercih ederim	22	36.7
Türkçe'ye çevrilmiş olmasını tercih ederim	6	10
Bildiğim bir yabancı dilde yazılmış olmasını tercih ederim	13	21.6
Yayın dili tercihimizi etkilemez	19	31.7
TOPLAM	60	100

3.16. KONFERANS SEMİNER VE TOPLANTILARA KATILMA SIKLIĞI

Konferans, seminer ve toplantılara tarihçilerin katılma sıklığını ortaya koyabilmek amacıyla “Hepsine katılırım”, “Ara sıra katılırım”, “İmkânlar elverdiği ölçüde katılırım (zaman, para, program...)” ve “Hiç katılmam” seçeneklerinden birini işaretlemeleri istenmiştir.

Konferans seminer ve toplantılara imkanlar elverdiği ölçüde katılan tarihçilerin oranı %85 (51)’tir. Ara sıra katılanların oranı %13.3 (8) , hepsine katılan

tarihçilerin oranı ise %1.7 (1)'dir. Konferans, seminer ve toplantılara hiç katılmayan denek bulunmamaktadır.

3.17. KONFERANS SEMİNER VE TOPLANTILARA KATILMA NEDENLERİ

Tarihçilerin konferans seminer ve toplantılara katılma nedenlerini ortaya çıkarabilmek amacıyla "Yeni gelişmeleri izlemek", "Bildiri sunarak yayın yapmak", "Konuşma ve tartışmalardan haberdar olmak", "Uzmanlarla ve meslektaşlarıyla görüşmek" ve açık uçlu "Diğer" seçeneklerinden önem sırasına göre 1'den 3'e kadar sıralamaları istenmiştir.

İlk üç tercihin toplamına bakıldığında yeni gelişmeleri izlemek amacıyla konferans seminer ve toplantılara katılanların oranı %90 (54)'dir. Bu seçeneği ilk sırada tercih edenlerin oranı %48.3 (29), ikinci sırada tercih edenlerin oranı %26.7 (16), üçüncü sırada tercih edenlerin oranı %15 (9)'dur. Uzmanlarla ve meslektaşlarla görüşmek %83.4 (50) oranı ile ikinci sırada yer almıştır. Bu seçeneği ilk sırada tercih edenlerin oranı %5 (3), ikinci sırada tercih edenlerin oranı %25 (15), üçüncü sırada tercih edenlerin oranı ise %53.3 (32)'tür. Uzmanlarla ve meslektaşlarla görüşmeyi %78.4 (47) oranı ile konuşma ve tartışmalardan haberdar olmak izlemektedir. Konuşma ve tartışmalardan haberdar olmak seçeneğini sırada tercih edenlerin oranı %26.7 (16), ikinci sırada tercih edenlerin oranı %30 (18), üçüncü sırada tercih edenlerin oranı %21.7 (23)'dür. Bildiri sunarak yayın yapmak %49.3 (29) oranı ile son sırada yer almıştır. Bildiri sunarak yayın yapmayı ilk sırada tercih edenlerin oranı %20 (12), ikinci sırada tercih edenlerin oranı %18.3 (11), üçüncü sırada tercih edenlerin oranı ise %10 (6) olmuştur.

Tercih sıralaması göz önüne alındığında ise tarihçilerin konferans seminer ve toplantılara katılma nedenleri sıralamasında yeni gelişmeleri izlemek %48.3 (29) oranı ile birinci sırada, konuşma ve tartışmalardan yararlanmak %30 (18) oranı ile ikinci sırada, uzmanlarla ve meslektaşlarla görüşmek ise %53.3 (32) oranı ile

üçüncü sırada yer almaktadır. tarihçilerin konferans seminer ve toplantılara katılma nedenleri Tablo 19'da verilmiştir.

Tablo 19: TARİHÇİLERİN KONFERANS SEMİNER VE TOPLANTILARA KATILMA NEDENLERİ

NEDENLER	1.Tercih (Sayı) %	2.Tercih (Sayı) %	3.Tercih (Sayı) %	Tercih Edilmeyen (Sayı) %	Toplam (Sayı) %
Yeni gelişmeleri izlemek	(29) 48.3	(16) 26.7	(9) 15.0	(6) 10.0	(60) 100
Uzmanlarla ve meslektaşlarıyla görüşmek	(3) 5.0	(15) 25.0	(32) 53.3	(10) 16.6	(60) 100
Konuşma ve tartışmalardan haberdar olmak	(16) 26.7	(18) 30.0	(13) 21.7	(13) 21.6	(60) 100
Bildiri sunarak yayın yapmak	(12) 20.0	(11) 18.3	(6) 10.0	(31) 51.7	(60) 100
Diğer	(0) 0.00	(0) 0.00	(0) 0.00	(60) 100	(60) 100

3.18. GÜNCEL GELİŞMELERİ TAKİP ETMEK İÇİN İZLENEN YÖNTEMLER

Tarihçilerin alanlarındaki güncel gelişmeleri takip edebilmek amacıyla kullandıkları yöntemleri saptayabilmek amacıyla “Toplantı, konferans ve seminerleri takip ederim”, “Uzmanlarla ve meslektaşlarıyla görüşürüm”, “Basılı indeks ve abstraktları düzenli olarak gözden geçiririm”, “Yayın kataloglarını takip ederim” “Sürelili yayınları izlerim (dergi, bülten...) ve açık uçlu “Diğer” seçenekleri arasından izledikleri yöntemleri önemine göre 1’den 3’e kadar sıralamaları istenmiştir.

İlk üç tercihin toplamına bakıldığında toplantı, konferans ve seminerleri güncel gelişmeleri takip etmek amacıyla tercih edenlerin oranı %61.7 (35)’dir. Bu

seçeneği birinci sırada tercih edenlerin oranı %10 (6), ikinci sırada tercih edenlerin oranı %13.3 (8), üçüncü sırada tercih edenlerin oranı %38.3 (22)'tür. Süreli yayınları izleyenlerin oranı %58.4 (35)'tür. Bu seçeneği birinci sırada tercih edenlerin oranı %36.6 (22), ikinci sırada tercih edenlerin oranı %15 (9), üçüncü sırada tercih edenlerin oranı % 6,7 (4)'dir. Süreli yayınları %51.7 (29) oranı ile yayın kataloglarının takibi izlemektedir. Yayın kataloglarının takibini birinci ve üçüncü sırada tercih edenlerin oranı %16.7 (10) ile eşittir. Üçüncü sırada tercih edenlerin oranı %18.3 (11)'tür. Uzman ve meslektaşlarla görüşme güncel gelişmeleri takip edebilmede izlenen yöntemler arasında %48.4 (29) ile dördüncü sırada yer almaktadır. Bu seçeneği birinci sırada tercih edenlerin oranı %6.7 (4), ikinci sırada tercih edenlerin oranı %18.3 (11), üçüncü sırada tercih edenlerin oranı %15 (9)'tir. Konuyla ilgili çevrim içi tarama yapanların oranı %44.9 (27)'dur. Konuyla ilgili çevrim içi tarama yaparım seçeneğini birinci ve üçüncü sırada tercih edenlerin oranı %13.3 (8) ile eşittir. İkinci sırada tercih edenlerin oranı ise %18.3 (11) olmuştur. Konusuyla ilgili güncel gelişmeleri takip edebilmek amacıyla basılı indeks ve abstraktları düzenli olarak gözden geçirenlerin oranı ise %33.3 (20)'dür. Diğer seçeneğini işaretleyen bir denekse güncel gelişmeleri takip edebilmek için kitap satın aldığını belirtmiştir.

Tarihçilerin tercih sıralaması göz önüne alındığında ise güncel gelişmeleri takip edebilmek için %36.6 (22) oranı ile süreli yayınları takip ettikleri, %26.7 (16) oranı ile uzmanlarla ve meslektaşlarla görüştikleri, %38.3 (23) oranı ile toplantı, konferans ve seminerleri takip ettikleri görülmektedir. Tarihçilerin güncel gelişmeleri takip edebilmek için izledikleri yöntemler Tablo 20'de verilmiştir.

Tablo 20: TARİHÇİLERİN GÜNCEL GELİŞMELERİ TAKİP ETMEK İÇİN İZLEDİKLERİ YÖNTEMLER

İZLENEN YÖNTEMLER	1.Tercih (Sayı) %	2.Tercih (Sayı) %	3.Tercih (Sayı) %	Tercih Edilmeyen (Sayı) %	Toplam (Sayı) %
Toplantı, konferans ve seminerleri takip ederim	(6) 10.0	(8) 13.3	(23) 38.3	(23) 38.3	(60) 100
Sürelili yayınları izlerim (dergi, bülten..)	(22) 36.6	(9) 15.0	(4) 6.7	(25) 41.6	(60) 100
Yayın kataloglarını takip ederim	(10) 16.7	(10) 16.7	(11) 18.3	(29) 48.3	(60) 100
Uzmanlarla ve meslektaşlarıyla görüşürüm	(4) 6.7	(16) 26.7	(9) 15.0	(31) 51.6	(60) 100
Konumla ilgili çevrimiçi tarama yaparım	(8) 13.3	(11) 18.3	(8) 13.3	(33) 55.1	(60) 100
Basılı indeks ve abstraktları düzenli gözden geçiririm	(9) 15.0	(6) 10.0	(5) 8.3	(40) 66.7	(60) 100
Diğer	(1) 1.7	(0) 0.00	(0) 0.00	(56) 93.3	(60) 100

3.19. ELEKTRONİK KAYNAK KULLANIMLARI

Tarihçilerin elektronik kaynak kullanımını nasıl öğrendiklerini ortaya çıkarabilmek amacıyla tarihçilerden “Kendim öğrendim”, “Bir arkadaşımından öğrendim”, “Kütüphaneciden ve/veya arşivciden öğrendim”, “Bir çeşit eğitim gördüm” ve “Kullanmayı bilmiyorum seçeneklerinden birini işaretlemeleri istenmiştir.

Elektronik kaynakları kullanmayı kendi kendine öğrenen tarihçilerin oranı %85 (51), bir arkadaşından öğrenen tarihçilerin oranı %11.7 (7)'dir. Bir çeşit eğitim

görerek elektronik kaynakları kullanmayı öğrenenlerin oranı ise %3.3 (2)'tür. Bu denekler yurt dışında oldukları bir zaman dilimi içerisinde elektronik kaynak sağlayıcıların verdikleri bir eğitime katılarak elektronik kaynakları kullanmayı öğrenmişlerdir. Elektronik kaynak kullanımının tarihçiler tarafından nasıl öğrenildiği Tablo 21'de verilmiştir.

Tablo 21: ELEKTRONİK KAYNAKLARI KULLANIMININ ÖĞRENİLMESİ

ELEKTRONİK KAYNAK KULLANIMI	SAYI	YÜZDE
Kendim öğrendim	51	85.0
Bir arkadaşımдан öğrendim	7	11.7
Bir çeşit eğitim gördüm	2	3,3
Kütüphaneciden/arşivciden öğrendim	0	0.0
Kullanmayı bilmiyorum	0	0.0
TOPLAM	60	100

3.20. DİJİTAL VE ÇEVİRİM İÇİ KAYNAKLARIN KULLANIM SIKLIĞI VE BU KAYNAKLARIN ORJİNALİNİ GÖRME İHTİYACI

Tarihçilerin dijitalleştirilmiş bilgi kaynaklarına çevrim içi erişim sıklığını saptayabilmek amacıyla "Sıklıkla kullanıyorum", "Bazen kullanıyorum", "Nadiren kullanıyorum" ve "Kullanmıyorum seçeneklerinden birini işaretlemeleri istenmiştir.

Dijitalleştirilmiş ve çevrim içi kaynakları bazen kullananların oranı %41.7 (25), nadiren kullananların oranı %23.3 (14), sıklıkla kullananların oranı %18.3 (11)'tür. Deneklerin %16.7 (10)'sı bu kaynakları kullanmadıklarını belirtmiştir. Dijitalleştirilmiş ve çevrim içi kaynakların kullanım sıklığı Tablo 22'de verilmiştir.

Tablo 22: DİJİTALLEŞTİRİLMİŞ ÇEVİRİMİÇİ BİLGİ KAYNAKLARINI KULLANIM SIKLIĞI

KULLANIM SIKLIĞI	SAYI	YÜZDE
Sıklıkla kullanıyorum	11	18.3
Bazen kullanıyorum	25	41.7
Nadiren kullanıyorum	14	23.3
Kullanmıyorum	10	16.7
TOPLAM	60	100.0

Tarihçilerin %58 (29)'i dijitalleştirilmiş ve çevrim içi olarak erişilebilen kaynakların orijinaline de bakma ihtiyacı hissederken, %42 (21)'si orijinal kaynağı görme ihtiyacı hissetmemektedir.

3.21. ELEKTRONİK DERGİLER

Tarihçilerin elektronik dergiler üzerine bakış açılarını öğrenebilmek amacıyla “İlmi yayıncılığın yeni bir formudur”, “İlmi yayıncılık sayılamaz”, “Değerlendirmek için çok erken” ve açık uçlu “Diğer” seçeneklerinden birini işaretlemeleri istenmiştir.

Tarihçiler içinde elektronik dergilerin ilmi yayıncılık olduğunu düşünenlerin oranı %56.7 (34), elektronik dergileri değerlendirmek için çok erken olduğunu düşünenlerin oranı %36 (22), elektronik dergilerin ilmi yayın sayılamayacağını düşünenlerin oranı ise %6.7 (4)'dür. Bir denek bu soruya bir açıklama getirerek elektronik dergilerin ilmi yayıncılık sayılabileceğini fakat basılı olanları tercih ettiğini belirtmiştir.

3.22. VERİ TABANI TARAMA STRATEJİSİ

Tarihçilerin veri tabanlarından tarama yaparken eğilimlerini saptayabilmek amacıyla “Sınırlandırmalar sebebiyle bazı kayıtlara erişim mümkün olmasa da

az sayıda fakat hepsi kendi konuyla ilgili kayıtları görmeyi tercih ederim” ve “Çok sayıda kayıt bularak bunlar arasından ilişkili olanları vakit ayırarak kendim seçerim” seçenekleri arasından tercih yapmaları istenmiştir.

Çok sayıda kayıt bularak bunlar arasından ilişkili olanları vakit ayırarak kendisi seçen tarihçilerin oranı %66.6 (40), sınırlandırmalar sebebiyle bazı kayıtlara erişim mümkün olmasa da az sayıda fakat hepsi kendi konusuyla ilgili kayıtları görmeyi tercih edenlerin oranı ise %34.4 (20)'tür.

3.23. KAYIT SAYISININ FAZLA OLDUĞU DURUMLARDA İZLENEN YÖNTEMLER

Veri tabanlarından tarama yaparken kayıt sayısının fazla olduğu durumlarda izlenen yöntemleri ortaya koyabilmek amacıyla “Taramayı tekrar yaparım”, “En güncel kayıtları seçerim”, “Anahtar kelimeleri değiştiririm”, “Bütün kayıtları gözden geçiririm”, “Aynı taramayı yapabileceğim başka bir veri tabanı ararım”, “İsabet oranı yüksek bir tarama yapabilmek için kütüphaneciye ve veya arşivciye danışırım” ve “Alandaki en güvenilir dergilerdeki kayıtları seçmeye çalışırım” seçenekleri arasından ilk yaptıklarından başlayarak 1’den 3’e kadar sıralamaları istenmiştir.

Anahtar kelimeleri değiştirmek %86.7 (52) oranıyla çok sayıda kayıt bulunduğu ilk izlenen yok olmuştur. Bu seçeneği ilk sırada tercih edenlerin oranı %41.7 (25), ikinci sırada tercih edenlerin oranı %30 (18), üçüncü sırada tercih edenlerin oranı %15 (9)'tir. Çok sayıda kayıt bulunduğu bütün kayıtları gözden geçirmeyi tercih edenlerin oranı %55 (33)'tir. Bütün kayıtları gözden geçirme seçeneğini ilk sırada tercih edenlerin oranı %20 (12), ikinci sırada tercih edenlerin oranı %15 (9), üçüncü sırada tercih edenlerin oranı %25 (15)'tir. En güvenilir dergilerdeki kayıtları seçerim seçeneği %48.3 (29) oranıyla üçüncü izlenen yol olmuştur. Bu seçeneği ilk sırada tercih edenlerin oranı %10 (6), ikinci sırada tercih edenlerin oranı %13.8 (8), üçüncü sırada tercih edenlerin oranı %25 (15)'tir. Taramayı tekrar yaparım seçeneği %41.6 (25) oranı ile dördüncü

sırada yer almaktadır. Taramayı tekrar yaparım seçeneğini birinci ve üçüncü sırada tercih edenlerin oranı %13.3 (8) ile eşitken ikinci sırada tercih edenlerin oranı %15 (9)'tir. Taramayı tekrar yaparım seçeneğini %36.7 (22) oranı ile en güncel kayıtları seçerim seçeneği takip etmektedir. Bu seçeneği ilk sırada tercih edenlerin oranı %11.7 (7), ikinci sırada tercih edenlerin oranı %16.7 (10), üçüncü sırada tercih edenlerin oranı ise 8.3 (5) olmuştur. İsbet oranı yüksek bir tarama yapabilmek için kütüphaneciye veya arşivciye danışanların oranı yalnız %11.6 (7)'dir.

Tercih sıralaması göz önüne alındığında anahtar kelimeleri değiştiririm %41.7 (25) oranı ile ilk sırada, %16.7 (10) oranı ile en güncel kayıtları seçerim ikinci sırada, en güvenilir dergilerdeki kayıtları seçerim ise %25 ile üçüncü sırada yer almaktadır. Veri tabanlarından tarama yaparken kayıt sayısının fazla olduğu durumlarda tarihçilerin izledikleri yöntemler Tablo 23'te verilmiştir.

Tablo 23: VERİ TABANLARINDAN TARAMA YAPARKEN KAYIT SAYISININ FAZLA OLDUĞU DURUMLARDA TARİHÇİLERİN İZLEDİKLERİ YÖNTEMLER

İZLENEN YÖNTEMLER	1.Tercih (Sayı) %	2.Tercih (Sayı) %	3.Tercih (Sayı) %	Tercih Edilmeyen (Sayı) %	Toplam (Sayı) %
Anahtar kelimeleri değiştiririm	(25) 41.7	(18) 30.0	(9) 15.0	(8) 13.3	(60) 100
Bütün kayıtları gözden geçiririm	(12) 20.0	(9) 15.0	(12) 20.0	(27) 45.0	(60) 100
En güvenilir dergilerdeki kayıtları seçerim	(6) 10.0	(8) 13.3	(15) 25.0	(31) 51.7	(60) 100
Taramayı tekrar yaparım	(8) 13.3	(9) 15.0	(8) 13.3	(35) 58.4	(60) 100
En güncel kayıtları seçerim	(7) 11.7	(10) 16.7	(5) 8.3	(38) 63.3	(60) 100
Taramayı yapabileceğim başka bir veritabanı ararım	(0) 0.00	(6) 10.0	(6) 10.0	(48) 80.0	(60) 100
Kütüphaneciye veya arşivciye danışırım	(2) 3.3	(0) 0.00	(5) 8.3	(53) 88.4	(60) 100

3.24. BİLGİYİ TESADÜFİ OLARAK KEŞFETME SIKLIĞI

Tarihçilerin araştırma yaparken bilgiyi tesadüfi olarak keşfetme sıklığını ortaya çıkarabilmek amacıyla “Sıklıkla”, “Bazen”, “Nadiren” ve “Hiç” seçenekleri arasından bir seçeneği işaretlemeleri istenmiştir.

Bu soruya bazen yanıtını verenlerin oranı %66.7 (40), sıklıkla yanıtını verenlerin oranı ise %33.3 (20) olmuştur.

3.25. BİLGİYİ TESADÜFİ OLARAK KEŞFETME YÖNTEMLERİ

Tarihçilerin bilgiyi tesadüfi olarak nasıl keşfettiklerini ortaya koyabilmek amacıyla “Toplantı, konferans, seminer izlerken”, “Arşiv, kütüphane, özel koleksiyonların kataloglarını”, “Kitap, makale, diğer yayınları okurken”, “İnternet’ten tarama yaparken”, “Kütüphane raflarına göz atarken”, “Meslektaş ve uzmanlarla konuşurken” ve “Veri tabanlarından tarama yaparken” seçenekleri içinden 1’den 3’e kadar sıralamaları istenmiştir.

İlk üç tercihin toplamına bakıldığında tarihçilerin kitap makale ve diğer yayınları okurken bilgiyi tesadüfi olarak keşfetme oranları %90 (50)’dir. Bu seçeneği ilk sırada tercih edenlerin oranı %50 (30), ikinci sırada tercih edenlerin oranı %26.7 (16), üçüncü sırada tercih edenlerin oranı %13.3 (8)’tür. Arşiv, kütüphane ve özel koleksiyonlarının kataloglarını tararken ve İnternet’ten tarama yaparken %48.4 (29) oranı ile ikinci sırada yer almıştır. Arşiv, kütüphane ve özel koleksiyonlarının kataloglarını tararken seçeneğini birinci sırada tercih edenlerin oranı %21.7 (13), ikinci sırada tercih edenlerin oranı %10 (6), üçüncü sırada tercih edenlerin oranı %16.7 (10)’dir. İnternet’ten tarama yaparken seçeneğini birinci ve üçüncü sırada tercih edenlerin oranı %11.7 (7) ile eşittir. İkinci sırada tercih edenlerin oranı ise %25 (15)’tir. Meslektaş ve uzmanlarla konuşurken tesadüfi bilgi keşfedenlerin oranı %45 (27)’tir. Bu seçeneği ilk sırada tercih edenlerin oranı %5 (3), ikinci sırada tercih edenlerin oranı %18.3 (11), üçüncü sırada tercih edenlerin oranı %21.7 (13)’dir. Toplantı, konferans ve seminer izlerken seçeneği %25 (15) oranı ile dördüncü sırada yer almaktadır. Toplantı, konferans ve seminer izlerken seçeneğini ilk sırada tercih edenlerin oranı %8.3 (5), ikinci sırada tercih edenlerin oranı %5 (3), üçüncü sırada tercih edenlerin oranı %11.7 (7)’dir. Veri tabanlarından tarama yaparken bilgiyi tesadüfi olarak keşfedenlerin oranı %23.3 (14)’tür. Bu seçeneği ilk sırada tercih edenlerin oranı %2 (3.3), ikinci sırada tercih edenlerin oranı %3 (5), üçüncü sırada tercih edenlerin oranı ise %15 (9)’tir. Kütüphane raflarına göz atarken seçeneği %20 (12) oranı ile son sırada yer almıştır.

Tercih sıralaması göz önüne alındığında tarihçilerin bilgiyi tesadüfen keşfetme yöntemleri arasında kitap, makale ve diğer yayınları okurken %50 (30) oranı ile birinci sırada, İnterne'ten tarama yaparken %25 (15) oranı ile ikinci sırada, meslektaş ve uzmanlarla konuşurken %21.7 (13) oranı ile üçüncü sırada yer almaktadır. Tarihçilerin bilgiyi tesadüfi olarak keşfetme yöntemleri Tablo 24'te verilmiştir.

Tablo 24: TARİHÇİLERİN BİLGİYİ TESADÜFİ OLARAK KEŞFETME YÖNTEMLERİ

YÖNTEMLER	1.Tercih (Sayı) %	2.Tercih (Sayı) %	3.Tercih (Sayı) %	Tercih Edilmeyen (Sayı) %	Toplam (Sayı) %
Kitap, makale, diğer yayınları okurken	(30) 50.0	(16) 26.7	(8) 13.3	(6) 10.0	(60) 100
Arşiv, kütüphane, özel koleksiyonların kataloglarını	(13) 21.7	(6) 10.0	(10) 16.7	(31) 51.6	(60) 100
İnternet'ten tarama yaparken	(7) 11.7	(15) 25.0	(7) 11.7	(31) 51.6	(60) 100
Meslektaş ve uzmanlarla konuşurken	(3) 5.0	(11) 18.3	(13) 21.7	(33) 55.0	(60) 100
Toplantı, konferans, seminer izlerken	(5) 8.3	(3) 5.0	(7) 11.7	(45) 75.0	(60) 100
Veri tabanlarından tarama yaparken	(2) 3.3	(3) 5.0	(9) 15.0	(46) 76.7	(60) 100
Kütüphane raflarına göz atarken	(0) 0.00	(6) 10.0	(6) 10.0	(48) 80.0	(60) 100

3.26. TARİH ALANINDAKİ KULLANICILARIN BİLGİ GEREKSİNİMLERİ VE BİLGİ KULLANIM ÖZELLİKLERİ: GÖRÜŞLER VE DEĞERLENDİRMELER

Araştırma anketinde yer alan son soruda tarihçilerin belirtmek istedikleri özel görüş ve değerlendirmelerini yazmaları istenmiştir.

Tarihçiler tarafından belirtilen görüş ve önerilerin tamamı Gazi Üniversitesi Tarih Bölümü öğretim elemanlarına aittir. Araştırma kapsamında yer alan diğer üniversitelerden bu soruya bir yanıt alınmamıştır. Görüş ve öneri yazarlar içinde 1 Profesör, 1 Doçent, 2 Yardımcı Doçent, 1 Öğretim görevlisi ve 5 Araştırma Görevlisi bulunmaktadır. Görüş ve değerlendirmelerin sadece Gazi Üniversitesi Tarih Bölümü öğretim elemanları tarafından ifade edilmesi, bu grubun bilgiye erişim ile ilgili olarak yaşadıkları problemleri belirtme isteği olarak algılanabilir. Yazılan görüş ve öneriler aşağıda sıralanmıştır.

- Tarihçilerin her şeyden önce geleneksel arşiv ve kütüphane kataloglarını tarama yollarını öğrenmeleri gerekir. Çünkü bir çok kütüphane kataloğu dijital ortama aktarılmamıştır. Ayrıca bizzat dergi koleksiyonlarının da taranması gerekmektedir. Her şey JSTOR'dan bulunamaz! Elektronik imkanların artışı tarihçiyi tembelliğe itmeli!
- Tarihçi en çok orijinal belge ister. Ancak para, zaman ve yerleşim yerlerinin farklı olması nedeniyle arşivler kullanılamıyor. Var olan materyalin fotokopisi çok pahalı, bunların dijital formlarının belli merkezlere yollanmasıyla büyük bir sorun çözülebilir.
- Bazı arşivlerden belli bir kesimin yararlanmasına karşıyım. Arşivlerin daha düzenli olması ve eski dildeki yada yabancı dildeki arşiv belgelerinin Türkçe'ye çevrilmesi çok büyük bir gereksinimdir (zaman açısından özellikle...).

- Arşivleri tamamının bilgiye ulaşmayı kolaylaştıracak önlemler alması özellikle Tapu ve Kadastro Genel Müdürlüğü hizmetinden yararlanamayıp ve buradaki çalışma saatlerinin çok kısa olması en önemli problemlerdir. Arşivlerin çalışma saatleri geniş tutulmalıdır.
- Resmi bir web sayfası üzerinden bilgi paylaşımı sağlanabilir. Bilgiye ulaşım imkanı konusunda herhangi bir üyelik istenmemeli.
- Sadece tarih değil dünyadaki Türkoloji ile alakalı bütün yayınların künyesinin olduğu bir İnternet sitesi olmalı. Buraya bakan kişi başka yere bakma ihtiyacı hissetmemeli (yayınlanmış yayınlar açısından).
- Bütün kütüphanelerdeki bilgisayar programları A.Ü. İlahiyat Fakültesi'nde olduğu gibi diğer bütün kütüphaneleri de anında tarayabilme imkanı sunan programlara sahip olmasını isterim. Ne yazık ki hem Milli kütüphane hem de Türk Tarih Kurumu Kütüphanesinde bu tür bir tarama imkanı verilmemekte üstelik hizmetler çok yavaş.
- Süreli yayınların takibi, anahtar kelimelerle İnternet ortamında arama ve konferans, seminer ve sempozyumlara iştirak bu alanda çalışanlar için gereklidir.
- Bilgilere daha kolay yollardan ulaşılması, zorlukların kaldırılması araştırmacıların yararına olacaktır.
- Kişinin ihtisas alanı ve araştırma yaptığı konuya göre değişmekle birlikte herkesin en son araştırmalara ihtiyacı vardır. Türkiye'de henüz Milli Kütüphane de dahil olmak üzere yazma eserlere dayalı araştırma yapanların elektronik ortamdaki kamil mânâda yararlanması henüz mümkün değildir.

Yukarıda belirtilen grubun görüşleri ve değerlendirmeleri doğrultusunda ifade edilenler şunları yansıtmaktadır:

- Tarihçilerin bilgi gereksinimlerinin önemi ve diğer alanlardan farklılığı
- Belirli bilgi merkezlerini kullanma isteği,
- Bilgiye erişimin elektronik ortam imkanlarından faydalanılarak kolay ve hızlı hale getirilmesi isteği,
- Elektronik ortam kullanımının öneminin göz ardı edilmemekle birlikte orijinal belgeyi kullanma geçerliliği duyulması.

4. BÖLÜM

DEĞERLENDİRME VE YORUM

4.1. GENEL ÖZELLİKLER

Araştırmamıza katılan tarihçilerin genel özellikleri incelendiğinde %86.7 (52)'sinin 50 yaşın altında %13.3 (8)'inin ise 50 yaş ve üzerinde olduğu görülmektedir. Buradan hareketle üniversitelerin tarih bölümlerinin genç ve dinamik bir yapıya sahip olduğu söylenebilir. Tarihçilerin %28.3 (17)'ü kadın, %71.7 (43)'si erkektir. Araştırma kapsamına alınan tarihçilerin %26 (26)'sı kadın, %74 (74)'ünün erkek olduğu göz önüne alındığında cinsiyet açısından yanıtlanma oranlarında çok büyük bir farklılık olmadığı göze çarpmaktadır. Öğretim elemanlarının ana bilim dalları dikkate alındığında Yakınçağ Tarihi %31.7 (19) ve Yeni Çağ Tarihi %25 (15) oranlarıyla yoğunluğun yaşandığı ana bilim dalları olmuştur. Eski Çağ Tarihi ve Genel Türk tarihi ana bilim dalları yoğunluğun en az olduğu ana bilim dallarıdır. Öğretim üyeleri içinde en düşük yanıtlanma oranı %27.5 (8) ile profesörlere aittir. Profesörleri %57.1 (8) ile doçentler takip etmektedir. En yüksek yanıtlanma oranları ise %76.1 (16) ile yardımcı doçentlere aittir. Bu oranlardan hareketle statü arttıkça yanıtlanma oranlarının düştüğü söylenebilir.

Tarihçilerin bilgiye en çok gereksinim duydukları dönemlere bakıldığında en çok bilgiye gereksinim duyulan dönemlerin, kitap, makale ve bildiri yazıldığı, yeni bir alanda çalışmalar yapıldığı ve ders hazırlandığı dönemler olduğu görülmektedir. Literatürde yer alan sosyal bilimcilerin bilgiye gereksinim duydukları dönemlerle tarihçilerin bilgiye gereksinim duydukları arasında özellikle ilk iki tercihte benzerlik görülmektedir. Ancak 2000 yılı sonrası artan tarih projeleri sebebiyle

proje hazırlarken duyulan bilgi gereksiniminin 2000 öncesine nazaran daha fazla olduğunu söylemek mümkündür.

4.2. BİLGİ KAYNAKLARI KULLANIMLARI

Tarihçiler için basılı kaynaklar içinde bilgi ihtiyacını karşılamada en önemli kaynaklar, kitap, dergi ve yazma eserlerdir. Literatürde yer alan bulgular araştırmamızda saptanan bulgularla benzerlik göstermektedir.

En kullanışsız kaynaklar sıralamasında ilk sırada arşivci ve kütüphaneci yer almaktadır. İkinci sırada mikroformlar ve film, video ve ses kayıtları yer alırken gazeteler üçüncü sırada yer almaktadır. Literatürdeki bulgular incelendiğinde mikroformların tarihçiler tarafından seilmeyen ve en kullanışsız bulunan arşiv belgesi formu olduğu görülmektedir. Kullanımının zor ve zahmetli olması mikroform okuma makinelerinden istenen verimin alınamaması kullanışsız bulunmasında etkili olabilir. Yine gazeteler de tarihçiler tarafından en kullanışsız kaynaklar içinde literatürdeki bulgularda yer almaktadır.

Arşiv belgesi tarihçiler için bir diğer önemli kaynak türüdür. En önemli kaynaklar sıralamasında ilk üç tercih göz önüne alındığında, kitabın ardından ikinci sırada yer alan arşiv belgesinin tarihçiler tarafından tercih edilen formu ise orijinalidir. Literatürde arşiv belgesinin tercih edilen formu ile ilgili bulgular araştırmamızda elde edilen bulgular ile örtüşmektedir. Arşiv materyalinin tarihçiler için en önemli özellikleri orijinallik, erişilebilirlik ve doğruluktur.

Bilgi aramada dipnotların takibi ilk ve en çok tercih edilen yöntemdir. Literatür incelendiğinde bu bilgi davranışının tarihçiler için karakteristik sayıldığını görmekteyiz. Katalog, indeks, abstrakt, bibliyografya ve veri tabanı kullanımının ise çok alt düzeyde olduğu görülmektedir. Bu durumda tarih alanındaki

katalog, indeks, abstrakt, bibliyografya ve veri tabanı sayısının az olması, olanlardan ise tarihçilerin haberdar olmaması ve haberdar olunanların ise nasıl kullanıldığının tarihçiler tarafından bilinmemesi etkili olabilir.

Bilgiye erişimde bir diğer önemli yol bilgiyi tesadüfen keşfetmektir. Tarihçilerin tamamı araştırmaları sırasında bilgiyi tesadüfi olarak keşfettiklerini ifade etmişlerdir. Bilgiyi tesadüfen sıklıkla keşfedenlerin tarihçilerin üçte biri olduğu görülmektedir. Sosyal bilimciler arasında oldukça sık rastlanan bu bilgi davranışı tarihçilerde de oldukça sık karşılaşılan ve araştırmaları için kritik önem taşıyan bir davranıştır.

4.3. BİLGİ KANALLARI KULLANIMLARI

Araştırmamıza katılan tarihçilerin büyük bir çoğunluğu konferans, seminer ve toplantılara imkânlar (zaman, para, program v.b.) elverdiği ölçüde katıldıklarını belirtmişlerdir. Tarihçiler konferans seminer ve mesleki toplantılara yeni gelişmeleri izlemek, uzmanlarla ve meslektaşlarla konuşmak ve konuşma ve tartışmalardan haberdar olma amacıyla katılmaktadırlar. İlk üç tercihin toplamına bakıldığında tarihçilerin güncel gelişmeleri takip edebilmek için izledikleri yöntemler sırasıyla toplantı, konferans ve seminerleri takip etmek, süreli yayınları izlemek ve yayın kataloglarını takip etmektir. Buradan hareketle tarihçiler için bilgi gereksinimlerinin karşılanmasında konferans, seminer ve toplantıların önemli olduğunu söylemek mümkündür.

Bilginin tesadüfen keşfedilmesinde ve bilgi ararken izlenen yöntemlerde meslektaş ve uzmanlarla konuşma üçüncü sırada yer almaktadır. Tarihçilerin bilgiye erişimlerinde hem yeni bir bilginin keşfedilmesinde hem de bilgi ararken izlenen yöntemlerde meslektaşlarla iletişim önemli bir yer tutmaktadır.

Bulgular ışığında resmi bilgi kanalları kadar resmi olmayan bilgi kanallarının da tarihçilerin bilgi gereksinimlerinin karşılanmasında önemli bir yere sahip olduğu söylenebilir.

4.4. BİLGİ MERKEZLERİ KULLANIMLARI VE HİZMETLERDEN YARARLANMA

Tarihçiler için kütüphaneler ve arşivler bilgi gereksiniminin karşılanması ve bilgi kullanımlarında çok önemli bir yer tutmaktadır. Bilgi ararken başvurulan ilk yöntem olan kütüphanelerden ve arşivlerden yararlanma, her tarihçinin başvurduğu bir yöntem olarak da yerini almıştır. Tarihçiler kütüphane ve arşivlerden sonra kendi kayaklarından, notlarından ve kütüphanesinden ve İnternet'ten bilgi arama eğilimindedirler.

Özellikle tarih alanında hizmet veren Türk Tarih Kurumu Kütüphanesi, Tarih Vakfı Bilgi ve Belge Merkezi, Türk Eskiçağ Bilimleri Enstitüsü Kütüphanesi ve Ankara Üniversitesi Türk İnkılap Tarihi Enstitüsü Kütüphanesi gibi ihtisas kütüphanelerinin tarihçiler için bilgi gereksinimlerinin karşılanmasında önemi büyüktür. Tarihçilerin en çok yararlandıkları kütüphaneler ilk üç tercihin toplamına bakıldığında, sırasıyla Türk Tarih Kurumu Kütüphanesi, Milli Kütüphane ve kendi kütüphaneleridir. Tarihçilerin kendi koleksiyonlarını oluşturma eğilimleri en çok yararlanan kütüphaneler ve bilgi ararken izledikleri yöntemler sıralamasında kendini göstermektedir. Tercih sıralamasında en sık kullanılan kütüphane diğerlerine göre çok yüksek bir oranla tarihçilerin kendi kütüphaneleri olmuştur. Hatırı sayılır koleksiyonlara sahip olan tarihçiler, bilgi ararken izledikleri yöntemler sıralamasında birinci tercih olarak en çok, kaynaklarına, notlarına ve kendi kütüphanelerine bakmayı tercih etmiştir.

Tarihçilerin kütüphaneyi kullanma amaçlarının başında yayın ödünç almak gelmektedir. Yayın ödünç almayı, süreli yayınları izlemek ve danışma

kaynaklarından yararlanmak izlemektedir. Alanlarındaki her süreli yayının elde edilmesi hem maddi açıdan zor olması hem de bazı yayınlar için mümkün olamaması nedeniyle kütüphane kullanımında süreli yayın takibi tarihçiler için oldukça önemli bir neden olarak karşımıza çıkmaktadır. Her alanda olduğu gibi tarih alanında da danışma kaynaklarının kütüphane kullanımında önemli bir yeri olduğu açıktır. Kütüphaneyi tezlere bakmak ve yayın alımı yaptırmak amacıyla kullanan tarihçilerin sayısı oldukça azdır.

Tarihçilerin bilgi merkezlerinin hizmetlerinden etkin bir şekilde yararlanabildiklerini söylemek mümkün görünmemektedir. Özellikle danışma hizmetinden yararlanamayan tarihçiler arşivci ve kütüphaneciyi en kullanışsız kaynaklar sıralamasında birinci sırada göstermektedirler. Elektronik kaynak kullanmayı bir arşivciden veya kütüphaneciden öğrenen tarihçide bulunmazken veri tabanlarından tarama yaparken kayıt sayısının fazla olduğu durumlarda başvurulan yöntemler arasında isabet oranı yüksek bir tarama yapabilmek için kütüphaneciyeye veya arşivciye danışma da son sırada yer almaktadır.

Tarihçiler için bir diğer önemli bilgi merkezi de arşivlerdir. İlk elden orijinal bilgi sağlayan arşivler içinde tarihçilerin en çok yararlandıkları, Osmanlı Arşivi, Cumhuriyet Arşivi ve ATASE Arşivi'dir. Araştırmalarda yararlanan arşivler sıralamasında araştırmaya katılan tarihçilerin içinde yeni çağ tarihi ve yakın çağ tarihi ana bilim dallarının yoğun olması sonucu etkilemiştir. Tarihçilerin arşivlerde en sık karşılaştıkları sorunlar, fotokopi engeli, bürokratik engeller ve tasnifin tamamlanamamasıdır. Belge fotokopisi alınmasına getirilen sınırlamalar araştırmaların önünde önemli bir engeldir. Literatürde yer alan bulgularla araştırmamızda elde edilen bulgular benzerlik göstermektedir.

4.5. YAYIN DİLİ VE YABANCI KAYNAK KULLANIMLARI

Öğretim elemanları için dünyada ve Türkiye’de yabancı dil, bilgiye erişimin önünde engel teşkil edebilmektedir. Türkiye’de öğretim elemanları üzerine yapılan bir araştırmada öğretim elemanlarının %40.3’ünün yabancı dil sorunu olduğu ortaya çıkmıştır (Türkiye’de, 2006, s.79). Buradan hareketle yabancı dil sorununun bilgiye erişimin önünde önemli bir engel olduğunu söylemek mümkündür. Tarih alanı ve konusu itibarıyla kaynakları çok ve çeşitli bir bilim dalı olması sebebiyle bu alanda çalışan akademisyenlerin dil engelini aşabilmek için birden çok dil öğrenme gereksinimi duydukları söylenebilir. En çok bilinen diller içinde İngilizce, Arapça, Fransızca, Farsça ve Almanca vardır. Bu araştırmada tarihçilerin yarıdan fazlasının iki ve ikiden fazla dil bildikleri bu sayının dörde kadar çıktığı bulgusuna erişmiştir.

Dil engeli bilgiye erişimde karşılaşılan engeller içinde dördüncü sırada yer almaktadır. Bilgi kaynaklarındaki dil tercihinde, en çok orijinal dilinin Türkçe olması istenmektedir. Yayın dilini kaynak tercihinde etkisiz olarak bulan tarihçilerin sayısı üçte bire yakındır. Tarihçiler arasında kaynağın Türkçe’ye çevrilmiş olmasını isteyenlerin oranı yalnız onda birdir.

4.6. ELEKTRONİK ORTAM KULLANIMLARI

Yeni teknolojilerin bilgi kaynaklarının kendisini ve bilgi kaynaklarına erişim şekillerini etkilemesiyle tarihçilerin bilgi kaynakları kullanımları ve kaynaklara erişim şekilleri etkilenmiş tarihçiler bu kaynaklara erişme ve bu kaynakları kullanma çabası içine girmişlerdir. Fakat bu aşamada yalnız kaldıklarını söylemek mümkündür.

Tarihçiler elektronik kaynak kullanımını kendi kendilerine öğrenmişlerdir. Literatürdeki bulgular da tarihçilerin elektronik kaynakları kendi kendilerine öğrendikleri yönündedir. Elektronik kaynak kullanımını öğrenebilmek amacıyla bir çeşit eğitim görenlerin sayısı önemsenebilecek kadar azdır. Kütüphaneciden veya arşivciden elektronik kaynak kullanmayı öğrenen tarihçi bulunmaması da oldukça düşündürücüdür. Veri tabanı tarama stratejisinde de tarihçilerin üçte ikisi az sayıda fakat ilişkili kayıtlara erişmektense, çok sayıda kayıt içinden ilişkili kayıtları zaman ayırarak kendisi seçmeyi tercih etmektedir. Bu bulgu literatürde yer alan bulgularla benzerlik göstermektedir. Bu durumda veri tabanlarının en önemli kullanım sebebi ve kolaylığı olan pek çok kaynak içinden kısa zamanda ve hızlı bir şekilde yalnız konuyla ilişkili kayıtlara erişimin sağlanması ile zamandan tasarruf bu kullanıcı grubu için etkin bir biçimde faydalanılamayan bir özellik olarak kalmaktadır. Ayrıca tarihçilerin veri tabanlarının sunduğu sonuçlara güvenmedikleri bu sebeple fazla kayıt görmek istedikleri de söylenebilir.

Kayıt sayısının fazla olduğu durumlarda tarihçiler sırasıyla anahtar kelimeleri değiştirmeyi, bütün kayıtları gözden geçirmeyi ve en güvenilir dergilerdeki kayıtları seçmeyi tercih etmektedirler. İsbet oranı yüksek bir tarama yapabilmek için kütüphaneciye veya arşivciye danışanların oranı önemsenebilecek kadar azdır ve tercihler sıralamasında en son sırada yer almıştır. Bu da tarihçilerin kütüphaneciden ve arşivciden yardım isteme konusundaki isteksizliklerini ortaya koyması bakımından önemlidir.

Tarihçiler için bilgi ararken İnternet'ten faydalanma izledikleri yöntemler içerisinde ikinci sırada yer almaktadır. Ayrıca en önemli kaynaklar sıralamasında İnternet üçüncü sırada tercih edilmiştir. Bu da tarihçilerin bilgi kullanımları ve bilgi arama davranışları içerisinde İnternet'in de dahil olduğunu ve önemli bir yede bulunduğunu göstermektedir. Tarihçiler içinde elektronik dergilerin ilmi yayıncılık sayılamayacağını düşünenlerin oranı ise önemsenebilecek kadar azdır.

Tarihçilerin yeni teknolojilerden faydalanma çabası dijitalleştirilmiş ve çevrim içi kaynakları kullanmalarında da göze çarpmaktadır. Bu kaynakları kullanmayanların oranı oldukça düşüktür. Fakat tarihçilerin yarısından fazlası kaynakların çevrim içi versiyonunu kullansa bile yine de orijinalini görme ihtiyacı duymaktadırlar. Arşiv materyalinin çevrim içi formunda ise durum biraz farklıdır. Tarihçilerin yalnızca onda biri arşiv belgesinin elektronik formunu tercih etmişlerdir.

5. BÖLÜM

SONUÇ VE ÖNERİLER

5.1. SONUÇ

Bilgi hizmetlerinin geliştirilmesinde, hizmet verilen kullanıcı grubunun bilgi gereksinimlerinin, bilgi merkezleri tarafından bilinmesi plan, politika oluşturulmasında ve hizmetlerin geliştirilmesinde önemli bir yere sahiptir. Kullanıcı araştırmaları bu noktada bilgi merkezlerine, kullanıcılarını tanıma ve kullanıcılarının gereksinimlerinin anlaşılması noktasında çok değerli bilgiler sağlar.

Bilgiyi sadece kullanan değil aynı zamanda üreten bir kullanıcı grubu olarak akademisyenler bilgi merkezlerinin en önemli kullanıcı gruplarından biridir. Bu kullanıcı grubu içinde bilgi merkezlerini en yoğun kullanan gruplardan biri de tarihçilerdir.

Tarih alanındaki kullanıcıların üzerinde yapılacak çalışmalarla ilgili gruba daha iyi hizmet sunulacağının düşünülmesi bu çalışmanın temelini oluşturmaktadır.

Türkiye’de 45 devlet ve 6 vakıf üniversitesinde tarih alanında lisans eğitimi verilmektedir. Ankara’da tarih lisans eğitimi veren dört devlet ve bir vakıf üniversitesi bulunmaktadır.

Araştırmamızda “Tarih alanındaki kullanıcıların bilgi gereksinimleri ve bilgi kullanım özellikleri nelerdir?” sorusuna yanıt aranmaya çalışılmıştır.

Bu soruya yanıt vermek üzere oluşturulan araştırmamızın hipotezi “Bilgi merkezleri, bilgi kaynak, kanal ve teknolojileri tarihçilerin bilgi arama ve kullanım özelliklerini etkilemektedir” olarak ifade edilmiştir.

Bu amaçla Ankara'da bulunan devlet ve vakıf üniversitelerinden tarih lisans eğitimi veren beş üniversiteden 100 öğretim elemanı araştırma kapsamına alınmış ve tarih bölümlerinde bulunan öğretim elemanlarının tamamına hazırlanan anket uygulanmaya çalışılmıştır. Tarih alanındaki bilgi gereksinimlerinin ve bilgi kullanım özelliklerinin saptanması konusunda kendileriyle araştırma yapmamıza istekli olmayan bu grup üzerinde çalışmak oldukça güç olmuştur. Bununla birlikte Ankara ili kapsamında evren üzerinde çalışılarak %85.7'lik yanıtlanma oranına ulaşılmıştır. Uluslararası çalışmalara bakıldığında araştırmalardaki yanıtlanma oranlarının %13 ile %68 arasında değiştiği ve ortalama yanıtlanma oranının %35 olduğu saptanmıştır. Araştırmamızda yakalanan %85.7'lik yanıtlanma oranının en yüksek yanıtlanma oranının oldukça üzerinde olduğu görülmektedir.

Hipotezimizi test etmek amacıyla betimleme yöntemi kullanılmış ayrıca veri toplamak amacıyla literatür incelemesi, anket, görüşme ve gözlem teknikleri kullanılmıştır.

Araştırmamız sonucunda elde ettiğimiz bulgular, tarihçilerin bilgi gereksinimleri ve bilgi kullanımları açısından bu mesleğe özgü özellikler gösterdiklerini ortaya koymaktadır. Araştırma sonucunda elde edilen bulgular değerlendirilmiş ve hipotezimizin geçerli olduğu anlaşılmıştır.

Çalışmamızda elde edilen bulgular ışığında ulaşılan sonuçlar şöyledir:

1. Tarih alanında bilgi gereksinimlerinin ve bilgi kullanımlarının saptanmasına yönelik çalışmalar yapmak zordur. Bu alandaki kullanıcıların, içinde anketin yer aldığı araştırmalara katılmalarındaki çekimserlik ve isteksizlik araştırma yapmayı zorlaştırmaktadır.
2. En yüksek yanıtlanma oranına sahip üniversiteler Hacettepe Üniversitesi, Orta Doğu Teknik Üniversitesi ve Gazi Üniversitesi'dir. Üzerinde çalıştığımız tarih alanında çalışan akademisyenler içinde en yüksek yanıtlanma oranına sahip olanlar ise yardımcı doçent doktorlar ve

araştırma görevlileridir. Ana bilim dalları içinde yakın çağ tarihi ve yeni çağ tarihi ana bilim dallarında bir yoğunluk göze çarpmaktadır.

3. Tarihçiler için bilgiye gereksinim duymayı gerektiren nedenlerin başında kitap, makale ve bildiri yazmak gelmektedir. Bilimsel bilgi üretiminin göstergesi ve ürünü olan “eser hazırlama”, bilgiye gereksinim duymayı gerektiren en önemli ve birinci neden olarak saptanmıştır. Bunu “yeni bir alanda çalışmalar yapmak” ve “ders hazırlamak” izlemektedir.
4. Tarihçiler için bilgi aramada kütüphanelerden ve arşivlerden yararlanma en sık başvurulan yöntemdir. Araştırmaya katılan her bir tarihçi ilk üç tercihi arasında kütüphanelerden ve arşivlerden yararlanmayı tercih etmiştir. Bu bulgular ışığında bilgi aramada ve aranan bilgiye erişmede bilgi merkezlerinin önemini ortaya çıkmaktadır. Bilgi aramada kendi kaynaklarından notlarından ve hatırı sayılır geniş koleksiyonlarının oluşturduğu kütüphanelerinden de yararlanan tarihçiler için, teknolojinin gelişmesi ve yeni teknolojilere sahip olunmasıyla birlikte, bilgi aramada ve erişmede İnternet’ten yararlanma da bilgi arama yöntemleri sıralamasında ilk üç yöntem içinde yerini almıştır.
5. Tarihçiler için en önemli bilgi kaynaklarına baktığımızda ilk iki sırada kitap ve arşiv belgesi bulunmaktadır. Dergiler ve İnternet aynı tercih oranı ile üçüncü sırayı paylaşmaktadırlar. Bilgi aramada izlenen yöntemlerde olduğu gibi en önemli kaynaklar sıralamasında da dergilerle aynı oranda tercih edilen İnternet tarihçiler için en önemli ilk üç kaynak arasına girmiştir.
6. Tarihçiler tarafından en kullanışsız kaynaklar arşivci ve kütüphaneci, film video ve ses kayıtları ve mikroformlar olarak belirlenmiştir. Bilgi merkezlerinde verilen danışma hizmetinden en az yararlandıkları bilinen tarihçilerin arşivci ve kütüphanecileri kullanışsız kaynak olarak

görmelerinde bilgi merkezleri tarafından bu kullanıcı grubunun özelliklerinin ve gereksinimlerinin bilinmemesi etkili olabilir.

7. Tarih alanında kaynak olarak film video ve ses kayıtlarına çok fazla rastlanmaması, olanların ise kullanımının özel araçlar gerektirmesi kullanışsız bulunmasındaki nedenler arasında görülebilir. Mikroformlarda da durum farklı değildir. Kullanımı özel makineler gerektiren, kullanması zor okuması ise oldukça yorucu ve zahmetli olan mikroformlar kullanışsız kaynaklar içinde üçüncü sırada yer almıştır.
8. Sosyal bilimciler arasında yaygın olan bilgi aramada kitap ve makale kaynakçalarını gözden geçirme tarihçilerin de yayın taramasında izlediği yöntemler sıralamasında ilk sırada yer almaktadır. Yayın taramasında ikinci sırada kütüphane kataloglarını kullanma üçüncü sırada ise indeks abstrakt ve bibliyografyaları tarama yer almıştır. Güncel bilgi gereksinimi sistematik veya değil çeşitli ortamlardan yayın taraması yapmayı gerektirmektedir.
9. Araştırmaları esnasında bilgi merkezlerinden özellikle kütüphanelerden yoğun bir şekilde yararlanan tarihçilerin kütüphaneleri öncelikle yayın ödünç alma amacıyla kullandığı saptanmıştır. Bunu süreli yayınları takip etme ve danışma kaynaklarından yararlanma izlemektedir.
10. Gereksinim duyulan bilginin niteliği kütüphane kullanımını etkilemektedir. Tarihçiler için yararlandıkları kütüphaneler içinde ilk sırada Türk Tarih Kurumu Kütüphanesi, ikinci sırada Milli Kütüphane, üçüncü sırada ise kendi kütüphaneleri yer almaktadır. Tarih alanında ihtisaslaşmış bir kurum kütüphanesi olan Türk Tarih Kurumu Kütüphanesi tarihçiler için vazgeçilmez bilgi merkezlerinden biri olmuştur.
11. Bir diğer önemli bilgi merkezi ise arşivlerdir. Birinci elden orijinal belge ve bilgi sağlayan arşivler içinde en çok yararlanılanlar sırasıyla Osmanlı

Arşivi, Cumhuriyet Arşivi ve ATASE Arşivi'dir. Özellikle yeni çağ ve yakın çağ tarihçileri için önemli arşiv belgelerini barındıran bu arşivler araştırmalar için vazgeçilmezdir.

12. Tarihçilerin arşivlerden ve arşiv hizmetlerinden yararlanırken bazı engellerle karşılaştıkları saptanmıştır. Bunların başında fotokopi engeli gelmektedir. Araştırmalar sırasında bir belgenin fotokopisinin alınmasına izin verilmemesi veya hacimli arşiv dosyalarından yalnızca küçük bir bölümünün fotokopisine izin verilmesi önemli bir engeldir. Bürokratik engeller yine arşivlerde karşılaşılan bir diğer önemli engeldir. Arşivlerde çalışmak için gerekli izinlerin temini, kurum kanalıyla yazı isteği, kimliklerin bazı merciler tarafından onaylı suretlerinin istenmesi bu engellerden birkaçıdır. Diğer bir önemli engel de özellikle Osmanlı Arşivi ve Cumhuriyet Arşivi'nde tasnifin tamamlanamamasıdır.
13. Tarihçiler arşiv belgesinin orijinalini tercih etmektedir. Tarihçiler için arşiv belgesinin en önemli özelliği de orijinal olmasıdır. Orijinal belge, belge ile tarihçi arasında dolaysız bir ilişkinin kurulmasına imkân sağlamaktadır. Bu özelliği erişilebilirlik ve doğruluk takip etmektedir.
14. Her beş tarihçiden birinin bilgiye erişimde bir engelle karşılaşmadığı ortaya çıkmıştır. Bilgiye erişimde karşılaşılan engeller ise aranan bilginin kütüphanelerde ve arşivlerde olmayışı, bilgi aramak ve sağlamak için yeterli para olmayışı ve var olan bilgiden haberdar olma zorluğu olarak saptanmıştır.
15. Tarihçilerin Türkçe dışında araştırmaları için yararlandıkları diller İngilizce, Arapça, Almanca, Fransızca ve Farsça olarak belirlenmiştir. Araştırmalarında farklı dillerdeki yayınları bir arada kullanan tarihçiler kaynaklardaki dil tercihlerinde ise orijinal dilinin Türkçe olmasını tercih etmektedirler. Yine de araştırmaya katılan tarihçilerin üçte ikisi için yayın dilinin tercihi etkileyecek bir unsur olmadığı saptanmıştır.

16. Tarihçilerin büyük çoğunluğu konferans, seminer ve toplantılara imkanlar elverdiği ölçüde katılmaktadırlar. Konferans seminer ve toplantılara katılmayan tarihçi olmazken, yeni gelişmeleri takip etmek, uzmanlarla ve meslektaşlarla görüşmek, konuşma ve tartışmalardan haberdar olmak katılım nedenleri arasında ilk üç sırada yer almaktadır.
17. Alanlarındaki yeni gelişmeleri takip edebilmek için tarihçiler konferans, toplantı ve seminerleri takip etmeyi, süreli yayınları izlemeyi ve yayın kataloglarının takibini tercih etmektedirler. Tarihçilerin konferans, seminer ve toplantılara katılım nedenlerinin başında da yeni gelişmeleri takip etmek olduğu saptanmıştır.
18. Elektronik kaynakları kullanmayı bilmeyen tarihçi bulunmazken elektronik kaynakların kullanılmasının öğrenilmesinde yalnız kaldıkları ve elektronik kaynakları çok yüksek bir oranla kendi kendilerine öğrendikleri saptanmıştır. Konuyla ilgili eğitim gören tarihçilerin oranı önemsiz denebilecek derecede azken bir kütüphaneciden veya arşivciden elektronik kaynak kullanmayı öğrenen tarihçi bulunmaması dikkat çekicidir. Elektronik kaynakları tarihçilerin tümü kullanırken yalnız altıda biri dijitalleştirilmiş ve çevrim içi kaynakları kullanmamaktadır. Dijitalleştirilmiş ve çevrim içi erişilebilen bu kaynakları kullanan tarihçilerin yarısından fazlası bu kaynakların orijinalini de görme ihtiyacı duymamaktadır. Teknolojinin sunduğu yeni imkanlardan yararlanmaya çalışan tarihçiler arasında elektronik yayıncılığın ilmi yayıncılık sayılamayacağını düşünenler önemsenecek kadar azdır denilebilir.
19. Tarihçilerin üçte ikisinin veri tabanlarından tarama yaparken çok sayıda kayıt bularak bu kayıtlar içinden konularıyla ilgili olanları kendilerinin seçmeyi tercih ettikleri saptanmıştır. Kayıt sayısının fazla olduğu durumlarda ise önce anahtar kelimeyi değiştirmeyi daha sonra bütün kayıtları gözden geçirmeyi son olarak da en güvenilir kaynaklardaki kayıtları seçmeyi tercih ettikleri görülmektedir.

20. Tarihçiler arasında bir bilgiye tesadüf eseri ulaşmayan bulunmamaktadır. Bilgiyi sıklıkla tesadüfi olarak keşfedenlerin oranı tarihçilerin üçte birini oluşturmaktadır. Bilgiyi tesadüfen keşfetmede öne çıkan durum kitap, makale, diğer yayınların okunması sırasındadır. Ayrıca arşiv, kütüphane, özel koleksiyonların kataloglarını tararken ve İnternet'ten tarama yaparken de yeni bilgi tesadüfi olarak keşfedilmektedir.

21. Sadece resmi iletişimin değil resmi olmayan iletişimin de tarihçilerin bilgi aramalarında ve bilgiye erişmelerinde önemli olduğu saptanmıştır.

Araştırmamız Türkiye'de tarih alanında önemli bilgi merkezlerinin olduğu ve kullanıldığı yerlerin başında gelen Ankara'da yapılmıştır. Ayrıca Ankara tarih alanında lisans eğitimi veren devlet ve vakıf üniversitelerinin en yoğun olarak bulunduğu yerlerden biridir. Çalışmalarımız konuya ait temel değerlendirmeleri ve sonuçları içermekle ve önemli saptamaları yapmakla birlikte Türkiye'ye yönelik geniş kapsamlı bir genelleme yapmayı içermemektedir.

5.2. ÖNERİLER

Araştırmadan elde edilen bulgular ve bu bulguların değerlendirilmesi doğrultusunda aşağıdaki öneriler geliştirilmiştir.

1. Tarihçilerin bilgi gereksinimi ve bilgi kullanımları bireysel çalışma ortamlarında, daha küçük ve araştırmalar için gönüllü gruplar üzerinde yapılmalıdır.
2. Küçük ve araştırmalar için gönüllü gruplar üzerindeki çalışmaların ardından Türkiye çapında araştırmalar yapılmalı ve tarihçilerin bilgi gereksinimleri, bilgi kullanımları ve bilgi arama davranışlarıyla ilgili Türkiye profili çıkarılmalıdır.
3. Ayrıntılı bir biçimde elektronik kaynak kullanımları, kullanımın önündeki engeller araştırılmalı ve elektronik kaynak kullanımının tarihçiler için

yaygınlaştırılmasına yönelik çalışmalar yapılmalıdır. Çevrim içi erişilebilen arşiv belgelerinin elektronik formunun tarihçiler tarafından kullanımı özendirilmeli ve yaygınlaştırılmalıdır.

4. Tarih alanında atıf analizi araştırmaları yapılarak, kullanıcı araştırmaları sonucunda elde edilen bulgular bir arada değerlendirilmelidir.
5. Tarihçiler için vazgeçilmez bilgi merkezlerinden olan arşivlerde bilgiye erişim, erişimin önündeki engeller, tarihçilerin arşivlerdeki bilgi arama davranışları ve arşivlerde kullanıcı eğitimi programlarının geliştirilmesi üzerine araştırmalar yapılmalıdır.
6. Arşivlerde özellikle bürokratik engeller, fotokopi engeli, çalışma saatleri ve ulaşım sorunu üzerine çalışmalar yürütülerek yeni düzenlemelerle bu engellerin ortadan kaldırılması yoluna gidilmelidir. Ayrıca arşivlerde var olan personel yetersizliği sorunu arşivcilik bölümü mezunu yetişmiş personelin istihdam edilmesi ile giderilerek tasnifi bitmemiş evrakın hızla tasnifi yapılmalı ve kullanıcıların hizmetine sunulmalıdır.
7. Tarihçiler tarafından kullanışsız bulunan kaynak türlerinin neden kullanışsız bulunduğu araştırılarak bilgi merkezleri tarafından bu nedenler ortadan kaldırılmaya çalışılmalıdır.
8. Tarihçilerin yararlandıkları arşivler ve kütüphanelerdeki tatmin düzeyi ayrıntılı olarak incelenmeli ve elde edilen veriler doğrultusunda hizmetlerin ve programların geliştirilmesi yoluna gidilmelidir.
9. Tarihçilerin bilim adamı oldukları bilim üretmeye talip oldukları unutulmayarak araştırmaların önündeki her türlü engelin kaldırılması yoluna gidilmeli bu bağlamda hem bürokratik engellerin, hem teknolojik engellerin, hem de maddi engellerin ortadan kaldırılması için çalışmalar yapılmalıdır. Arşivlerde özellikle çalışma saatleri ile ilgili olarak bir

düzenlemeye gidilerek çalışma saatleri esnetilmeli ve araştırmacılara mesai saatleri dışında da hizmet verilmelidir.

10. Bilgi merkezlerinin hizmet politikaları yeni gelişmeler ışığında gözden geçirilerek kullanıcıların ihtiyaçlarına karşılık verebilecek şekilde tekrar düzenlenmelidir.
11. Özellikle tarih alanındaki kullanıcılara hizmet veren ihtisaslaşmış bilgi merkezleri, bilgi hizmetlerini ve koleksiyon geliştirme politikalarını bu grubun özelliklerini göz önünde bulundurarak tekrar gözden geçirmeli ve yeniden planlamalıdır.
12. Tarihçilerin üniversite kütüphanelerini kullanımları göz önüne alınarak bu kullanıcı grubunun üniversite kütüphanelerinden ve hizmetlerinden daha etkin bir şekilde faydalanabilmesi için kullanıcı eğitimi programları geliştirilmeli, özellikle üniversite kütüphanelerinde uzmanlaşmaya gidilerek daha etkin bir danışma hizmeti verilmelidir.
13. Bugünün lisans öğrencilerinin, yarının tarihçileri olacağı düşünülerek lisans eğitimi sırasında bilgiye erişim, bilgi merkezlerini etkin bir şekilde kullanım ve bilgi hizmetlerinden yararlanma konusunda eğitim verilerek, bilgi merkezleri ve bilgi merkezlerinde verilen hizmetler tanıtılmalıdır.
14. Bilgi gereksinimi, bilgi kullanımı ve bilgi arama davranışının gelişmesinde çalışılan üniversitenin etkisi ve çevresel faktörler araştırılmalı farklılıklar varsa ortaya çıkarılmalı ve bu farklılığın nedenleri araştırılmalıdır.
15. Ana bilim dallarının tarihçilerin bilgi gereksinimleri, bilgi kullanımları ve bilgi arama davranışları üzerine olan etkisi araştırılmalıdır.

16. Bilgi bilimleri alanında farklı meslek gruplarındaki akademisyenlerin bilgi gereksinimleri, bilgi kullanımları ve bilgi arama davranışları kullanıcı merkezli bir yaklaşımla ele alınarak araştırılmalıdır.

Ülkemizde bilgi bilimleri alanında yapılan kullanıcı çalışmalarının yetersiz olduğu görülmektedir. Bu araştırma tarihçilerin bilgi gereksinimleri ve bilgi kullanımları alanında yapılan ilk çalışma olma özelliği taşımaktadır. Bu araştırma daha da ileriye götürülerek farklı şehir ve üniversitelerdeki tarihçiler üzerinde çalışmalar yapılmalı ve bu kullanıcı grubunun bir profili oluşturulmalıdır. Yapılan bu araştırmalar sonucunda bilgi merkezleri ve bilgi hizmetleri gözden geçirilerek kullanıcıların ihtiyaçları doğrultusunda tekrar düzenlenmeli veya yeniden oluşturulmalıdır.

KAYNAKÇA

Academic Search Premier (1975-). Ispwich: EBSCO Host

Andersen, D. L. (1998). Academic historians, electronic information access technologies, and the world wide web: A longitudinal study of factors affecting use and barriers to that use. *The Journal of the Association for History and Computing*, 1, 1. 1 Ekim 2005 tarihinde <http://mcel.pacificu.edu/history/jahcl1/Anderson/Anderson.html> adresinden erişildi.

Andersen, D. L. (2000). Historians on the web: a study of Academic historians' use of wold wide web for teaching. *The Journal of the Association for History and Computing*, 3, 2. 1 Ekim 2005 tarihinde <http://mcel.pacificu.edu/JAHC/JAHCIII2/ARTICLES/anderson> adresinden erişildi.

Andersen, D.L. (2003). Communicating Information Across Cultures: Understanding How Others Work. *The Pantenato Forum*, 9. 1Ekim 2005 tarihinde <http://www.pantaneto.co.uk/issue9/andersen.htm> adresinden erişildi.

Anderson, I. G. (2004). Are you being served? Historians and the search for primary sources. *Archivaria*, 58,81-129.

Arıkan, R. (2000). *Araştırma teknikleri ve rapor yazma* (3. bs.). Ankara: Gazi Kitabevi.

Arnold, M. (2004). *The information seeking-habits of historians in libraries and archives*. 1 Eylül 2005 tarihinde <http://www.pages.drexel.edu/~mma372/rol.pdf> adresinden erişildi.

Article First (1990-). Ohio: OCLC.

Baş, T. (2005). *Anket*. Ankara: Seçkin.

Bates, M. J. (1996). Learning about the information seeking of interdisciplinary scholars and students. *Library Trends*, 45, 2, 155-164.

Beattie, D. L. (1990). An archival user study: researchers in the field of women's history. *Archivaria*, 29, 33-50.

Bernhaim, E. (1936). *Tarih ilmine giriş tarih metodu ve felsefesi*. (M. Ş. Akkaya, Çev.). İstanbul: Devlet Basımevi.

Bilgi Dünyası (2000-). Ankara: Üniversite ve Araştırma Kütüphanecileri Derneği.

Carr, E. H. (1980). *Tarih nedir?* (M. G. Gürtürk, Çev.). İstanbul: Birikim Yayınları.

Case, D. O. (1991a). Conceptual organization and retrieval of text by historians: the role of memory and metaphor. *Journal of the American Society for Information Science*, 49, 9, 657-668. 1 Ekim 2005 tarihinde Wiley Interscience veri tabanından erişildi.

Case, D. O. (1991b). The collection and use of information by some American historians: a study of motives and methods. *Library Quarterly*, 61, 1, 61-84. 1 Ekim 2005 tarihinde EBSCO host veri tabanından erişildi.

Case, D.O. (2002). *Looking for Information: a Survey of Research of Information Seeking, Needs, and Behaviour*. Amsterdam ; New York : Academic Press.

- Cole, C. (1998). Information acquisition in history Ph.D. students: inferencing and the formation of knowledge structures. *Library Quarterly*, 68,1, 33-54. 1 Ekim 2005 tarihinde EBSCO host veri tabanından erişildi.
- Cole, C. (2000a). Inducing expertise in history doctoral students via information retrieval design. *Library Quarterly*, 70, 1, 86-109. 1 Ekim 2005 tarihinde EBSCO host veri tabanından erişildi.
- Cole, C. (2000b). Name collecting by Ph.D. history students: inducing expertise. *Journal of the American Society for Information Science*, 51, 5, 444-455. 1 Ekim 2005 tarihinde Wiley Inter Science veri tabanından erişildi.
- Collingwood, R. G. *Tarih tasarımı* (K. Dinçer, Çev.). İstanbul: Ara Yayıncılık.
- Çapar, B. (1990). Kullanıcı incelemeleri. D . Atılgan ve F. Özdemirci (Yay. Haz.) "*Bildiriler*": *Türk Kütüphaneciler Derneği 40. Yıl Kurultayı : 30 Kasım-1 Aralık 1989, Ankara* içinde (ss.161-164). Ankara: Türk Kütüphaneciler Derneği.
- Dalton M. S. ve Charnigo, L. (2004). Historians and their information sources. *College and Research Libraries*, 65, 400-424.
- Delgadillo, R ve Lynch, B. (1999). Future historians: their quest for information. *College and Research Libraries*, 60, 3, 245-259.
- Duff, W. M. ve Johnson, C. A. (2002) Accidentally found on purpose: information seeking behaviour of historians in archives. *Library Quarterly*, 72, 4, 472-496. 1 Ekim 2005 tarihinde EBSCO host veri tabanından erişildi.

Duff, W., Craig, B. ve Cherry, J. (2004a). Finding and using archival resources: a cross-Canada survey of historians studying Canadian history. *Archivaria*, 58, 50-80.

Duff, W., Craig, B. ve Cherry, J. (2004b). Historians' use of archival sources: promises and pitfalls of the digital age. *The Public Historian*, 26, 2, 7-22.

Emerald (1967-). Bradford: Emerald Group Publishing Limited.

Erdoğru, M. A. (1998). Arşivlerimiz ve sorunlarımız. R. Erişçi, H. O. Yıldırım, V. Atik ve Y. Yay (Yay. Haz.), *Milli Arşiv Şurası Tebliğler Tartışmalar 20-21 Nisan 1998 Ankara* içinde (ss.83-94). Ankara: T.C. Başbakanlık Devlet Arşivleri Genel Müdürlüğü.

Eric (1966-). Ipswich: EBSCO Host.

Evans, R. J. (1999). *Tarihin savunusu*. (U. Kocabaşoğlu, Çev.). Ankara, İmge Kitabevi.

Foster, A. ve Ford, N. (2003). Serendipity and information seeking: an empirical study. *Journal of Documentation*, 59, 3, 321-340. 1 Ekim 2005 tarihinde SweetsWise veri tabanından erişildi.

Gilmore, M. B. ve Case, D. O. (1992). Historians, books, computers and a library. *Library Trends*, 40, 4, 667-686.

Google Scholar

<http://scholar.google.com>

Gökçe, B. (2004). *Toplumsal bilimlerde araştırma*. Ankara: Savaş Kitap ve Yayınevi.

Graham, S. R. (2002). Historians and Electronic Resources:Pattern and use. *The Journal of the Association for History and Computing*, 5 ,2. 1 Ekim 2005 tarihinde <http://mcel.pacificu.edu/JAHC/JAHCV2/ARTICLES/graham/graham.html> adresinden erişildi.

Guinchat, C. ve Menou, M. (1990). *Bilgi ve dokümantasyon çalışma tekniklerine genel giriş*. (S. Taner, Çev.). Ankara: Kültür Bakanlığı.

Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Tez Yazım Yönergesi (2004). <http://www.sosyalbilimler.hacettepe.edu.tr/belgeler/tezyonergesi.pdf>

Halkın, L. E. (1989). *Tarih tenkidinin unsurları*. (B. Yediyıldız, Çev.). Ankara: Türk Tarih Kurumu.

Heron, P. (1984). Information needs and gathering patterns of academic social scientist, with special emphasis given to historians and their use of U.S. Government publications. *Government Information Quarterly*, 1, 4, 401-429.

Igartua, J. E. (1991), The Computer and the historian's work. *History and Computing*, 3, 2, 73-83.

İnalcık, H. (1998). Prof. Dr. Halil İnalcık'ın konuşması. R. Erişçi, H. O. Yıldırım, V. Atik ve Y. Yay (Yay. Haz.), *Milli Arşiv Şurası Tebliğler Tartışmalar 20-21 Nisan 1998 Ankara* içinde (ss. XXXIII-XXXIX). Ankara: T.C. Başbakanlık Devlet Arşivleri Genel Müdürlüğü.

Jones, C. Chapman, M. ve Woods, P.C (1972). The Characteristics of the literature used by historians. *Journal of Librarianship*, 4, 3, 137-156.

Kaptan, S. (2000). *Bilimsel araştırma ve istatistik teknikleri*. (12. bs.). Bilim Yayınları: Ankara.

Karasar, N. (2005). *Bilimsel araştırma yöntemi* (15. bs.). İstanbul: Nobel Yayın Dağıtım.

King, J. B. (1994). History research into the 21st century. *Reference Librarian*, 47, 89-108.

Kurbanoğlu, S. S. (2004). *Kaynak gösterme el kitabı*. Ankara: Üniversite ve Araştırma Kütüphanecileri Derneği.

Library and Information Science Abstract (1969-). New York:Silver Platter.

Library, Information Science and Technology Abstract (1960-). Ipswich:EBSCO Host.

Mahowald, T. T. (1995). *The research needs of historians in Russian and Slavic History: a citation analysis of the "Russian Review" 1991-1994*. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi, Kent State University, Ohio. 15 Temmuz 2005 tarihinde Eric veritabanından erişildi.

Orbach, B. (1991). The view from researcher's desk:Historian's perceptions of research and repositories. *American Archivist*, 54, 28-43.

Öztürk, S. (1998). Osmanlı Arşivi'nde verimliliğin ve fonksiyonelliğin artırılmasına yönelik bazı düşünceler. R. Erişçi, H. O. Yıldırım, V. Atik ve Y. Yay (Yay. Haz.), *Milli Arşiv Şurası Tebliğler Tartışmalar 20-21 Nisan 1998 Ankara* içinde (ss.21-36). Ankara: T.C. Başbakanlık Devlet Arşivleri Genel Müdürlüğü.

ProQuest Dissertations and Thesis (1980-): Michigan:Proquest Company.

Reitz, J. M. (2004). *Dictionay for library and information science*. Westport, Connecticut: Libraries Unlimited.

Rundell, W. (1968). Relations between historical researchers and custodians of source materials. *College and Research Libraries*, 29, 6, 466-476.

Science Direct (1823-). Oxford: Elsevier.

Sosyal Bilimler Veri Tabanı (2002-)

<http://www.ulakbim.gov.tr/cabim/vt/uvt/sbvt/>

Southwell, K. L. (2002). How researchers learn of manuscript resources at the western history collections. *Archival Issues*, 26, 291-109. 1 Ekim 2005 tarihinde OCLC Wilson Select Plus veri tabanından erişildi.

Speck, V. H. (2002). *The Internet as the basis for collaborative research:how will it shift the research behaviour of historians*. 1 Ekim 2005 tarihinde www.h-net.org/aha/2002/papers02/speck.html adresinden erişildi.

Springer LINK/ Kluwer (1993-). Holland: Springer LINK.

Steig, M.F. (1981). The information of needs of historians. *College and Research Libraries*, 42, 549-560.

Stevens, M. E. (1977). The Historians and archival finding aids. *Georgia Archives*. Winter, 64-75.

Straw, J. E. (1993). *Cenvergence or divergence? A study of the information seeking behaviour of historians and political scientist*. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi, Kent State University, Ohio. 15 Temmuz 2005 tarihinde Eric veritabanından erişildi.

SweetsWise (1999-). Netherlands: SweetsWise.

- Talja, S. (2002). Information sharing in academic communities: types and levels of collaboration in information seeking and use. *New Review of Information Behaviour Research*, 3, 143-149. 1 Eylül 2005 tarihinde www.uta.fi/~lisaka/Taljaaisic2002_konv.pdf adresinden erişildi.
- Talja, S. ve Maula, H. (2003). Reasons for the use and non-use of electronic journals and databases: a domain analytic study in four scholarly disciplines. *Journal of Documentation*, 59, 6, 673-691. 1 Ekim 2005 tarihinde Sweets veri tabanından erişildi.
- Tavşancıl, E. (2002). *Tutumların ölçülmesi ve SPSS ile veri analizi*. Ankara: Nobel.
- The ALA glossary of library and information science* (1983). Chicago: The American Library Association.
- Thomson, D. (1983). *Tarihin amacı* (S. Özbaran, Çev.). İzmir: Ege Üniversitesi Edebiyat Fakültesi.
- Tibbo, H. R. (2002). *Building and using cultural digital libraries: Primarily history: Historians and the search for primary source materials*. The 2nd ACM/IEEE –CS konferansında sunulan bildiri. 1 Ekim 2005 tarihinde <http://portal.acm.org/citation.cfm?id=544222&coll=Portal&dl=GUIDE&CFID=64594201&CFTOKEN=52840319> adresinden erişildi.
- Tibbo, H. R. (2003). Primarily history in America: how U.S. historians search for primary materials at the dawn of the digital age. *American Archivist*, 66, 1, 9-50.
- Tosh, J. (1997). *Tarihin Peşinde: modern tarih çalışmasında hedefler, yöntemler ve yeni doğrultular*. (Ö. Arıkan, Çev.). İstanbul: Tarih Vakfı Yurt Yayınları.

Türk Dil Kurumu Güncel Türkçe Sözlük (2006)

<http://tdk.org.tr/sozluk.html>

Türk Dil Kurumu Yazım Klavuzu (2006)

<http://tdk.org.tr/yazim/>

Türk Kütüphaneciler Derneği Bülteni Dizin, 1952-1992 (1993). O. Gürdal, S. N. Kazak, A. Yıldızeli ve B. Yılmaz (Yay. Haz.). Ankara: Türk Kütüphaneciler Derneği.

Türk Kütüphaneciliği Dizin 1993-2000. (1994). O. Gürdal, S. N. Kazak, A. Yıldızeli ve B. Yılmaz (Yay. Haz.). Ankara: Türk Kütüphaneciler Derneği.

Türk Kütüphaneciliği (2000-). Ankara: Türk Kütüphaneciler Derneği.

Türkiye Bibliyografyası (1955-). Ankara: Milli Kütüphane Başkanlığı.

Türkiye Makaleler Bibliyografyası (1995-)

<http://194.27.216.4/cgi-bin/WebObjects/Makale>

Türkiye’de öğretim elemanları. (2006). Ankara: Gazi Üniversitesi.

Uçak, N. (1997). *Bilim Adamlarının Bilgi Arama Davranışları ve Bunları Etkileyen Nedenler*. Yayınlanmamış Doktora Tezi, Hacettepe Üniversitesi, Ankara.

Uçak, N. ve Al, U. (2000). İnternet’te bilgi arama davranışları. *Türk Kütüphaneciliği*, 14, 3, 317-331.

Uçak, N. (2001). Kullanıcı araştırmalarının sorunları. T. Fenerci, O. Gürdal (Yay. Haz.) *“21. Yüzyıla Girerken Enformasyon Olgusu”:*Ulusal sempozyum

bildirileri, 19-21 Nisan 2001 Hatay içinde (ss.204-214). Ankara: Türk Kütüphaneciler Derneği.

Uçak, N. (2004). User studies in Turkey: an evaluation of dissertations. *Information Development*, 20, 2, 122-129.

Uva, P. A. (1977). *Information-Gathering Habits of Academic Historians: Report of the Pilot Study*. New York:State University of New York, Upstate Medical Center. 1 Eylül 2005 tarihinde Eric veri tabanından erişildi.

Wiley Inter Science (1946-). New York: Wiley InterScience.

Wilson Select Plus (1994-). Ohio:OCLC.

Wilson, T. D. (1994). Information needs and uses: Fifty years of progress? 1 Eylül 2005 tarihinde <http://informationr.net/tdw/publ/papers/1994FiftyYears.html> adresinden erişildi.

Yakel, E. (2002). Listening to users. *Archival Issue*, 26, 2, 111-127.1 Ekim 2005 tarihinde OCLC Wilson Select Plus veri tabanından erişildi.

Yıldırım, C. (1992). *Bilim tarihi*. Remzi Kitabevi: İstanbul.

Yüksek Öğretim Kurulu Tez Veri Tabanı (1987-)
http://www.yok.gov.tr/tez/tez_tarama.htm

Yüksel, H. (1998). Araştırmacıların arşivlerde karşılaştıkları sorunlar. R. Erişçi, H. O. Yıldırım, V. Atik ve Y. Yay (Yay. Haz.), *Milli Arşiv Şurası Tebliğler Tartışmalar 20-21 Nisan 1998 Ankara* içinde (ss.97-102). Ankara: T.C. Başbakanlık Devlet Arşivleri Genel Müdürlüğü.

EK KAYNAKÇA

- Anderson, I. G. ve Tedd, L. A. (2005). Editorial:digital histories. *Program:Electronic Library and Information Systems*.39, 4, 293-296. 1 Ocak 2006 tarihinde Emerald veri tabanından erişildi.
- Bennet, E. (2004). *Information seeking users and sources historian users of archives*. 1 Eylül 2005 tarihinde <http://ehbennett.info/documents/EHBennett-IS245-infoSeekPaper-2-28-04.pdf> adresinden erişildi.
- Brophy, P., Fisher, S. ve Griffiths, J. R. (2004). *EDNER: formative evaluation of the distributed national electronic resources: stackholder colstulation ans analysis user information needs*.15 Eylül 2005 tarihinde <http://www.cerlim.ac.uk/edner/dissemin/a3.doc> adresinden erişildi.
- Burke, P. (1994). *Tarih ve toplumsal kuram*. (M. Tunçay, Çev.). İstanbul: Tarih Vakfı Yurt Yayınları.
- Coleman, A. (2000). *Information seeking behaviour a bibliography*. 1 Ağustos 2005 tarihinde <http://www.u.arizona.edu/~asc/isbbib.html> adresinden erişildi.
- Danacıoğlu, E. (2001). *Geçmişin izleri: yanibaşımızdaki tarih için bir klavuz*. İstanbul: Tarih Vakfı Yurt Yayınları.
- Durant, W. ve Durant, A. (1994). *Tarihten alınacak dersler* (N. Muallimoğlu, Çev.). İstanbul: Bedir Yayınevi.
- Harrington, B. (2004). *Information-seeking behaviour of historians in the Internet age:a review of the litarature*. 1 Eylül 2005 tarihinde <http://www.pages.drexel.edu/~bgh24/ROL.html> adresinden erişildi.

- Iggers, G. G. (2000). *Bilimsel nesnellikten posmodernizme yirminci yüzyılda tarih yazımı*.(G. Ç. Güven, Çev.). İstanbul: Tarih Vakfı Yurt Yayınları.
- Kyvig, D. E. ve Marty, M. A. (2000). *Yanıbaşımızdaki tarih*. (N. Özsoy, Çev.). İstanbul: Tarih Vakfı Yurt Yayınları.
- Langlois, V. ve Seignobos. (1937). *Tarih tetkiklerine giriş*. (G. Ataç, Çev.). İstanbul: Devlet Basımevi.
- McCrank, L. J. (1995). History, archives and information science. *Annual Review of Information Science and Technology*, 30, 281-382.
- McCrave, N. J. (2004). *Review of literature information seeking behaviour of historians and archivists*. 1 Eylül tarihinde http://pages.drexel.edu/~njm27/coursework7info511/ROL_final.pdf adresinden erişildi.
- Özbaran, S. (1997). *Tarih tarihçi ve toplum: tarihin çağrışımı, doğası, tarihçilik ve tarih öğretimi üzerine düşünceler*. İstanbul: Tarih Vakfı Yurt Yayınları.
- Schleigh, E. (2002). At the intersection of history and technology: a bibliography for historians and information professionals. *The Journal of the Association for History and Computing*, 5, 3. 1 Ekim 2005 tarihinde <http://mcel.pacificu.edu/JAHC/JAHCv3/schleigh.html> adresinden erişildi.
- Tibbo, H. R. (1991). Information systems, services, and technology for the Humanities. *Annual Review of Information Science and Technology*, 26, 287-246.
- Togan, Z. V. (1950). *Tarihde usul*. İstanbul: İbrahim Horoz Basımevi.
- Toynbee, A. (1962). Tarih üzerine iki konferans. (Ö. Başkan, Çev.). İstanbul: Fakülteler Matbaası.